

**Programmabegroting
2018 - 2021
Gemeente Steenwijkerland**

Voorstel aan de raad

Aan de gemeenteraad
Gemeente Steenwijkerland
Vendelweg 1
8331 XE Steenwijk

Steenwijk,
Nummer voorstel:

Voor de raadsvergadering d.d. 7 november 2017

Agendapunt:

Onderwerp: Nota van Aanbieding en besluiten Programmabegroting 2018-2021

Hierbij bieden wij u de Programmabegroting 2018-2021 aan.

In de Nota van Aanbieding treft u een nadere uiteenzetting aan, daarbij de bestuursprogramma's volgend en met het collegeprogramma als kader.

Wij stellen u dan ook voor de volgende besluiten te nemen:

1. De tarieven voor gemeentelijke belastingen en rechten vast te stellen overeenkomstig onderstaande voorstellen:
 - a. de rioolrechten in 2018 met 10% te verlagen ten opzichte van 2017 en het dekkingspercentage voor 2018 te bepalen op 80,7%;
 - b. de afvalstoffenheffing in 2018 met 1,3% te verhogen ten opzichte van 2017 en het dekkingspercentage voor 2018 te bepalen op 71,6%;
 - c. de onroerende-zaakbelastingen in 2018 te verhogen met 1,7% ten opzichte van 2017;
 - d. de lijkbezorgingsrechten te verhogen met 1,7% ten opzichte van 2017 en het dekkingspercentage te bepalen op 60,1%.
2. Voor de jaren 2018, 2019 en 2020 jaarlijks een krediet van € 300.000 beschikbaar te stellen vanwege het activeren van de investeringen in oeverbeschermingen zoals beschreven in hoofdstuk 3.3.5.
3. Een krediet van € 12.382.000 beschikbaar te stellen voor het bestedingsplan 2018-2021 zoals opgenomen in hoofdstuk 3.3.6.
4. Een krediet van € 740.000 beschikbaar te stellen voor het uitvoeringsplan riolering 2018 zoals opgenomen in hoofdstuk 4.1.7.
5. Een krediet van € 670.000 beschikbaar te stellen voor de in bijlage 1 vermelde aanschaf/vervanging van bedrijfsmiddelen in 2018.
6. Op basis van de Meerjarenbegroting Grondexploitaties 2018-2021:
 - a. de grondexploitaties voor woningbouwprojecten en bedrijventerreinen die onderhanden zijn gewijzigd vast te stellen;

- b. het college te machtigen, indien de markt- en economische omstandigheden daartoe aanleiding geven, tegen andere grondprijzen te verkopen dan opgenomen in de desbetreffende grondexploitaties onder de voorwaarde van een blijvend minimaal sluitende grondexploitatie.

7. De vijf bestuursprogramma's vast te stellen.

Burgemeester en wethouders van Steenwijkerland,
de waarnemend secretaris, de burgemeester,

Ditta Cazemier Rob Bats

Inhoudsopgave

Voorstel aan de raad	2
1. Inleiding	6
2. De bestuursprogramma's	10
2.1. Inleiding	10
2.2. Uitgaven en inkomsten per programma.....	10
2.3. Meerjarenbeeld	12
2.4. Steenwijkerlanders voelen zich welkom	13
2.5. Steenwijkerlanders voelen zich thuis	19
2.6. Steenwijkerlanders doen het samen	30
2.7. Steenwijkerlanders zijn actief	41
2.8. Financiën en bedrijfsvoering	48
2.9. Overzicht totale programmabegroting	52
2.10. Overzicht algemene dekkingsmiddelen	53
2.11. Overhead	54
3. Financiële positie	56
3.1. Inleiding	56
3.2. Uitgangspunten programmabegroting	56
3.3. Herijkingen	56
3.3.1. Prijsmutaties	57
3.3.2. Autonome ontwikkelingen	57
3.3.3. Kapitaallasten	57
3.3.4. Beleidsbeslissingen	58
3.3.5. Wijzigingen BBV	59
3.3.6. Bestedingsplan 2018-2021	60
3.4. Vervangingsinvesteringen	62
3.5. Financiering	63
3.6. Reserves en voorzieningen	63
3.6.1. Verloop algemene en bestemmingsreserves	63
3.6.2. Verloop voorzieningen	65
4. Specifieke paragrafen	67
4.1. Lokale heffingen.....	67
4.1.1. Inleiding	67
4.1.2. Belastingen en heffingen	67
4.1.3. Uitgangspunten.....	68
4.1.4. Overzicht belastingopbrengsten	68
4.1.5. Lokale belastingdruk	69
4.1.6. Onroerende-zaakbelastingen	70
4.1.7. Rioolheffing	71
4.1.8. Afvalstoffenheffing	73
4.1.9. Lijkbezorging.....	74
4.1.10. Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	75
4.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	76
4.2.1. Algemeen	76
4.2.2. Inventarisatie weerstandscapaciteit	76

4.2.3. Inventarisatie risico's	77
4.2.4. Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's	85
4.2.5. Diverse kengetallen	85
4.3. Meerjaren auditplan	90
4.4. Onderhoud kapitaalgoederen	90
4.5. Financiering	100
4.6. Bedrijfsvoering	107
4.7. Verbonden partijen	111
4.8. Grondbeleid en ontwikkelingsinvesteringen	113
5. Raadsbesluit.....	118
Bijlage 1. Vervangingsinvesteringen	119
Bijlage 2. Resultaat programmabegroting per taakveld	120
Bijlage 3. Meerjarig audit-programma, jaarschijf 2018	123
Bijlage 4. Verloop reserves en voorzieningen	126
Bijlage 5. Incidentele baten en lasten per programma	128
Bijlage 6. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves per programma	132
Bijlage 7. Verbonden partijen	133
Bijlage 8. Beleidsindicatoren.....	150

1. Inleiding

Voor u ligt de Programmabegroting 2018-2021. Met deze laatste begroting gebaseerd op het collegeprogramma 'Verantwoord anders' geven wij invulling aan onze ambities voor 2018 en staan wij stil bij de financiële situatie van onze gemeente. Deze begroting volgt op de Perspectiefnota 2018 – 2021. Dit koersbepalend document is in juli 2017 met u besproken en vastgesteld.

Met de vaststelling van de Perspectiefnota 2018-2021 heeft u ons de kaders en de koers meegegeven voor het beleid in 2018 en latere jaren. De Programmabegroting 2018-2021, die u nu voor u heeft, is de concrete vertaling van deze koers en het gepresenteerde bestedingsplan.

Ten tijde van de Perspectiefnota konden wij u nog geen sluitende begroting presenteren voor alle jaarschijven. De jaren 2020 en 2021 vertoonden een tekort. Wij hebben daar toen bij vermeld dat een materieel en reëel sluitende begroting voor alle jaren het uitgangspunt is en dat zo nodig een heroverweging van het bestedingsplan zou plaatsvinden.

Intussen zijn wij enkele maanden verder en beschikken wij over actuele informatie over de algemene uitkering van het gemeentefonds en bestaat helderheid over de financiële consequenties van de begroting IGSD voor onze gemeente. De financiële consequenties daarvan zijn verwerkt. Een nieuwe doorrekening laat een positief budgettair beeld zien voor alle jaarschijven, zonder dat een heroverweging van het bestedingsplan uit de Perspectiefnota noodzakelijk is. Daarbij moet worden aangetekend dat de in de Perspectiefnota aangekondigde extra uitgaven voor onderwijshuisvesting nog niet zijn verwerkt in het budgettair beeld van deze programmabegroting. Eind 2017 zult u apart worden geïnformeerd over het integraal huisvestingsplan voor onderwijshuisvesting.

Dat betekent dat wij gericht investeren om onze ambities uit ons collegeprogramma te realiseren. Ook zetten wij stappen door onze kapitaalgoederen voortaan meer planmatig te beheren via meerjarige onderhouds- en vervangingsplannen en dit meerjarig financieel te vertalen in de programmabegroting. Onze blik is nadrukkelijk gericht op de lange termijn, ook als het gaat om de periode na 2018.

Wij zijn content u een meerjarenbegroting aan te kunnen bieden met een positief financieel beeld. Alle jaarschijven vertonen een positief saldo, variërend van € 570.000, aflopend naar € 45.000 in 2021. Dit maakt de Programmabegroting 2018 – 2021 materieel in evenwicht en daarmee een meerjarenbegroting die met trots kan worden overgedragen aan een nieuw gemeentebestuur in 2018!

Speerpunten 2018

In hoofdstuk 2 vindt u per bestuursprogramma wat wij in het komende begrotingsjaar gaan doen om onze ambities te realiseren. Kort geven wij u een samenvatting van de belangrijkste speerpunten voor 2018.

Sociaal domein

De grote decentralisaties in het sociaal domein betekenen voor onze gemeente een groot aantal extra verantwoordelijkheden. Inmiddels kunnen wij concluderen dat de transitie is gerealiseerd. In de jaren 2017-2020 staat de transformatie voorop. Onze centrale ambitie luidt dat alle inwoners kunnen deelnemen aan het sociale, maatschappelijke en economische verkeer. Uitgangspunt daarbij is dat inwoners in staat zijn hun eigen keuzes te maken en zonder hulp van de overheid deel kunnen nemen aan de samenleving: 'zelfredzaamheid'. Aanvullend aan zelfredzaamheid is het begrip 'samenredzaamheid': met behulp van het eigen netwerk meedoen in de

samenleving, zonder hulp van de overheid. Wanneer de zelfredzaamheid en de samenredzaamheid tekort schiet, zorgt de gemeente voor vangnetvoorzieningen, die inwoners ondersteunen bij hun deelname aan de samenleving. Meer zelfredzaamheid betekent in onze ogen ook een sterk welzijnswerk. In dat kader staan wij een transitie naar één welzijnsorganisatie voor, waarvoor in deze begroting ook middelen beschikbaar worden gesteld.

Bij deze begroting is een speciale paragraaf opgenomen over dit onderwerp.

Werkgelegenheid

Wij willen in 2018 het ondernemersklimaat in de gemeente versterken en daarmee een positieve impuls geven aan de werkgelegenheid. Hiervoor willen wij het bestaande areaal aan bedrijventerreinen uitbreiden. Ook willen wij in samenwerking met de Business Club Steenwijkerland (BCS) de doelen van het parkmanagement 3.0 realiseren. Hierbij wordt onder andere ingezet op arbeidsmarktbeleid en duurzaamheid. In september is een convenant gesloten met een joint venture van CIF en Rendo voor aanleg van een glasvezelnetwerk in het buitengebied van Steenwijkerland en de omliggende (Overijsselse) gemeenten. Indien 50% van de adressen een contract sluit met een telecoaanbieder, zal tot aanleg van het netwerk worden overgegaan. In 2018 is het netwerk dan gerealiseerd. Verder is ons streven om jaarlijks 100 arbeidsplaatsen te realiseren voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, waarvan 25 binnen de recreatiesector.

Recreatie en toerisme

In de Regio Zwolle doen wij actief mee aan plannen voor de vrijetijdseconomie en de agrifoodsector. Samen met de betrokken gebiedspartners en de provincie willen wij komen tot een verhoogd ambitieniveau voor het Nationaal Park Weerribben Wieden: een zelfstandige gebiedsentiteit, een sterk merk met een eigen visie en structuur. Om dat te kunnen realiseren is in 2017 de Stichting Weerribben-Wieden opgericht door de gebiedspartners. Daarnaast is het nominatiedossier ingediend voor aanwijzing van de Koloniën van Weldadigheid tot Unesco Werelderfgoed. Hopelijk leidt dit tot een positieve aanwijzing in 2018.

Wonen

De woonvisie (incl. uitvoeringsagenda) voor de periode tot 2025 is geactualiseerd mede op basis van een woonbehoefteonderzoek uit 2015. Om onze ambitie 'passend en betaalbaar wonen voor iedereen' te realiseren, is samenwerking met woningbouwcorporaties essentieel. In 2017 is daarom een verkenning naar de opgave in de sociale huur in de noordelijke kernen en Steenwijk uitgevoerd, wat geleid heeft tot een stappenplan voor een nodige herverdeling van taken. Het doel is om zowel in de noordelijke kernen als ook in Steenwijk voldoende aanwezigheid en investeringskracht te bewerkstelligen van woningcorporaties om voldoende sociale huurwoningen te kunnen behouden en realiseren. Daarnaast blijven wij ons inzetten op het stimuleren van particuliere zelfbouw.

Omgevingsvisie

In de in 2017 vastgestelde Omgevingsvisie spreken wij uit de omgevingskwaliteit van Steenwijkerland te willen versterken. Het in 2018 vast te stellen omgevingsplan Buitengebied Steenwijkerland verankert deze ambitie door de kwaliteit van de fysieke leefomgeving centraal te stellen bij ontwikkelingen. Bovendien wordt meer flexibiliteit geboden om o.a. vrijkomende agrarische bedrijven een andere invulling te geven en via maatwerk ontwikkelingen mogelijk te maken. Het welstandsbeleid voor het buitengebied is geïntegreerd in dit plan. In 2018 wordt tevens een welstandsnota vastgesteld voor de gemeentelijke kernen. Verder zetten wij in op de actualisatie van een aantal bestemmingsplannen, o.a. recreatiecomplexen, Kornputkwartier en Eeserwold.

Financiën

Een solide gemeentelijk huishoudboekje, ook voor de langere termijn. Dat is de essentie van de manier waarop wij ‘verantwoord anders’ onze financiële koers willen varen: uitgaven en inkomsten structureel en reëel in evenwicht houden, zorgen voor balans in de begroting en voldoen aan veranderende wetgeving zoals wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Daarnaast staan wij voor een sobere, transparante en doelmatige besteding van gemeenschapsgeld en streven wij ernaar de lasten voor burgers en ondernemers niet meer dan trendmatig te verhogen. Hierbij hoort ook het beheersbaar houden van onze schulden, ook als de rente weer gaat stijgen. De vermogenspositie van onze gemeente is in dat verband van groot belang. Deze is toereikend om financiële risico’s op te kunnen vangen zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt.

Dat onze financiën als robuust mogen worden bestempeld, blijkt ook uit het toezichtregime dat de provincie Overijssel aan onze gemeente heeft toegekend. Deze luidt ‘regulier repressief toezicht’. Dit is het lichtste regime binnen de principes van het interbestuurlijk toezicht en betekent onder meer dat de begroting en daarop betrekkingen hebbende begrotingswijzigingen geen goedkeuring van de provincie behoeven.

Politiek kompas

In ons collegeprogramma ‘Verantwoord anders 2014-2018’ hebben wij 4 thema’s benoemd die voor deze collegeperiode ons politieke kompas vormen. Dit kompas is leidend in al onze afwegingen, zo ook in de ambities en doelen die wij in deze laatste programmabegroting van onze collegeperiode formuleren.

Bewonersbetrokkenheid

Wij stellen de inwoners van Steenwijkerland centraal. Zij hebben vaak duidelijke ideeën en wensen over hoe hun (leef-)omgeving eruit moet zien. Daarom betrekken wij belanghebbenden vroegtijdig bij het vormen van plannen en beleid. Ook maken wij graag gebruik van de kennis, ervaring en energie die in de samenleving aanwezig is door ruim baan te geven aan eigen initiatieven van onze inwoners. Zo hebben bewoners plannen gemaakt om een goede invulling te geven aan de ontstane leegte na het slopen van de Kleine Kampschool in Steenwijk-West. Het is een parkachtige ruimte geworden met speel- en ontmoetingsvoorzieningen. Ook de uitvoering is grotendeels door de inwoners ter hand genomen. Onder bewonersbetrokkenheid verstaan wij overigens ook dat wij vertrouwen op de eigen kracht van onze inwoners en dat wij, waar dat verantwoord is, een beroep doen op hun eigen verantwoordelijkheid.

Duurzaamheid

Bij alles wat de gemeente doet moet aandacht zijn voor de gevolgen die dat heeft voor duurzaamheid. In de voorbereiding van plannen en beleid kijken wij systematisch naar een verantwoord evenwicht tussen de ecologische, economische en sociale aspecten daarvan. Door onze hulpbronnen en onze natuurlijke omgeving te respecteren willen wij ervoor zorgen dat deze ook voor volgende generaties behouden blijven: voldoen aan de behoeften van het heden zonder die van toekomstige generaties in gevaar te brengen (rentmeesterschap).

In gesprek met de samenleving bepalen wij begin 2018 hoe wij de realisatie van nieuwe energie een brede impuls gaan geven. Ondertussen zetten wij met extra inzet in op onze eigen rol in de energietransitie als het gaat om de verduurzaming van de gebouwenvoorraad. Zo zijn in 2017 zonnepanelen geplaatst op het dak van de brandweergarage, het dak van de sporthal de Waterwyck en bij zwembad ‘t Tolhekke.

Leefbaarheid

Vitale en leefbare kernen en wijken zijn voor ons een belangrijk speerpunt: wij willen dat inwoners zich prettig voelen in hun omgeving. Kernen en wijken moeten aantrekkelijk en levendig blijven door voldoende

voorzieningen, een schone en veilige openbare ruimte, goede bereikbaarheid en stevige sociale samenhang. Wij zien het behouden en versterken van de leefbaarheid in ons gebied als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de gemeentelijke overheid en onze inwoners. Met eigen initiatieven (ook op sociaal gebied) en inzet bij het onderhoud van hun directe leefomgeving kunnen bewoners zelf een belangrijke bijdrage leveren aan de leefbaarheid. Deze initiatieven ondersteunen wij graag. Instrumenten zoals het kernen- en wijkenbeleid en het beweegteam zijn belangrijke hulpmiddelen die bewonersinitiatieven ondersteunen. Zo zijn er bijvoorbeeld in Blokzijl, Scheerwolde en Steenwijk-Noord initiatieven waar fysiek en sociaal bij elkaar komen. Inwoners willen meer bewegen en worden ondersteund in deze activiteiten door onder andere de benodigde sport- en spelvoorzieningen (bijvoorbeeld een pannakooi) of herinrichting van openbaar terrein te realiseren.

Bestuursstijl en organisatie

Bij de veranderende rol van de overheid in de samenleving past een open bestuursstijl: wij zijn transparant in ons doen en laten, wij gaan meer naar buiten, wij zijn uitnodigend en aanspreekbaar en wij vormen een collectief en laagdrempelig bestuur. Dat geldt ook voor onze relatie met de raad.

Wij werken integraal en gebiedsgericht, waarbij wij meer accent leggen op het ondersteunen van maatschappelijke organisaties, kernen en wijken en burgerinitiatieven. Wij zijn een moderne, dienstbare overheid.

De veranderende rol die wij als gemeente in de samenleving hebben, was de aanleiding om te komen tot een andere organisatiestructuur per 1 juli 2017. Bovendien streven wij naar een evenwichtig personeelsbestand met de kennis van de oudere medewerkers gekoppeld aan de frisse blik van jongere medewerkers. Dit willen wij realiseren door het uitbreiden van het zogenaamde generatiepact waardoor oudere medewerkers minder kunnen gaan werken en daar gedeeltelijk financieel voor worden gecompenseerd. Zij kunnen hierdoor langer gezond en prettig doorwerken. Tegelijkertijd ontstaat ruimte in de formatie om nieuwe, jongere medewerkers te werven.

Tot slot

Het collegeprogramma 'Verantwoord anders' bevat een groot aantal doelstellingen waarvan de realisatie gemeten wordt met het inwonersonderzoek. Vorig jaar is voor het laatst een inwonersonderzoek gehouden. U bent vorig jaar geïnformeerd over de uitkomsten van het onderzoek, waarbij het beeld naar voren kwam van een redelijk tevreden samenleving. Wij vinden het belangrijk om zo richting het einde van de bestuursperiode opnieuw te peilen wat er leeft in de Steenwijkerlandse samenleving. Eind 2017 wordt daarom een nieuw inwonersonderzoek gehouden. De uitkomsten van het onderzoek kunt u lezen in het Jaarverslag over 2017.

Een huishoudboekje dat ook de komende jaren op orde is, een solide vermogenspositie en ambities die voor een groot deel gerealiseerd zijn. Prestaties waar wij trots op mogen zijn. Onze erfenis dragen wij in 2018 met genoeg en vertrouwen over aan een nieuw gemeentebestuur.

2. De bestuursprogramma's

2.1. Inleiding

Belangrijk onderdeel van de begroting is het programmagedeelte. Hierin presenteren wij u onderstaande programma's met daarin onze ambities en doelstellingen voor 2018.

De programma's in de begroting zijn afgeleid van de programmahoofdstukken uit het collegeprogramma, te weten:

- Steenwijkerlanders voelen zich welkom
- Steenwijkerlanders voelen zich thuis
- Steenwijkerlanders doen het samen
- Steenwijkerlanders zijn actief
- Financiën en bedrijfsvoering

Ieder programma start met onze ambities en doelstellingen. Vervolgens wordt per programma voor 2018 weergegeven, hoe invulling aan deze ambities/doelstellingen wordt gegeven en waar wij naar streven. Tevens is per programma een overzicht van de kosten opgenomen.

Schematisch kunnen de bestuursprogramma's en het politieke kompas als volgt worden weergegeven.

2.2. Uitgaven en inkomsten per programma

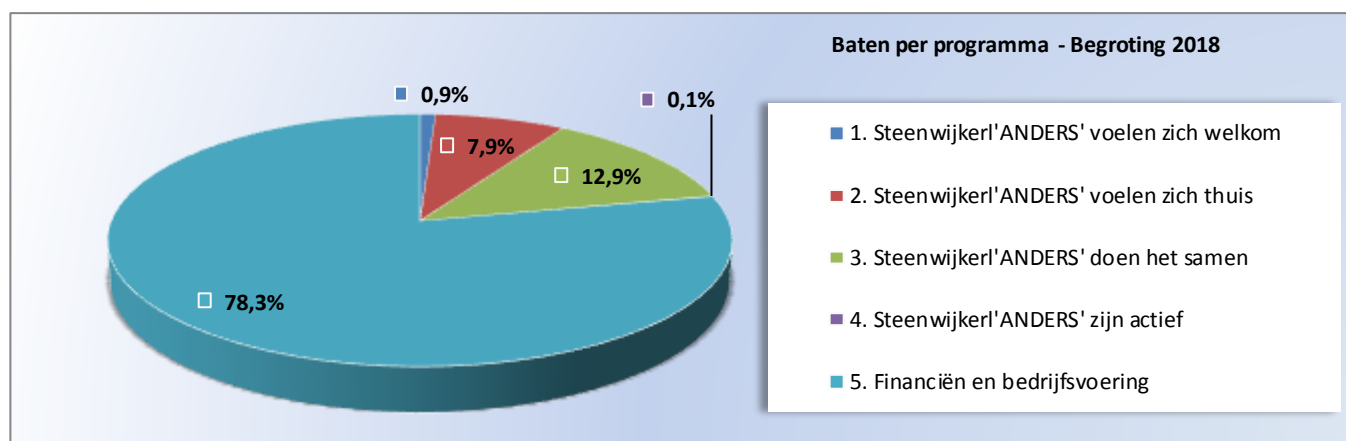
In onderstaand cirkeldiagram treft u een overzicht aan van de budgetten per bestuursprogramma voor zowel de inkomsten als de uitgaven over 2018. Het grootste gedeelte van de inkomsten is gemoeid met het bestuursprogramma 'Financiën en bedrijfsvoering'. In dit programma zijn de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de gemeentelijke belastingen opgenomen. De uitgavenzijde komt voornamelijk voor rekening van twee bestuursprogramma's, namelijk 'Steenwijkerlanders voelen zich thuis' en 'Steenwijkerlanders doen het samen'.

Het totaal van de bestuursprogramma's betreft het resultaat voor bestemming. Er is geen rekening gehouden met de mutaties in de reserves.

bedragen x € 1.000

Baten per programma - Begroting 2018	Bedrag	Percentage
1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	1.048	0,9%
2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	8.906	7,9%
3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	14.604	12,9%
4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	84	0,1%
5. Financiën en bedrijfsvoering	88.800	78,3%
Totaal	113.442	100,0%

Grafisch weergegeven ziet de verdeling van de inkomsten er als volgt uit:

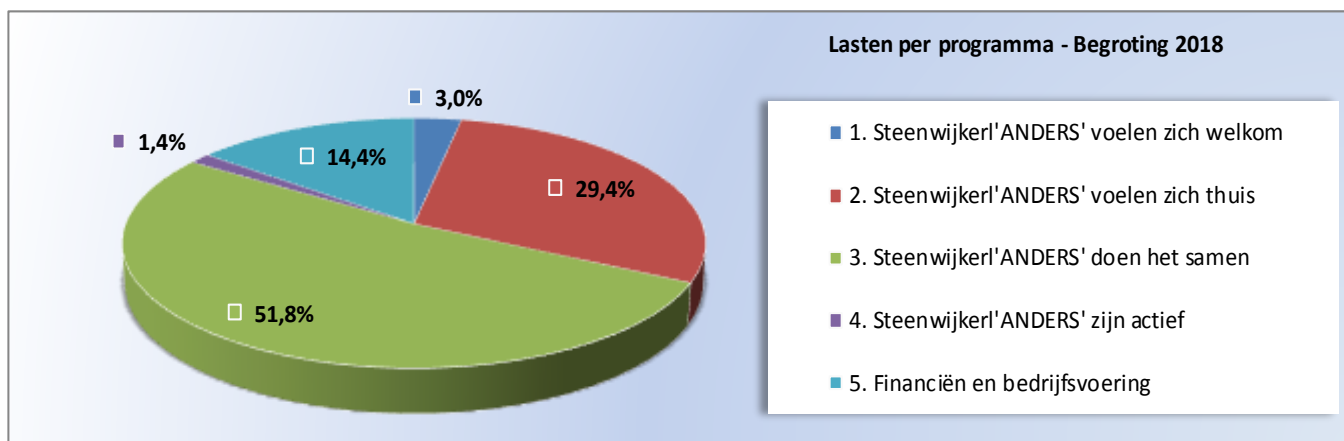

Uit het overzicht blijkt dat het grootste gedeelte van de inkomsten betrekking heeft op het programma Financiën en bedrijfsvoering. Dit heeft vooral te maken met de inkomsten van het Rijk via de algemene uitkering van het gemeentefonds.

bedragen x € 1.000

Lasten per programma - Begroting 2018	Bedrag	Percentage
1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	3.525	3,0%
2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	34.157	29,4%
3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	60.140	51,8%
4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	1.588	1,4%
5. Financiën en bedrijfsvoering	16.703	14,4%
Totaal	116.113	100,0%

Grafisch weergegeven ziet de verdeling van de uitgaven er als volgt uit:

Het meeste geld is gemoeid met het sociaal domein, zoals het verstrekken van uitkeringen in het kader van de Participatiewet, de WMO, de Jeugdzorg en de Wsw.

2.3. Meerjarenbeeld

Het meerjarenbeeld start met de begrotingspositie zoals vermeld in de Perspectiefnota 2018-2021. In de raadsbrief van 27 juni 2017 bent u vervolgens geïnformeerd over de gevolgen van de door het Rijk uitgebrachte meicirculaire. Het is verheugend te constateren dat alle jaren een positief saldo vertonen.

De raadsbesluiten zijn verwerkt tot en met de raadsvergadering van 4 juli 2017 met dien verstande dat ook de structurele doorwerking van diverse in de Najaarsnota 2017 opgenomen budgetten zijn meegenomen. Het is overigens niet gelukt om deze nota met u te bespreken vóór de behandeling van de nu voorliggende begroting. Vervolgens zijn de herijkingen (prijs- en loonmutaties, autonome ontwikkelingen, kapitaallasten en beleidsbeslissingen) in het meerjarenbeeld verwerkt. In paragraaf 3.3. wordt een nadere toelichting gegeven op de herijkingen en de wijzigingen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Meerjarenbeeld	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Saldo perspectiefnota	171	34	- 184	- 516
Raadsbrief 27 juni 2017 (meicirculaire 2017)	846	900	809	867
Subtotaal	1.016	934	626	351
Begroting IGSD 2018-2021	- 653	- 323	- 182	- 252
Beleidsbeslissingen	- 103	- 96	- 96	- 96
Herijkingen	727	425	335	414
BBV	- 417	- 404	- 392	- 372
Saldo programmabegroting	570	537	291	45

2.4. Steenwijkerlanders voelen zich welkom

Wat zijn onze ambities en doelstellingen?

In onze visie op dienstverlening staat dat onze inwoners en ondernemers zich welkom voelen en ervaren dat hun vraag en bedoeling centraal staan. En dat zij kunnen vertrouwen op een goede afhandeling met de juiste kwaliteit. Het gaat er om, aan te sluiten bij de (behoefte van) onze inwoners en ondernemers. Om dat te kunnen, moeten wij weten wat onze inwoners en ondernemers belangrijk vinden in onze dienstverlening en hoe zij onze dienstverlening op die punten ervaren. Klantbeleving is daarbij het centrale woord. Alleen door onze inwoners en ondernemers te bevragen komen wij daarachter.

In 2018 zullen wij dat op meerdere manieren doen (o.a. klantcontactmonitor, klantreizen). Met de uitkomsten van die onderzoeken kunnen wij onze dienstverleningsprocessen verbeteren: wij maken afspraken met elkaar: 'zo doen wij dat'. Dat vertellen wij ook, zodat de afnemers van een product of dienst weten wat zij van de gemeente kunnen verwachten. Wel zo duidelijk.

Ambitie: Goed bereikbaar

COLLEGEPROGRAMMA: VOOR DE KWALITEIT VAN ONZE DIENSTVERLENING IS OPTIMALE BEREIKBAARHEID EEN VEREISTE.

Doelstelling: Persoonlijk waar nodig, digitaal waar mogelijk					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Aanvragen gebeuren digitaal	2015	2018	Niet bekend	≥ 60% van de aanvragen gebeurt digitaal.	Volgend college

De landelijke overheid heeft als uitgangspunt voor 2017 geformuleerd: digitaal, tenzij. Steenwijkerland heeft dat overgenomen in 'digitaal waar mogelijk, persoonlijk waar nodig'.

Het percentage in de tabel geeft inzicht in hoeveel mensen gebruik maken van het digitale kanaal, wanneer dat mogelijk is voor de dienst die zij willen afnemen. Wanneer onze inwoners en ondernemers geen gebruik maken van de digitale mogelijkheden terwijl dat wel mogelijk is, willen wij graag weten waarom. Onderzoek onder onze inwoners en ondernemers kan inzicht geven in waarom zij, wanneer het wel mogelijk is, geen gebruik maken van e-diensten. Afhankelijk van de uitkomsten kunnen aanpassingen in de communicatie of de e-diensten zelf gedaan worden.

Ook in de dagelijkse contacten met onze inwoners en ondernemers bij het KCC telefonie is aandacht voor het stimuleren van het digitale kanaal en het achterhalen van de oorzaak van het niet gebruiken van het digitale kanaal.

Doelstelling: Heldere dienstverlening					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Onze inwoners vinden de informatie op onze site actueel en gemakkelijk vindbaar.	2015	2018	Niet bekend	≥ 75%	Volgend college

Steenwijkerland werkt met een zogenaamde toptaken-website. Dat betekent dat de meest gezochte informatie op de hoofdpagina staat, denk aan reisdocumenten en afval. Afhankelijk van het seizoen kan informatie over bijvoorbeeld gladheidsbestrijding tijdelijk als toptak op de homepage van de website staan. Het webteam monitort continu op welke onderwerpen bezoekers van de website zoeken en welke pagina's bezocht worden. Met die informatie worden de toptaken up-to-date gehouden en worden trefwoorden toegevoegd, zodat informatie makkelijk(er) vindbaar is. Daarnaast zorgt het webteam er, samen met de redactieraad, voor dat de informatie op de website actueel en makkelijk leesbaar is.

Doelstelling: Heldere dienstverlening					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Efficiënt en robuust georganiseerd KCC.	2015	2018	Niet bekend	Realisatie inrichting gezamenlijk KCC met Zwartewaterland	Volgend college

De inrichting van een gezamenlijk KCC telefonie met de gemeente Zwartewaterland is gerealiseerd. Door de continue uitbreiding van de beschikbare informatie voor KCC telefonie, goede bereikbaarheid van de backoffice en training van medewerkers zal de telefonische dienstverlening in 2018 naar een hoger niveau gebracht worden.

Ambitie: Prettig contact

COLLEGEPROGRAMMA: DE TEVREDENHEID VAN INWONERS EN ONDERNEMERS OVER HET CONTACT DAT ZIJ HEBBEN MET DE GEMEENTE IS VOOR ONS ERG BELANGRIJK.

Doelstelling: Goed gastheerschap					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Inwoners en ondernemers zijn tevreden over de dienstverlening van onze gemeente met betrekking tot burgerzaken.	2015	2018	Niet bekend	7,5	Volgend college

De klanttevredenheid stijgt wanneer de kwaliteit van dienstverlening beter aansluit op de wensen van inwoners en ondernemers. Daarom willen wij graag weten wat deze wensen zijn. Wij brengen de verwachtingen in beeld door vanuit het perspectief van onze inwoners en ondernemers naar onze dienstverlening te kijken. De uitkomsten hiervan gebruiken wij om de Klantencontactmonitor (KCM) verder in te richten. Zo meten wij de klanttevredenheid op die aspecten van dienstverlening die voor onze inwoners en ondernemers belangrijk zijn.

Een aantal (grote) veranderingen op het werkgebied van KCC balie/burgerzaken is aanstaande. Zo heeft de digitalisering grote invloed op het werk van KCC balie/burgerzaken, net als de benodigde versterking van het proces van de identiteitsbepaling en de toetsing van documenten. Verwacht wordt dat het aantal fysieke contacten afneemt en dat de inhoud van de contacten complexer wordt. Om hier adequaat op in te kunnen spelen gaan alle baliemedewerkers in 2018 een opleiding volgen en is geïnvesteerd in een documentscanner.

Als kanaal voor communicatie voor en met onze inwoners wordt in 2018 toegewerkt aan het implementeren van social media in het KCC telefonie (Whatsapp, Twitter). Wij sluiten hierbij (beter) aan op de kanalen die door onze inwoners worden gebruikt. Onze inwoners en ondernemers kunnen hierdoor gemakkelijk en op een laagdrempelige manier met de gemeente communiceren.

Doelstelling: Goed gastheerschap					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Bij negatieve beschikkingen zoeken onze medewerkers persoonlijk contact (bv. weigering bouwvergunning, verzoek om handhaving, afwijzing WMO aanvraag).	2015	2018	0%	≥ 60%	Volgend college

Het exacte percentage is onbekend, omdat er nog onvoldoende wordt gemeten. Er is geen aparte registratie hiervoor. Het systeem dat er wel is, het 'zaaksysteem', is hier niet geschikt voor. In het zaaksysteem dient alle correspondentie te staan, maar niet alle mondelinge contacten worden structureel erin gezet. Er wordt door teamleiders (en straks procesregisseurs) op gestuurd dat er mondeling contact is. In het sociaal domein is hier zeer nadrukkelijk aandacht voor. Steeds vaker vindt persoonlijk contact plaats voorafgaand aan het voornemen tot het sturen van een negatieve beschikking (bijvoorbeeld bij een weigering bouwvergunning), waarbij ook gekeken wordt naar alternatieven, zodat er geen negatieve, maar een andere beschikking volgt.

Doelstelling: Passend contact met een ieder					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Jaarlijkse relatieve toename van het aantal mediationtrajecten ten opzichte van het aantal conflicten (in wording) tussen burger en gemeente..	2015	2018	Als basis 2016	+ 5%	Volgend college

Exact percentage is onbekend, omdat er nog onvoldoende wordt gemeten. Pre-mediation wordt structureel ingezet om conflicten tussen burger en gemeente tijdig te voorkomen. Mediation wordt nadrukkelijker ingezet bij burenruzies.

Ambitie: Gemakkelijk en duidelijk

COLLEGEPROGRAMMA: INFORMATIE MOET VOOR IEDEREEN BESCHIKBAAR, VINDBAAR EN BEGRIJPELIJK ZIJN.

Doelstelling: Duidelijk en tijdig antwoord op vragen					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
De inwoner en ondernemer wordt binnen 2 werkdagen teruggebeld.	2015	2018	90%	≥ 90%	Volgend college

Er is nog geen registratie van of regie op de terugbelnotities die door het KCC telefonie worden gemaakt. Het is daarom niet mogelijk te onderbouwen of wij aan deze doelstelling voldoen. Op dit moment onderzoeken wij de mogelijkheden om terugbelnotities op een zodanig manier te registreren dat regie op en rapportage over het opvolgen van terugbelnotities mogelijk is. Zodra hier meer duidelijkheid over bestaat, kunnen wij ook aangeven of de norm van 90% reëel is.

Doelstelling: Duidelijk en tijdig antwoord op vragen					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Brief in behandeling nemen vindt plaats binnen 5 werkdagen.	2015	2018	90%	≥ 90%	Volgend college

De doelstelling 'duidelijk en tijdig antwoord op vragen' staat onder druk. Het percentage komt in de buurt van de 90% (87%), maar het in behandeling nemen van brieven vindt nog niet altijd plaats binnen 5 werkdagen. Naast het tijdig in behandeling nemen van brieven, spant de gemeente zich ook in om vragen van inwoners en ondernemers binnen de gestelde termijnen af te handelen. Onduidelijk is in hoeveel procent van de gevallen wij daarin slagen. De verwachting is dat per 1 augustus 2017 gerapporteerd kan worden op het behalen van streef- en normtijden.

Doelstelling: Status vraag inwoner en ondernemer bekend					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nu/situatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Inwoners hebben via Mijnoverheid.nl inzicht in hun contacten met de gemeente.	2015	2017	Geen toegang tot Mijnoverheid.nl.	Inwoners kunnen alle zaken welke digitaal aangeboden kunnen worden ook digitaal aanvragen en inzien.	Volgend college

De doelstelling 'status vraag inwoner en ondernemer bekend' is nog niet gerealiseerd. Op dit moment hebben inwoners via de persoonlijke internetpagina (mijnsteenwijkerland) inzicht in de e-diensten waar zij gebruik van maken. Echter, nog niet alle contacten worden geregistreerd. De gemeente Steenwijkerland is nog niet aangesloten op MijnOverheid.nl. Afhankelijk van de technische mogelijkheden zal dit in 2017 of 2018 alsnog plaatsvinden.

Verbonden partij

<u>Stichting Dataland</u> Van de Stichting Dataland is de gemeente certificaathouder. Deze stichting verzorgt de toegankelijkheid van gemeentelijk vastgoed, GEO- en WOZ-informatie voor publieke en private afnemers in Nederland. <i>In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.</i>

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	Investering	S / I	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
In PPN 2018-2021 opgenomen						
Digitale toegang Mijn Overheid	-	S	56	56	56	56
Doorontwikkeling dienstverlening	-	S	91	87	87	87
Doorontwikkeling dienstverlening	-	I	88	86	-	-
Totaal bestedingsplan	-		235	229	143	143

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 5.467	- 3.378	- 3.525	- 3.101	- 3.110	- 3.372
Baten	844	639	1.048	621	621	879
Saldo van baten en lasten	- 4.623	- 2.738	- 2.477	- 2.480	- 2.490	- 2.493
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 130	-	-	-	-	-
Onttrekkingen	77	138	-	-	-	-
Mutatie reserves	- 53	138	-	-	-	-
Resultaat	- 4.676	- 2.601	- 2.477	- 2.480	- 2.490	- 2.493

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Af: incidentele baten en lasten	- 1.363	-	- 88	- 86	-	-
Materieel resultaat	- 3.313	-	88	86	-	-

2.5. Steenwijkerlanders voelen zich thuis

Wat zijn onze ambities en doelstellingen?

Een goede duurzame woning in een veilige, mooie en streekeigen omgeving maakt dat je je al snel thuis voelt. Even belangrijk is het om goed contact te hebben met de buurt, elkaar te ontmoeten en te helpen als dat nodig is. Maar ook moet er ruimte zijn voor gezamenlijke initiatieven: een fijne woonomgeving maak én houd je immers met elkaar. Daarnaast moeten kernen en wijken over voldoende voorzieningen beschikken en goed bereikbaar zijn. Leegstand moet zoveel mogelijk worden voorkomen of opgelost.

Ambitie: passend en betaalbaar wonen voor iedereen

COLLEGEPROGRAMMA: DAARONDER VERSTAAN WIJ EEN WOONPROGRAMMA DAT VOORZIET IN BETAALBARE WONINGEN, AANSLUIT BIJ MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN, LEEFBAARHEID EN DUURZAAMHEID EN DAT IS AFGESTEMD MET CORPORATIES IN DE REGIO.

Doelstelling: Duurzaamheid centraal					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
In 2020 wordt een volume aan nieuwe energie opgewekt ter grootte van het huishoudelijke energiegebruik binnen de gemeente.	2015	2020	< 5%	≥ 10%	Volgend college

Op dit moment¹ wordt 6,7% aan nieuwe energie opgewekt. Dit is beneden de norm van 10% die voor 2017 is vastgesteld. De verwachting is dan ook dat de oorspronkelijke norm voor 2018 van 12% niet kan worden gerealiseerd. Wij gaan er vanuit dat een percentage van 10% realistisch is. Momenteel zien wij kleinschalige initiatieven ontstaan om zelf lokaal energie op te wekken. Wij ondersteunen deze initiatieven door partijen met elkaar in contact te brengen. In gesprek met de samenleving bepalen wij begin 2018 hoe wij de realisatie van nieuwe energie een brede impuls gaan geven. Ondertussen zetten wij met extra inzet in op onze eigen rol in de energietransitie als het gaat om de verduurzaming van onze eigen gebouwenvoorraad en faciliteren wij woningbezitters met advies en informatie over de verduurzaming van de eigen woning. Nieuw is ook de inzet van een 'revolving fund'² dat in 2018 operationeel zal zijn. Hiermee is de komende vier jaar financiering beschikbaar voor het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed dat niet in bezit is van de gemeente.

Doelstelling: Woonpromotie gericht op doelgroepen					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Stijging CPO (collectief particulier opdrachtgeverschap) naar 2 per jaar.	2015	2018	1	2	Volgend college
Verkoop gemeentekavels ten behoeve van zelfbouwers.	2015	2018	Programma Wonen met meerwaarde	50 kavels	Volgend college

Doelstelling: Woonprogramma op maat					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Stabilisatie van het aantal sociale huurwoningen als saldo van verkoop, sloop en nieuwbouw.	2015	2018	4.900 huurwoningen	4.900 huurwoningen	Volgend college
Realisatie 125 woningen per jaar.	2015	2015	125	125	Volgend college

De doelstelling 'Woonprogramma op maat' vergt aandacht. Met de woningcorporaties zijn afspraken gemaakt over het op peil houden van de sociale huurwoningvoorraad, ook in de noordelijke kernen en Steenwijk. Van belang is

¹ Cijfer in peiljaar 2015 op basis van klimaatmonitor (bron: <https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/>).

² Een 'revolving fund' is een fonds dat vanuit een maatschappelijke doelstelling leningen verstrekt. De leningen worden terugbetaald, waarna het geld opnieuw wordt uitgeleend.

dat het aantal sociale huurwoningen op peil blijft in Steenwijkerland en indien nodig toeneemt. De prognose voor de bouw van nieuwe woningen (koop en huur) komt uit op gemiddeld 118 woningen per jaar voor de komende jaren (norm 2017: 125 gerealiseerde woningen per jaar).

De Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021 is in 2018 de leidraad voor wonen. Om onze ambitie 'passend en betaalbaar wonen voor iedereen' te realiseren is samenwerking met huisvesters en zorginstellingen essentieel. Door de indeling in woningmarktregio's in augustus 2016 is in het noordelijk deel van de gemeente geen woningcorporatie meer actief die mag investeren in nieuwbouw of uitbreiden. In 2017 is daarom een verkenning naar de opgave in de sociale huur in de noordelijke kernen en Steenwijk uitgevoerd, wat geleid heeft tot een stappenplan voor een nodige herverdeling van taken. Het doel is om zowel in de noordelijke kernen als ook in Steenwijk voldoende aanwezigheid en investeringskracht te bewerkstelligen van woningcorporaties om voldoende sociale huurwoningen te kunnen behouden en realiseren. Om voldoende woningbouwlocaties in beeld te brengen worden, naast de nieuwbouwlocaties, ook nadrukkelijk de transformatielocaties in een overzicht geïnventariseerd en in beeld gebracht. Het voornemen is om in 2018 een 'platform wonen-zorg' op te richten waarbinnen knelpunten op het gebied van wonen en zorg samen met huisvesters en zorginstellingen worden opgepakt.

Doelstelling: Lokale vraag centraal					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Toepassen gedifferentieerde welstand op basis van nieuwe welstandsnota.	2015	2016	Huidig welstands- beleid en plan van aanpak	118	Volgend college

In de in 2017 vastgestelde Omgevingsvisie spreken wij uit de omgevingskwaliteit van Steenwijkerland te willen versterken. Het omgevingsplan Buitengebied Steenwijkerland verankert deze ambitie door de kwaliteit van de fysieke leefomgeving centraal te stellen bij ontwikkelingen. Met het in 2018 vast te stellen omgevingsplan wordt meer flexibiliteit geboden om o.a. vrijkomende agrarische bedrijven een andere invulling te geven en via maatwerk ontwikkelingen mogelijk te maken. Het welstandsbeleid voor het buitengebied is geïntegreerd in dit plan. Voor de kernen wordt in 2018 een welstandsnota vastgesteld. Verder zetten wij in op de actualisatie van een aantal bestemmingsplannen, o.a. recreatiecomplexen, Kornputkwartier en Eeserwold. Door nieuwe ontwikkelingen zullen bestemmingsplannen steeds moeten worden gewijzigd.

In de Omgevingsvisie spreken wij uit de aantrekkingskracht van Giethoorn zorgvuldig te willen benutten. De gemeente heeft het initiatief genomen voor een integrale aanpak in Giethoorn. Samen met inwoners, ondernemers en partners formuleren wij een visie die richting geeft aan een leefbaar en aantrekkelijk Giethoorn. Daarnaast zetten wij in op de realisatie van een aantal concrete projecten zoals het verplaatsen van de loswal naar een alternatieve locatie en nieuwbouw van een school in Giethoorn.

Ambitie: gastvrije en betaalbare ploatsen

COLLEGEPROGRAMMA: VOOR DE LEEFBAARHEID IN ONZE KERNEN EN WIJKEN ZIJN PLEKKEN WAAR INWONERS ELKAAR KUNNEN ONTMOETEN EN ZICH KUNNEN ONTSPANNEN VAN GROOT BELANG.

Doelstelling: Goed uitgeruste sportaccommodaties					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Onze inwoners zijn tevreden over de sportvoorzieningen.	2015	2018	82%	≥ 85%	Volgend college
Toename opgewaardeerde sportaccommodaties (NOC*NSF).	2015	2017	1 (2015)	-	Volgend college

Doelstelling: Functionele maatschappelijke gebouwen					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Duurzame exploitatie maatschappelijk vastgoed (waaronder MFC's).	2016	2018	Accommodatiebeleidsplan, vast te stellen door de raad	Nader in te vullen o.b.v. beleidsplan	Volgend college
Herbestemming leegstaand maatschappelijk vastgoed.	2015	2017	Actielijst leegstaand maatschappelijk vastgoed.	80%	Volgend college

Wij zijn op koers om alle sportaccommodaties op NOC*NSF niveau te brengen. In 2017 hebben wij in dit kader de accommodaties van VHK in Sint Jans klooster en SVBS'77 in Belt-Schutsloot aangepakt. Daarmee halen wij de norm voor 2017 (opwaardering van 2 sportaccommodaties). Met de voorgenomen opwaardering van VV Steenwijk en MHC Steenwijk, kunnen wij de uitgesproken ambitie van deze collegeperiode afronden.

Op basis van het in 2018 vast te stellen accommodatiebeleidsplan 'Kleurrijk accommoderen' bepalen wij onze rol in het beheer van het maatschappelijk vastgoed: wat blijven wij onderhouden/ gaan wij optimaliseren en verduurzamen versus waar houdt onze directe inzet op/ zijn wij bereid te privatiseren. Het is niet het doel om al het maatschappelijk vastgoed in stand te houden, maar wel om de gehuisveste functies te continueren. Vanuit die visie op leefbaarheid kijken wij samen met de samenleving naar slimme combinaties, om daarmee de vastgoedkosten voor die instanties zo laag mogelijk te houden. Onze rol hierin is verbinden en faciliteren. De lijst met leegstaand gemeentelijk maatschappelijk vastgoed is een afgeleide van de ontwikkelingen in de samenleving en dus dynamisch; er wordt continu ingezet op verkoop, herbestemming of sloop.

Ambitie: thuis in de openbare ruimte

COLLEGEPROGRAMMA: WIJ VINDEN HET BELANGRIJK DAT STEENWIJKERLANDERS ZICH THUIS VOELEN IN HUN LEEFOMGEVING. DAARVOOR IS EEN AANTREKKELIJKE EN SCHONE OPENBARE RUIMTE ESSENTIEEL.

Doelstelling: Goed afgestemd onderhoudsniveau van de openbare ruimte					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Onze inwoners zijn tevreden over de afhandeling van de Meldingen Openbare Ruimte (MOR).	2015	2018	6,0	≥ 7,3	Volgend college
Binnen 5 werkdagen zijn de Meldingen Openbare Ruimte verholpen.	2015	2018	50%	85%	Volgend college
Toename aantal burgerschouwers.	2015	2018	34	> 2017	Volgend college
Onze inwoners zijn tevreden over het schoonhouden van de buurt.	2015	2018	51%	≥ 55%	Volgend college
De overlast van rommel op straat neemt af.	2015	2018	26%	< 26%	Volgend college

De doelstelling ‘goed afgestemd onderhoudsniveau van de openbare ruimte’ vergt specifieke aandacht. In 2016 waarden inwoners de afhandeling van de Meldingen Openbare Ruimte (MOR) met een 6,1 (norm 2017: ≥ 7,1). In 2016 zijn de MOR in 56% van de gevallen binnen 5 werkdagen verholpen (norm 2017: 80%). De oorzaak van deze normafwijking ligt in het feit dat veel beleidsvragen, wensen of handhavingsverzoeken ten onrechte als zaaktypegroep ‘meldingen openbare ruimte’ worden ingevoerd in het digitale zaakstelsel. In 2018 wordt het stelsel hierop aangepast.

Het aantal burgerschouwers blijft helaas rond de 30 hangen. In 2018 kijken wij in een breder verband naar een andere opzet van de burgerschouw.

Doelstelling: Duurzaam beheer van de openbare ruimte					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Terugdringen energieverbruik openbare verlichting.	2015	2018	2015: Start monitoring	->	Volgend college
Bewonersbetrokkenheid bij inrichting/onderhoud groen in de buurt (projecten per jaar).	2015	2018	2	2	Volgend college
Uitbreiding aandeel social return bij werkzaamheden in de openbare ruimte.	2015	2018	2015: start monitoring	->	Volgend college

Aan de doelstelling ‘duurzaam beheer van de openbare ruimte’ wordt volop gewerkt. De komende jaren passen wij energiezuinige verlichting toe en zetten wij in op ‘slim’ schakelen en dimmen waar kan. Hiermee zijn wij op koers om de normen vanuit het SER energieakkoord van 20% reductie in 2020 en 50% reductie in 2030 ten opzichte

van 2013 te halen. Voor 2018 geldt dat wij met de voorgenomen acties uitkomen op een reductie van 14% ten opzichte van 2013.

Samen met bewonersgroepen wordt gewerkt aan inrichtingsplannen voor herinrichting van het buurtgroen. Het gaat daarbij om tijdelijke en permanente groenvoorziening, parkjes en pleintjes. Een mooi voorbeeld is het parkje aan het Waardeel. Voorheen een anoniem grasveld, nu een parkje waar buurtbewoners en inwoners uit de Meentehof elkaar ontmoeten en Jeu de Boules spelen. Een deel van het onderhoud wordt door de bewoners zelf uitgevoerd. De NoordWestGroep verzorgt het onderhoud van de openbare ruimte. Daarbij richten zij zich volledig op het werken met mensen met een achterstand op de arbeidsmarkt. Aan andere aannemers stellen wij de voorwaarde een deel van de aanneemsom in te zetten voor het creëren van werk (ervarings)plaatsen voor mensen met een grote(re) achterstand tot de arbeidsmarkt.

Doelstelling: Aantrekkelijke en streekeigen openbare ruimte					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Onze inwoners zijn tevreden over de speelmogelijkheden voor kinderen.	2015	2018	63%	≥ 65%	Volgend college
Onze inwoners zijn tevreden over de groenvoorzieningen in de gemeente.	2015	2018	56%	≥ 58%	Volgend college
Inwoners zijn tevreden over de mogelijkheden van de gemeentelijke begraafplaatsen.	2015	2018	2015: start monitoring 73%	≥ 75%	Volgend college

Wij hebben aandacht voor onze inwoners en hun wensen. Eigen inbreng in de vorm van ideeën en zelfwerkzaamheid dragen bij aan het gevoel van eigenaarschap. Speelplaatsen en groenvoorzieningen zijn geen bezit van de gemeente maar gemeenschappelijk eigendom. Inwoners hebben invloed op de inrichting, initiatieven worden 'omarmd'. Zelfbeheer wordt aangemoedigd en draagt bij aan het gevoel van eigenaarschap.

Onze mogelijkheden voor asbezorging zijn met plaatsing van een aantal urnenzuilen in 2017 uitgebreid. Ook de komende jaren blijven wij ons op dit gebied richten, gezien de toename van het aantal crematies. De uitbreiding van het aantal grafrechttermijnen vorig jaar, maakt dat mensen een keuze kunnen maken, passend bij hun (financiële)situatie.

Ambitie: veiligheid voorop

COLLEGEPROGRAMMA: WILLEN ONZE INWONERS ZICH THUIS VOELEN IN HUN LEEFOMGEVING DAN MOET DIE NIET ALLEEN SCHOON EN AANTREKKELIJK, MAAR OOK VEILIG ZIJN.

Doelstelling: Verkeersveilig op pad					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Onze inwoners zijn tevreden over de verkeersveiligheid in de buurt.	2015	2018	46%	≥ 48%	Volgend college
De overlast door te hard rijden neemt af (% dat overlast ervaart).	2015	2018	45%	< 45%	Volgend college
Basisscholen nemen deel aan verkeerseducatieprogramma.	2015	2018	2015: start monitoring	->	Volgend college

In het in 2017 vastgestelde Verkeers- en Vervoersplan concluderen wij op koers te zijn als het gaat om de verkeersveiligheid. Het doorzetten van de gebiedsgerichte aanpak maakt dat wij wensen en behoeften vanuit de kernen in beeld hebben, samen met de kernen kunnen prioriteren en de werkzaamheden kunnen combineren met andere werkzaamheden in de openbare ruimte.

Vanuit zowel dit plan als het Beleidsplan Wegen is de noodzaak tot verharding van de bermen uitgesproken. De komende jaren wordt daarin dan ook flink geïnvesteerd.

Doelstelling: Zorgeloos uitgaan					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Onze inwoners voelen zich veilig.	2015	2018	86%	> 86%	Volgend college

Doelstelling: Veilig thuis					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Onze inwoners doen mee met Burgernet.	2015	2018	20%	S > IJ	Volgend college
Het aantal misdrijven in Steenwijkerland ligt blijvend onder het gemiddelde van de politieregio IJsselland.	2015	2018	S < IJ	S < IJ	Volgend college

Eind 2016 was 9,6% van onze inwoners aangesloten op Burgernet. Daarmee zat onze gemeente aan de onderkant in vergelijking met andere gemeentes in onze regio en bovendien fors lager dan het ingeschatte percentage van 20% in de nulsituatie. Eind 2016 is in een brief namens de burgemeester aan alle adressen in onze gemeente, aandacht gevraagd voor het belang van en aansluiten bij Burgernet. Dit heeft erin geresulteerd dat in juni 2017 het deelnemerspercentage is gestegen naar 16,8%, terwijl het percentage in de regio IJsselland 13% bedraagt (landelijk 10%). Hoewel de deelname dus flink is toegenomen, lijkt het streefpercentage van 25% voor 2018 uit de

Programmabegroting 2017-2020 te ambitieus en dat is voldoende reden om de norm bij te stellen. Door het belang van deelname te blijven benadrukken, hopen wij de komende tijd het percentage nog te verhogen.

Ambitie: goed toegankelijk

COLLEGEPROGRAMMA: VOOR DE LEEFBAARHEID EN DE ECONOMISCHE ONTWIKKELING VAN STEENWIJKERLAND IS HET VAN GROOT BELANG DAT ONS GEBIED GOED BEREIKBAAR EN TOEGANKELIJK IS VOOR INWONERS EN BEZOEKERS.

Doelstelling: Goed onderhouden (water)wegen, fiets- en voetpaden					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Onze inwoners zijn tevreden over het onderhoud van wegen en fietspaden.	2015	2018	58%	≥ 58%	Volgend college
Onze inwoners zijn tevreden over het aanbod van fietspaden in de gemeente.	2015	2018	75%	≥ 75%	Volgend college
Onze inwoners zijn tevreden over de toegankelijkheid van de openbare ruimte.	2015	2018	78%	≥ 78%	Volgend college

In 2017 zijn stappen gezet om onze kapitaalgoederen voortaan meer planmatig te gaan beheren. Planmatig beheer vraagt om een goede balans tussen budgetten, de kwaliteit van kapitaalgoederen en risico's die voortkomen uit de mate van beheer. Hiervoor moeten onderbouwde keuzes worden gemaakt via meerjarige onderhouds- en vervangingsplannen om daarmee in control te zijn. De beleidsplannen Wegen en Oeverconstructies zijn in 2017 vastgesteld en in de voorliggende programmabegroting meerjarig financieel vertaald. Daar wordt dus de komende jaren fors in geïnvesteerd. Wel is besloten om het onderhoudsniveau op sommige onderdelen bij te stellen van 'basis' naar 'beperkt basis'. De vraag is in hoeverre dit van invloed is op de beleving en tevredenheid van onze inwoners.

Vanuit het Verkeers- en Vervoersplan is geld gereserveerd voor de verbreding van een aantal fietspaden, onder meer ingegeven door het toenemende gebruik van de e-bike. De aanleg van nieuwe fietspaden staat vooralsnog niet op de planning. Wel heeft een aantal kernen wensen. Deze worden met de desbetreffende plaatselijke belangen besproken.

Doelstelling: Voldoende parkeergelegenheid					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Onze inwoners zijn tevreden over de parkeermogelijkheden in de gemeente.	2015	2018	≥ 59%	≥ 63%	Volgend college

Het parkeren in Giethoorn is een aandachtspunt. Deze wordt meegenomen in de op te stellen integrale visie voor een leefbaar en aantrekkelijk Giethoorn.

Doelstelling: Voldoende duurzame openbare vervoersmogelijkheden					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Onze inwoners zijn tevreden over het openbaar vervoer in onze gemeente.	2015	2018	≥ 47%	≥ 50%	Volgend college

Ook het openbaar vervoer blijft een aandachtspunt. De provincie kort op niet rendabele lijnen en anticipeert op initiatieven vanuit de samenleving. Samen met de provincie en het ondernemersplatform kijken wij in hoeverre het bestaande ov-aanbod voldoet aan de vervoersbehoefte en kijken wij naar eventuele alternatieven. Verder geldt dat voor de komende jaren de abri's bij diverse bushaltes aandacht vragen.

Ambitie: initiatiefrijk

COLLEGEPROGRAMMA: IN EEN BESTUURSTIJL DIE DE SAMENLEVING ALS UITGANGSPUNT KIEST EN INWONERS CENTRAAL STELT PAST OOK HET STREVEN NAAR ZELFORGANISERENDE KERNEN EN WIJKEN, HET FACILITEREN VAN ONDERNEMERSCHAP, RUIMTE VOOR PBW'S EN ANDERE MAATSCHAPPELIJKE GROEPERINGS EN EEN GEMEENTE DIE MEER ALS FACILITATOR OPEREERT.

Doelstelling: Gemeente levert maatwerk					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Betrokken bewoners zijn tevreden over de mate van burgerparticipatie bij projecten in de openbare ruimte.	2015	2018	2015: Start monitoring	->	Volgend college

Doelstelling: PBW's als gesprekspartner					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Faciliteren dorpsplannen.	2015	2018	10 projecten	10 projecten	Volgend college
PBW's zijn tevreden over de samenwerking met de gemeente (cijfer).	2015	2018	6,7	7,5	Volgend college

Doelstelling: Zelforganiserende kernen en wijken					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Kernen/wijken hebben (deel van) de openbare ruimte in zelfbeheer.	2015	2018	1	4	Volgend college

Bewoners en gemeente weten elkaar steeds beter te vinden. Door met elkaar in gesprek te gaan zijn wij in staat wederzijdse wensen en behoeften met elkaar te delen en lokale plannen te realiseren. Daarbij verschuift onze rol steeds vaker van initiator naar regisseur of adviseur. Zo trekt bijvoorbeeld een groep bewoners in Steenwijkerwold de herinrichting van 'hun' Oldemarktseweg. In de aanpak van de wijk Torenlanden in Steenwijk is samen met de bewoners in co-creatie tot een herinrichtingsplan gekomen. Deze werkwijze krijgt de komende jaren steeds meer navolging. Het komende jaar gaan wij om tafel met onder andere de inwoners van Belt-Schutsloot om te praten over de herinrichting van een aantal straten. Hetzelfde geldt voor de aanwonenden van de Tukseweg in Tuk.

Verbonden Partijen

Veiligheidsregio IJsselland Zwolle

In Veiligheidsregio IJsselland wonen, werken en recreëren ruim 500.000 inwoners in elf gemeenten. Dit zijn de gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.

Binnen de Veiligheidsregio werken brandweer, GHOR, politie en gemeenten samen op het gebied van: Brandweezorg, Crisisbeheersing, Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen en Rampenbestrijding.

De Veiligheidsregio is ingesteld om de inwoners van onze regio beter te beschermen tegen de risico's van branden, rampen en crises. Dankzij samenwerking zorgen wij ervoor dat wij steeds beter voorbereid zijn op het bestrijden van rampen en het onder controle houden van steeds groter wordende risico's.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	Investering	S / I	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
In PPN 2018-2021 opgenomen						
Invoering Omgevingswet	-	S	200	300	150	50
Optimalisatie formatie toezicht en handhaving	-	S	149	149	149	149
Jongerenparticipatie	-	I	25	25	-	-
Zwembaden toevoegen aan voorziening Maatsch. Vastgoed	-	S	270	270	270	270
Versterken berm onveilige plattelandswegen 2018	404	S	28	28	28	27
Versterken berm onveilige plattelandswegen 2019	404	S	-	28	28	28
Versterken berm onveilige plattelandswegen 2020	404	S	-	-	28	28
Versterken berm onveilige plattelandswegen 2021	536	S	-	-	-	38
Oeververbindingen 2018		S	60	60	60	60

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	Investering	S / I	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Oeververbindingen 2018	538	S	22	21	21	21
Oeververbindingen 2019	538	S	-	22	21	21
Oeververbindingen 2020	538	S	-	-	22	21
Oeververbindingen 2021	538	S	-	-	-	22
Invest. en levensduurverlengende maatregelen wegen 2018	1.662	S	116	115	113	111
Invest. en levensduurverlengende maatregelen wegen 2019	162	S	-	11	11	11
Invest. en levensduurverlengende maatregelen wegen 2020	187	S	-	-	13	13
Invest. en levensduurverlengende maatregelen wegen 2021	142	S	-	-	-	10
Meerinkomsten kabels en leidingen		S	- 19	- 19	- 19	- 19
Vervangingsplan openbare verlichting (armaturen) 2018	370	S	26	26	25	25
Vervangingsplan openbare verlichting (masten) 2018	237	S	11	11	11	10
Vervangingsplan openbare verlichting (armaturen) 2019	403	S	-	28	28	27
Vervangingsplan openbare verlichting (masten) 2019	202	S	-	9	9	9
Vervangingsplan openbare verlichting (armaturen) 2020	233	S	-	-	16	16
Vervangingsplan openbare verlichting (masten) 2020	192	S	-	-	9	9
Vervangingsplan openbare verlichting (armaturen) 2021	261	S	-	-	-	18
Vervangingsplan openbare verlichting (masten) 2021	164	S	-	-	-	7
Vervangingsplan openbare verlichting (besparing onderhoud)	-	S	- 9	- 13	- 17	- 19
Aanpak fietspaden 2018	-	S	- 24	- 24	- 24	- 24
Aanpak fietspaden 2018	300	S	16	16	16	15
Aanpak fietspaden 2019	250	S	-	13	13	13
Aanpak fietspaden 2020	800	S	-	-	43	42
Voorziening groot onderhoud wegen	-	I	1.500	-	-	-
Opwaardering groen begraafplaatsen	-	I	45	-	-	-
Wijkvisie Steenwijk-West 2018	-	S	111	111	101	101
Wijkvisie Steenwijk-West 2018	150	S	11	10	10	10
Wijkvisie Steenwijk-West 2019	365	S	-	26	25	25
Wijkvisie Steenwijk-West 2020	233	S	-	-	16	16
Revolving fund duurzaamheid (4 jaar)	-	I	350	-	-	-
Planuitwerking: Verduurzamen gemeentelijk vastgoed	-	I	100	-	-	-
Omgevingsdienst IJsselland	-	S	77	101	73	46

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 47.627	- 34.905	- 34.157	- 32.053	- 32.550	- 31.930
Baten	13.578	8.293	8.906	8.989	10.281	10.274
Saldo van baten en lasten	- 34.049	- 26.612	- 25.251	- 23.064	- 22.268	- 21.656
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 2.846	- 110	- 807	- 508	- 1.391	- 1.320
Onttrekkingen	6.185	5.180	2.780	665	580	5
Mutatie reserves	3.339	5.070	1.973	157	- 811	- 1.315
Resultaat	- 30.711	- 21.542	- 23.278	- 22.907	- 23.079	- 22.971
Af: incidentele baten en lasten	- 1.489	- 6	-	-	-	-
Materieel resultaat	- 29.221	- 21.536	- 23.278	- 22.907	- 23.079	- 22.971

2.6. Steenwijkerlanders doen het samen

Wat zijn onze ambities en doelstellingen?

Na een succesvolle transitie van de decentralisaties stond het jaar 2017 in het teken van de start van de transformatie binnen zorg en welzijn. Hierbij is ervoor gekozen om te werken met een drietal zogenaamde 'transformatielijnen' te weten: preventie, verbinding en goed opdrachtgeverschap. Deze transformatielijnen zijn ingezet om ervoor te zorgen dat in de toekomst iedereen die dat nodig heeft, integrale en passende ondersteuning kan krijgen. Er is een ombuiging in denken en doen nodig, in beleid en uitvoering met als doel het versterken van de zelf- en samenredzaamheid van de inwoners en het vergroten van de effectiviteit en efficiëntie van de ondersteuning (vangnetvoorzieningen). Deze ombuiging, van 'zorgen voor' naar 'zorgen dat', van afzonderlijke organisatiebelangen naar de gemeenschappelijke maatschappelijke opdracht, is voor ons de kern van het begrip 'transformeren'. Daarbij liggen de pasklare oplossingen niet op tafel. Transformeren is vooral een zoektocht naar een ander samenspel tussen inwoners, organisaties en gemeente. Dit samenspel en deze zoektocht zullen in 2018 zeer belangrijk worden. Dit vergt van de gemeente vertrouwen in de samenleving én de durf om te investeren in projecten en aanpakken waarvan het resultaat niet op voorhand vast staat.

Ambitie: een leefbaar Steenwijkerland

COLLEGEPROGRAMMA: LEEFBARE DORPEN EN WIJKEN WAAR HET AANTREKKELIJK IS OM TE WONEN, WERKEN EN ONTSPANNEN. DAT IS ONS SPEERPUNT.

Doelstelling: Toegankelijke zorgvoorzieningen					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Inwoners beoordelen de toegang via het Toegangsteam tot gemeentelijke en maatwerkvoorzieningen Wmo met een 7,5 of hoger.	2015	2018	7,1 (2015)	7,5	Volgend college
Inwoners beoordelen de toegang via het Toegangsteam tot jeugdhulp met een nog nader te bepalen cijfer (afhankelijk nulmeting).	2015	2018	6,7 (2016)	7	Volgend college
Een nog nader te bepalen % van de inwoners weet waar zij terecht kunnen met vragen over participatie of zelfredzaamheid (afhankelijk nulmeting).	2015	2018	39% (2015)	50%	Volgend college
90% van de ouders weet waar zij terecht kunnen met vragen over opgroeien en opvoeden.	2015	2018	91% (2013)	90%	Volgend college

Er wordt vanaf 1 januari 2017 gewerkt met een geïntegreerd toegangsteam van Wmo- en jeugdconsulenten. Na een jaar opstarten moeten vanaf 2018 het werken met deze geïntegreerde toegang tot een efficiëntere en effectieve afhandeling van zorgvragen leiden. Het is nu bijvoorbeeld eenvoudiger processen op elkaar af te stemmen en ook zijn de lijnen korter. Daarnaast is het mogelijk een gezin 'integraal' te bekijken en niet per 'wet'.

De vraag of het ook mogelijk en wenselijk is de Participatiewet onder te brengen bij het bestaande toegangsteam zal mogelijk door het volgende college worden opgepakt. Binnen onze gemeente wordt nagedacht en waar mogelijk invulling gegeven aan de principes van 'omgekeerde toets' binnen de Participatiewet. Dit principe wordt, onder een andere naam, al toegepast binnen de Wmo en de Jeugdwet ('de kanteling'). De omgekeerde toets vraagt van de raad dat die de waarden vaststelt en definieert. Onder waarden worden verstaan idealen en motieven die in een samenleving of groep als nastrevenswaardig worden beschouwd. Waarden zijn opvattingen over wat wenselijk is. Er bestaan twee soorten waarden, instrumentele waarden en intrinsieke waarden. Een goede definitie is noodzakelijk.

Doelstelling: Iedereen doet mee					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Het percentage vrijwilligers dat zich voldoende ondersteund voelt ligt op 90% of hoger.	2015	2018	93% (2013)	90%	Volgend college
Het percentage mantelzorgers dat zich voldoende ondersteund voelt ligt op 75% of hoger.	2015	2018	76% (2013)	75%	Volgend college
Aantal laaggeletterden dat een taalcursus of een programma met taalcoach heeft gevolgd.	2015	2018	-	200	Volgend college
% ingezette schuldhelpverleningstrajecten succesvol afgesloten (afhankelijk nulmeting).	2015	2018	65% (2016)	65%	Volgend college

In 2017 is op diverse momenten in de gemeenteraad aandacht geweest en gevraagd voor minimabeleid en schuldhelpverlening. Meer mensen doen een beroep op de schuldhelpverlening. Ook nemen de kosten van het beschermingsbewind fors toe. Met de methode 'IGSD aan de Poort' worden cliënten zo snel mogelijk in een traject geplaatst en wordt meer maatwerk geleverd om uitval te voorkomen. Hiermee wordt getracht de gestelde norm voor 2018 (65% ingezette schuldhelpverleningstrajecten wordt succesvol afgerond) te behalen.

Sociale samenhang in de buurt

Het bevorderen van een krachtige samenleving, gericht op het vergroten van de leefbaarheid en sociale cohesie, is van groot belang. In een vitale omgeving is het behouden of vergroten van zelfredzaamheid en het meedoen in de samenleving gemakkelijker.

Ouderen blijven langer thuis wonen en inwoners die eerder in een beschermde woonsituatie woonden, zullen vaker zelfstandig wonen met begeleiding. Op het terrein van wonen-welzijn-zorg is intensieve afstemming met betrokken instanties zoals woningbouwcorporaties, zorgpartijen, mantelzorgnetwerk etc. nodig. Dit om te zorgen voor een gezonde woonsituatie, voldoende zorg en het voorkomen van eenzaamheid of uitsluiting, waardoor ouderen langer thuis kunnen blijven wonen.

Ambitie: zorg voor en met elkaar

COLLEGEPROGRAMMA: WIJ WILLEN DE ZELFREDZAAMHEID VAN ONZE INWONERS VERSTERKEN.

Doelstelling: Solide maatwerkondersteuning					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Het rapportcijfer voor de tevredenheid over de maatwerkvoorzieningen ³ is 7,5 of hoger.	2015	2018	7,1 (2015)	≥ 7,5	Volgend college

Er zijn twee belangrijke ontwikkelingen in 2018 die mogelijk effect zullen hebben op de mate van tevredenheid over de maatwerkvoorzieningen. Beide ontwikkelingen hebben te maken met de inkoop van deze voorzieningen. Zowel bij Wmo als bij Jeugd verandert de wijze van financiering van de maatwerkvoorzieningen. Dit heeft gevolgen voor de wijze waarop er in de toegang wordt gewerkt. Ook de cliënt zal hiermee te maken krijgen, hoewel op indirecte wijze, bijvoorbeeld door versnelling van processen en het verbeteren van de kwaliteit van de zorg. De acties zijn gericht op het 'Scherp Opdrachtgeverschap' van de gemeente, soms samen met de regio, en moeten vooral leiden tot meer resultaatgerichte inzet van zorg, meer ruimte voor de professional om te doen wat nodig is en een betere samenwerking tussen zorgaanbieders.

Doelstelling: Sluitend netwerk algemene voorzieningen ⁴					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Een nog nader te bepalen % inwoners mist geen hulp- of ondersteuningsaanbod in Steenwijkerland.	2015	2018	-	Geen norm geformuleerd	Volgend college

Met ingang van 1 januari 2018 zijn meerdere functies op het gebied van welzijn, cliëntondersteuning en maatschappelijk werk samengevoegd tot sociaal werk. Het belangrijkste doel van sociaal werk is: 'het versterken van de eigen kracht van inwoners en hun netwerk duurzaam te versterken met extra aandacht voor verbinding op wijk-/kernniveau'. Sociaal werkers krijgen de opdracht het netwerk van de cliënt systematisch in stelling te brengen bij het vinden van passende antwoorden op ondersteuningsvragen, waardoor de cliënt zo snel mogelijk weer op eigen kracht verder kan. Daarnaast heeft het sociaal werk de opdracht om via collectieve aanpakken de verbindingen op buurt- en wijkniveau te versterken. Beide zaken zullen ertoe bijdragen dat Steenwijkerlanders meer zorgvragen zelf en met elkaar kunnen oplossen.

Ambitie: gezond en veilig opgroeien

COLLEGEPROGRAMMA: WIJ DRAGEN BIJ AAN HET GEZOND, VEILIG EN TALENTVOL OPGROEIEN VAN KINDEREN EN JONGEREN.

³ Een maatwerkvoorziening is een voorziening die niet algemeen toegankelijk is. Om gebruik te kunnen maken van een maatwerkvoorziening is een beschikking van de gemeente nodig. De gemeente neemt een besluit op basis van het onderzoek naar de behoeften, persoonskenmerken en mogelijkheden van de inwoner.

⁴ Een algemene voorziening is toegankelijk voor de doelgroep zonder een uitgebreid onderzoek naar de behoeften, persoonskenmerken en mogelijkheden van de inwoner.

Er zijn geen subdoelen geformuleerd voor deze ambitie. Dit betekent echter niet dat hier geen activiteiten op plaatsvinden. In diverse documenten van de P&C-cyclus zijn al enkele projecten in dit kader genoemd: praktijk-ondersteuner (POH-er) Jeugd GGZ, projecten in het kader van kwetsbare jongeren en een transformatie-agenda jeugdhulp-onderwijs. Thema's in het kader van deze laatstgenoemde transformatie-agenda zijn:

- Analyse: inzicht in mate waarin inzet jeugdhulp en speciale onderwijsvoorzieningen elkaar overlappen,
- Duidelijkheid: helderheid over samenwerking tussen onderwijs en gemeente en aansluiting met sociaal werk,
- Preventie: concrete acties,
- Verwachtingen: set van afspraken en indicatoren waarmee de diverse organisaties en instellingen een gesprek met elkaar kunnen aangaan.

Het versterken van de verbinding tussen jeugdhulp en onderwijs – ook op casusniveau – biedt grote kansen voor de kwaliteit en effectiviteit van de jeugdhulp en het thuisnabij bieden van de juiste zorg.

Verbonden partijen

N.V. NoordWestGroep

NoordWestGroep is een sociaal werkontwikkelingsbedrijf. Het doel is om alle werkzoekenden, met passende hulp en ondersteuning, naar zinvol werk te leiden.

Intergemeentelijke Sociale Dienst

De hoofdtaak van de IGSD is om inwoners van de gemeente Steenwijkerland die een beroep doen of willen doen op een bijstandsuitkering weer toe te leiden naar regulier, betaald werk. Mocht dit niet of niet direct lukken dan kan men een beroep doen op het vangnet van de sociale zekerheid, namelijk een bijstandsuitkering. Hierbij wordt dan wel een tegenprestatie verwacht om op die manier actief te blijven participeren in de samenleving.

Daarnaast vervult de IGSD nog een actieve rol bij het armoede- en minimabeleid, inclusief de schuldhulpverlening.

De gemeenten Steenwijkerland en Westerveld zijn risicodragers voor de uitvoering van de taken van de IGSD. De belangrijkste risico's waarmee de IGSD te maken heeft zijn de zogeheten open-eind regelingen, zoals de Participatiewet, de bijzondere bijstand, minimabeleid en de schuldhulpverlening.

GGD IJsselland Zwolle

De gemeente Steenwijkerland maakt deel uit van de Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD). De GGD bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van de ruim 500.000 inwoners van 11 gemeenten in IJsselland. Volgens de Wet publieke gezondheid hebben gemeenten de taak een GGD in stand te houden voor de uitvoering van taken op het gebied van de publieke gezondheidszorg. Dit is o.m. gericht op het bevorderen van de algemene gezondheid en het voorkomen van ziekten bij risicogroepen. Een belangrijke rol van de GGD is daarnaast monitoring en signalering.

BVO Jeugd

De Bedrijfsvoeringsorganisatie Jeugdzorg IJsselland (BVO) is een samenwerkingsverband van 11 gemeenten in Overijssel. De BVO voert voor 11 gemeenten een aantal bedrijfsvoeringstaken uit die verbonden zijn aan de inkoop en contractmanagement, financiële afhandeling en monitoring van de verstrekte individuele

voorzieningen jeugdhulp. Jeugdhulp biedt extra ondersteuning aan kinderen en hun ouders bij het opgroeien en opvoeden tot zelfstandige volwassenen.

De inkoop van jeugdhulp blijft in 2018 door de BVO worden uitgevoerd, maar zal op een andere leest worden geschoeid. De nieuwe inkoopmethodiek maakt het sturen op resultaten makkelijker, stimuleert de samenwerking tussen aanbieders en biedt meer flexibiliteit om te veranderen van intensiteit of aard van de zorg.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

Sociaal domein

Aanleiding

De raad heeft bij het vaststellen van de jaarstukken 2015, door middel van een amendement aangegeven dat in de Programmabegroting 2017 en 2018 een afzonderlijke paragraaf Sociaal domein opgenomen moet worden. In de paragraaf moet informatie opgenomen worden over de deelbudgetten nieuwe Wmo-taken, Participatie, Jeugdzorg en oude Wmo-taken zoals de nadere onderbouwing (kaders) daarvan. In de reguliere P&C cyclus wordt vervolgens gerapporteerd over de ontwikkeling van de zorgvragen en het daaraan gerelateerde budget.

Transformatie

Het beleidsplan Sociaal domein beschrijft op hoofdlijnen de plannen voor de jaren 2017-2020. In deze jaren zal de transformatie voorop staan. Er is een ombuiging in denken en doen nodig, een 'mindshift'. Van verzekerd denken waarin een inwoner 'recht' heeft op voorzieningen, naar het onderzoeken van wat nodig is om zelfredzaam te kunnen blijven. Van 'zorgen voor' naar 'zorgen dat'. Van denken in bestaande producten, naar maatregelen die nodig zijn om te kunnen deelnemen aan de samenleving. Van een focus op de individuele inwoner naar de gemeenschappen waar de inwoner deel van uit maakt. Van afzonderlijke organisatiebelangen naar de gemeenschappelijke maatschappelijke opdracht. Deze ombuiging is voor ons de kern van het begrip 'transformeren'. Wanneer we erin slagen deze ombuiging tot stand te brengen, zal het mogelijk zijn om ook op lange termijn ervoor te zorgen dat kwetsbare inwoners de ondersteuning krijgen die ze nodig hebben om deel te kunnen nemen aan de samenleving.

Transformeren gebeurt langs vele wegen. Een greep uit de transformatieprojecten die nu lopen: de ombuiging van welzijn naar sociaal werk, de invoering van resultaatgerichte bekostiging van maatwerkvoorzieningen jeugd en Wmo, de pilot met de Praktijkondersteuner Huisarts GGZ-jeugd, de aanpak van kwetsbare jongeren in het Jongerenloket, de deelname van onze toegang aan de Academische Werkplaats Sociaal Domein, de samenwerking met onderwijs en kinderopvang in de Transformatieagenda jeugd-onderwijs, de dementievriendelijke gemeente. Ook de doorontwikkeling van 'de kanteling' en 'de omgekeerde toets' zijn vormen van transformatie binnen het sociaal domein. Centrale elementen in deze aanpakken zijn het versterken van het eigen probleemoplossend vermogen van inwoners, het bieden van ruimte aan professionals om te doen wat nodig is en het versterken van verbindingen tussen domeinen en tussen inwoners en professionals. En dan hebben wij het nog niet gehad over de vele nieuwe allianties en aanpakken die in de samenleving zelf ontstaan. Zo zien wij huisartsenpraktijken in Steenwijkerland die meer partijen structureel betrekken, met name bij de zorg voor ouderen, wij zien zorgverzekeraar Zilveren Kruis die een meer verbindende rol kiest, inwoners die samen een zorgcoöperatie

oprichten of de buurtcirkels die ontstaan. De verwachting is dat het belang van dit soort initiatieven in de toekomst zal toenemen.

Kortom, de transformatie in onze gemeente is op gang gekomen en kent vele gezichten. Deze veelsoortigheid beschouwen wij als een groot goed. Wij hebben het al eerder gezegd: pasklare oplossingen liggen niet op tafel. Transformeren is een zoektocht in een nieuw samenspel tussen gemeente en partners. Daarbij worden nieuwe wegen bewandeld, door vele partijen in wisselende samenstelling. In deze nieuwe dynamiek ontstaan nieuwe oplossingen, die daadwerkelijk leiden tot een samenleving waarin de meeste ondersteuningsvragen door inwoners zelf en in gezamenlijkheid worden beantwoord en waarin er kwalitatief hoogwaardige vangnetvoorzieningen zijn voor degenen die dat nodig hebben. En soms ontstaan er nieuwe oplossingen die minder goed blijken te werken en een zachte dood sterven. Dit is eigen aan de dynamiek van transformeren. Een belangrijke rol van de overheid is deze dynamiek aan te jagen en te faciliteren. Transformeren vergt daarom niet alleen vertrouwen in de samenleving, maar ook de moed om te investeren en verantwoorde risico's te nemen.

Bijdrage vanuit het Rijk

Met het overhevelen van de taken in het kader van de Jeugdwet, de nieuwe Wmo en de Participatiewet is er ook budget overgeheveld naar de gemeente via de Uitkering Sociaal Domein. Dit betreft zowel de uitvoeringskosten van de nieuwe taken als ook de eigen personele kosten.

Hieronder staat wat per deeldomein aan budget wordt ontvangen op basis van de meicirculaire 2017.

Uitkering Sociaal Domein, op basis van meicirculaire 2017

bedragen x € 1.000

Rijksbijdragen per deeldomein	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Jeugdzorg	9.147	9.879	9.764	9.771	9.855	9.906
WMO 2015	7.452	6.495	6.308	6.236	6.264	6.254
Participatie (re-integratie)	1.282	1.370	1.319	1.367	1.401	1.492
Participatie (Wsw)	8.102	7.319	6.758	6.294	5.849	5.660
Totaal	25.983	25.064	24.149	23.668	23.368	23.312

Bovenvermelde opsomming is overigens exclusief het budget dat wordt ontvangen voor de uitvoering van de oude Wmo (o.a. schoonmaakondersteuning) en het minimabeleid. Dit bedrag is binnen de Algemene uitkering niet meer afzonderlijk te herleiden. Uit het overzicht blijkt dat er sprake is van afnemende budgetten; het verschil tussen het budget in 2021 en 2017 is € 1.752.000. Deze verlaging zit overigens met name in de Wsw-uitkering. Deze neemt in 5 jaar tijd met bijna € 1,7 miljoen af. Dit moet bereikt worden door een afname in het aantal Wsw-ers. Ook is zichtbaar dat het budget t.o.v. de meicirculaire 2016 naar beneden is bijgesteld. Nog steeds worden er herstelacties uitgevoerd om het budget zo rechtvaardig mogelijk te verdelen tussen de verschillende wetten (Wlz en Wmo en/of Jeugdwet) en tussen gemeenten. Voor de jeugd pakt dit positief uit, voor de Wmo licht negatief.

Begroting 2018

Net als vorig jaar is de begroting 2018 opgesteld volgens onderstaande indeling. Wanneer over het 'sociaal domein' gesproken wordt, worden hierin de volgende categorieën meegenomen:

- Jeugd; maatwerkvoorzieningen (ZIN en PGB) en geëscaleerde zorg (reclassering en veilig thuis);

- Wmo; nieuwe maatwerkvoorzieningen (dagbesteding, begeleiding en kortdurend verblijf, zowel ZIN als PGB), geëscaleerde zorg (opvang en beschermd wonen), oude maatwerkvoorzieningen (wonen, rollen en vervoer) en schoonmaakondersteuning;
- Overige taken; externe kosten voor de toegang, preventie, kinderopvang, asielzoekers-/minderhedenbeleid, dorpshuizen en het sociaal werk. Voorheen waren dit de onderdelen zoals algemeen maatschappelijk werk, sociaal cultureel werk, ouderen- en jeugdbeleid.
- Participatie; participatie (re-integratie) en Wsw (Noordwestgroep);
- Minimabeleid; Minimabeleid en schuldhulpverlening
- Eigen bijdragen; eigen bijdragen voor Wmo-voorzieningen.

Uitsplitsing Sociaal Domein binnen begroting gemeente Steenwijkerland

bedragen x € 1.000

Meerjarenspectief Sociaal domein	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Jeugd	8.504	8.802	8.702	8.702	8.766	8.818
<u>Wmo</u>						
- Wmo-nieuw	3.877	4.666	4.825	4.761	4.838	4.828
- Wmo-oud	1.603	1.715	1.715	1.714	1.714	1.714
- Schoonmaakondersteuning	2.076	3.309	3.749	3.749	3.749	3.901
<u>Overige taken jeugd en Wmo</u>						
- Toegang)*	1.126	703	562	562	562	562
- Samenkracht en Burgerparticipatie (incl. Soc. Werk)	1.650	2.709	2.619	2.619	2.594	2.094
<u>Participatie</u>						
- Participatie	1.100	1.554	1.320	1.367	1.367	1.368
- WSW	8.764	7.984	7.589	7.125	6.714	6.615
Minimabeleid	1.596	2.164	1.648	1.640	1.640	1.640
Eigen bijdragen Wmo	- 500	- 650	- 650	- 650	- 650	- 650
Totaal	29.797	32.955	32.077	31.588	31.295	30.890

Het budget voor het sociaal domein is in 2018 bijna € 900.000 lager dan in 2017 (na Perspectiefnota). Dit heeft vooral te maken met het feit dat de raad eenmalig het restantbudget van 2015 en 2016 voor een regeling in het kader van de oude WCTG/CER heeft overgeheveld naar 2017. Dit budget (€ 500.000) is ingezet voor het uitvoeren van de regeling Chronisch Zieken. Overigens zal deze succesvol gebleken aanpak ook in 2018 worden voortgezet (uit budget Samenkracht en Burgerparticipatie). Hier is in 2018 € 200.000 voor beschikbaar. Bij de herijking van het minimabeleid (eind 2017) zal blijken of dit voldoende is voor het uitvoeren van de regeling. Daarnaast is het budget voor de Participatiewet in 2017 eenmalig hoger in verband met een btw-teruggaaf van voorgaande jaren. Het Wsw budget is in 2018 lager in verband met de taakstellende verlaging van het budget (€ 400.000) vanuit het Rijk.

Enkele Wmo deelbudgetten liggen in 2018 hoger dan in 2017. Het budget voor Wmo-voorzieningen ligt € 160.000 hoger in verband met ophoging van de uitkering Sociaal Domein. Het budget voor de schoonmaakondersteuning ligt hoger (€ 440.000). Eind 2017 zal bekend zijn of dit bedrag te hoog is. Bij de volgende Perspectiefnota zal dit dan worden verlaagd.

In 2018 minder budget dan in 2017

Categorie	bedrag	reden
Minimabeleid	-/- € 500.000	Eenmalig overgeheveld restant budget uit 2015 en 2016, gebruikt voor uitvoeren regeling Chronisch zieken. Regeling wordt voortgezet (onder Samenkracht en Burgerparticipatie)
Participatie	-/- € 230.000	In 2017 eenmalige ophoging in verband met extra middelen door btw-teruggaaf
WSW	-/- € 400.000	Verlaging budget i.v.m. verlaging rijksbudget
Jeugd	-/- € 100.000	Verlaging budget i.v.m. verlaging rijksbudget
Toegang	-/- € 140.00	Verschuiving budget naar Sociaal Werk (samenkracht en burgerparticipatie)

In 2018 meer budget dan in 2017

categorie	bedrag	reden
Wmo-nieuw	€ 160.000	Verhoging budget i.v.m. verhoging rijksbudget. Nodig voor nieuwe wijze van inkoop
Schoonmaak-ondersteuning	€ 440.000	Op basis van laatste berekeningen. Wordt eind 2017 mogelijk herzien en in PPN aangepast.
Samenkracht en burgerparticipatie	€ 90.000	Budget opgehoogd met € 500.000 voor uitvoeren Sociaal Werk (3 jaar) en € 140.000 van Toegang. Verlaging budget met € 550.000 i.v.m. incidenteel budget voor asielzoekers/ minderheden

Belangrijkste nieuwe item is Sociaal Werk. Dit zal in 2018 de nodige inzet vragen van de aanbieder en de gemeente. Naast deze extra inzet moet er in het kader van de transformatie ook geld beschikbaar komen voor vernieuwingen en innovatie. In 2017 hebben wij daar, met name op het terrein van de jeugd ervaringen in opgedaan. Voorbeelden zijn de POH-er en kwetsbare jongeren. Uiteraard zal allereerst gezocht worden naar ruimte binnen het sociaal domein. Als deze financiële ruimte er niet is, zal in 2018, via de P&C-cyclus, de gemeenteraad om een innovatiebudget gevraagd worden. Zoals al in de inleiding is aangegeven is het de verwachting dat initiatieven, van nieuwe allianties en aanpakken die in de samenleving zelf ontstaan, in de toekomst zullen toenemen. Het is zaak dat de gemeente hier met ambtelijke inzet en financiële middelen op kan anticiperen.

Er zijn, zoals ook aangegeven in de Najaarsnota 2017 en de risico's, wat onzekerheden naar aanleiding van de nieuwe wijze van inkoop bij zowel de Wmo als de jeugdzorg. Dit zal gemonitord worden en afwijkingen zullen via de P&C cyclus gerapporteerd worden.

Meerjarenperspectief 2018-2021

De financiële ontwikkeling in het meerjarenperspectief (zie vorige tabel) heeft vooral te maken met de afname van het Wsw-budget. Deze afname loopt gelijk op met de afname van de uitkering van het Rijk voor de Wsw. Daarnaast heeft de gemeenteraad voor het Sociaal Werk voor 2018 tot en met 2020 jaarlijks € 500.000 extra budget beschikbaar gesteld. De inzet van het Sociaal Werk moet onder andere leiden tot een verschuiving van het budget van maatwerkvoorzieningen naar het voorliggend veld en preventie. De komende jaren zal nagegaan worden of de inzet van Sociaal Werk dit beoogde effect heeft op de maatwerkvoorzieningen. Zoals al aangegeven bij 'bijdrage vanuit het Rijk' kunnen de komende circulaire's het bovenstaande beeld wijzigen.

Beleidsplan Sociaal domein en planning & control cyclus

In het beleidsplan Sociaal domein zijn méér budgetten meegenomen dan in bovenstaande overzichten. Ook de budgetten Gezondheidszorg, Sport, Cultuur en Onderwijs zijn in het beleidsplan meegenomen, omdat deze beleidsvelden mogelijk op termijn ingezet worden in de transformatie. Wanneer dit het geval is, zal het overzicht mogelijk aangepast worden.

Zoals al in het begin van deze paragraaf is aangegeven is de transformatie erop gericht om beleid en uitvoering op de deelterreinen zodanig om te buigen, dat wij de uitdagingen van de komende jaren, zoals bijvoorbeeld het krimpende budget, het hoofd kunnen bieden. De ombuiging volgt daarbij de lijnen die in het beleidsplan zijn uitgezet:

1. Preventie versterken
2. Effectieve verbindingen
3. Scherp opdrachtgeverschap

Ook de toegang, met de omgekeerde toets, zal bijdragen aan deze ombuiging.

Er wordt gewerkt met een dynamische transformatieagenda, samen met inwoners, organisaties en initiatieven. De financiële ontwikkelingen van de transformatieagenda worden via de reguliere P&C-instrumenten, zijnde de Perspectiefnota, Najaarsnota en de begroting, voorgelegd aan de gemeenteraad.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	Investering	S / I	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
In PPN 2018-2021 opgenomen						
Transitie naar één welzijnsorganisatie	-	I	500	500	500	-
Planuitwerking: Cultuurvisie; kansen door verbinden	-	I	65	65	-	-
Schuldhelpverlening	-	S	160	160	160	160
Verhogen taalniveau 3F voor pedagogisch medewerkers voorschoolse voorzieningen	-	I	88	-	-	-
Kwetsbare jongeren op het snijvlak van school en werk	-	S	75	75	75	75
Vechtscheidingen (BRAM)	-	S	40	40	40	40
Totaal bestedingsplan	-		928	840	775	275

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 66.812	- 64.497	- 60.140	- 59.065	- 58.618	- 58.268
Baten	17.068	14.672	14.604	14.604	14.604	14.604
Saldo van baten en lasten	- 49.744	- 49.825	- 45.536	- 44.461	- 44.014	- 43.664
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 5.912	- 50	- 50	- 50	- 50	- 50
Onttrekkingen	8.243	3.668	683	594	529	29
Mutatie reserves	2.331	3.618	633	544	479	- 21
Resultaat	- 47.413	- 46.207	- 44.903	- 43.917	- 43.535	- 43.685

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Af: incidentele baten en lasten	- 4.397	178	-	-	-	-
Materieel resultaat	- 43.016	- 46.385	- 44.903	- 43.917	- 43.535	- 43.685

2.7. Steenwijkerlanders zijn actief

Wat zijn onze ambities en doelstellingen?

Samen willen wij werken aan werk. Wij vinden het erg belangrijk dat iedereen aan het werk kan, waar mogelijk in ons eigen gebied. Het hebben van werk is van belang voor het individu, de samenleving en de economie. De toeristische sector biedt kansen voor de werkgelegenheid. Samen met ondernemers-(organisaties) en met partners in de Regio Zwolle gaan wij hier actief mee aan de slag.

Ambitie: behoud en ontwikkeling werkgelegenheid in Steenwijkerland

COLLEGEPROGRAMMA: WIJ ZIJN ONS ERVAN BEWUST DAT WE ALS OVERHEID GEEN BANEN KUNNEN SCHEPPEN. MAAR WE ZIJN ER OOK VAN OVERTUIGD DAT ARBEIDSPARTICIPATIE EEN BELANGRIJKE VOORWAARDE IS VOOR MENSEN OM MEE TE DOEN IN DE SAMENLEVING. ALS GEMEENTE KUNNEN WE RANDVOORWAARDEN SCHEPPEN VOOR WERKGELEGENHEID EN DAAR GAAN WE DEZE PERIODE HARD MEE AAN DE SLAG.

Doelstelling: Versterken ondernemersklimaat					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Revitalisering bedrijventerreinen '2.0' is omgezet in duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van de gebieden.	2015	2015	Evaluatie 'Samen voor 3 Sterren'	100% afspraken uitgevoerd	Volgend college
Ondernemers zijn tevreden over het ondernemersklimaat	2015	2018	Steenwijkerland scoort op dienstverlening een 5,9	6,1	Volgend college

Na een aantal jaren stagnatie zijn de economische vooruitzichten weer gunstig. Dit is o.a. zichtbaar in de toenemende belangstelling in en verkoop van bedrijfskavels. De economie in Noord Overijssel is in 2016 harder gegroeid dan het landelijk gemiddelde. In Nederland werd in 2016 een groei van 2,2% van het bruto binnenlands product gerealiseerd, in Noord Overijssel lag de groei op 2,5% (bron CBS). In West Overijssel zijn onder regie van de provincie Overijssel bestuurlijke afspraken gemaakt over de kwaliteit en kwantiteit van de bedrijventerreinen in de regio. De gemeente heeft hierbij goede uitgangspunten en mag op basis van verwachte groei haar areaal bedrijventerrein uitbreiden. Na een aanvankelijke aarzelende start wordt nu fors ingezet in samenwerking met de Business Club Steenwijkerland op de realisatie van de doelen van parkmanagement 3.0. waarbij wordt ingezet op vijf thema's: 1) Arbeidsmarkt, 2) Veiligheid en ondernemen, 3) Duurzaamheid en maatschappelijk ondernemen, 4) Ruimtelijke kwaliteit en 5) Ruimtegebruik en aanpak leegstand vastgoed.

Doelstelling: Groei aantal arbeidsplaatsen en toeleiding					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Plaatsen mensen met een arbeidsbeperking (ex-Wajong en Wsw).	2015	2018	0 (medio 2016)	75	Volgend college
Jaarlijks stromen gemiddeld 150 personen met een afstand tot de arbeidsmarkt uit de WWB naar betaald werk.	2015	2018	105 (2015)	150	Volgend college
Alle cliënten met een grote afstand tot de arbeidsmarkt verrichten naar vermogen een tegenprestatie voor hun uitkering in de vorm van vrijwilligerswerk, mantelzorg of anderszins maatschappelijk nuttige activiteiten.	2015	2018	45% (2015)	100%	Volgend college

Doelstelling: Groei aantal arbeidsplaatsen en toeleiding					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Efficiënte en robuuste uitvoering van de Participatiewet.	2015	2016	Samenwerking met Westerveld	Effectuering van de samenwerking	Volgend college
Het werkloosheidspercentage in de gemeente Steenwijkerland (10,6%, bron UWV) groeit dichtertoe naar het werkloosheidspercentage in de Werkbedrijf regio Zwolle ⁵ (bron UWV 9,0%,).	2015	2018	1,6% ⁶ (Dec. 2014)	1,0%	Volgend college

Om de werkgelegenheid en het ondernemersklimaat verder te bevorderen is de samenwerking met de subregio (Meppel, Westerveld en Staphorst) op het gebied van de werkgeversdienstverlening geïntensiveerd. Uiteraard spelen de IGSD Steenwijkerland/Westerveld en de Noordwestgroep ook een grote rol in het bereiken van de diverse subdoelen.

Met de Business Club Steenwijkerland worden ook succesvolle projecten uitgevoerd die tot uitplaatsingen naar de reguliere arbeidsmarkt leiden. Voor het komende jaar willen wij samen nagaan hoe wij deze samenwerking nog verder uit kunnen bouwen.

Met de aantrekkende economie hopen wij met de uitvoering van het Plan van Aanpak van de IGSD ook de mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt nog te kunnen plaatsen op reguliere banen. Mocht dit (nog) niet lukken dan zal via leerwerk- en werkervaringsplekken, maar ook zorgtrajecten, geprobeerd worden deze mensen toe te rusten voor plaatsing op de arbeidsmarkt.

Ambitie: meer kansen voor de vrijetijdseconomie

COLLEGEPROGRAMMA: TOERISME EN RECREATIE ZIJN DE PIJLERS VAN ONZE ECONOMIE. DAAROM ONDERZOEKEN WE DE KANSSEN VOOR HET VERDER ONTWIKKELEN VAN EEN 'VRIJETIJDSECONOMIE' DE KOMENDE PERIODE EN WERKEN WE DE MOGELIJKHEDEN VERDER UIT.

Respect voor (landschappelijke) omgeving

Bij grote nieuwe investeringen wordt nadrukkelijk en structureel getoetst op invloed op de landelijke omgeving. Hiervoor wordt gebruikt gemaakt van de Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving. Dit geeft mogelijkheden voor sociaal-economische ontwikkelingen in het buitengebied, mits die bijdragen aan een versterking van de ruimtelijke kwaliteit. Investeringen in stadsranden die het beleven van het landschap versterken, worden gestimuleerd en ondersteund. Hierbij wordt o.a. gedacht aan de stadsranden van Vollenhove en Blokzijl.

⁵ Het werkbedrijf regio Zwolle, eerder de IJsselvechtstreek, bevat de volgende gemeenten: Dalfsen, Hardenberg, Hattem, Heerde, Kampen, Meppel, Oldebroek, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Westerveld, Zwartewaterland en Zwolle.

⁶ Dit is het verschil in percentage tussen de Regio Zwolle (9,0%) en Steenwijkerland (10,6) op basis van cijfers van het UWV.

Doelstelling: Toename werkgelegenheid in de recreatiesector					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Wij streven naar een groei van het aantal arbeidsplaatsen in de recreatiesector.	2016	2018	2.070 werkzame personen in de vrijetijdsector	2% groei	Volgend college
Wij streven naar een jaarlijkse toename van het aantal arbeidsplaatsen in de recreatiesector voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.	2016	2018	Momenteel geen zicht op het aantal plaatsen.	25	Volgend college

Het hoofd- en subdoel in het bestuursprogramma 'Steenwijkerlanders zijn actief' ten aanzien van toerisme is een toename van de werkgelegenheid in de recreatiesector (met 2% per jaar). Vooropgesteld is dat wij hier maar beperkte invloed op hebben. Wij scheppen geen banen maar kunnen het de ondernemers die dat wel doen zo gemakkelijk mogelijk maken. In het algemeen en wanneer dit past in onze visie willen we ze daarbij faciliteren, de ontwikkelingen stimuleren en de voorwaarden daarvoor scheppen. Uiteindelijk zijn het voornamelijk ondernemers die arbeidsplaatsen creëren. Wij streven naar een (gemiddelde) jaarlijkse groei van het aantal arbeidsplaatsen in Steenwijkerland van 2%, ook in de recreatiesector. Hoewel de prognose positief is, worden de werkgelegenheidscijfers van 2018 pas in het voorjaar van 2019 bekend. Daarnaast streven wij er, binnen onze mogelijkheden, naar om jaarlijks 100 arbeidsplaatsen te realiseren voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Vijfentwintig hiervan moeten er per jaar gerealiseerd worden in de recreatiesector. Meer dan vijfentwintig personen met een afstand tot de arbeidsmarkt vinden jaarlijks de weg naar werk in de recreatiesector. Dit betreft wel vaak tijdelijk en/of seizoensgebonden arbeid.

In 2018 gaan wij:

- Samen met diverse gebiedspartijen, verenigd in de stichting Weerribben-Wieden (in oprichting), bezig met het doorontwikkelen en het zichtbaar maken van het nieuwe merk Weerribben-Wieden. Samen gaan wij kijken of wij nieuwe poorten van het gebied Weerribben-Wieden kunnen realiseren en een eenheid kunnen gaan maken van de nieuwe en bestaande poorten. Uitgangspunt daarbij is dat niet overal hetzelfde verhaal wordt verteld en wordt verwezen naar andere poorten voor het bezoeken van het gebied.
- Samen met bewoners en ondernemers uit Steenwijk plannen realiseren (op basis van de 'Integrale visie voor de binnenstad van Steenwijk') waarbij wij kijken hoe wij daarmee meer toeristen naar Steenwijk Vestingstad kunnen trekken. De plannen hiervoor worden door de samenwerkende partijen in 2017 voorbereid.
- Samen met bewoners en ondernemers uit Giethoorn plannen uitvoeren waarbij uitgangspunt is dat wij Giethoorn enerzijds aantrekkelijk houden voor toeristen en anderzijds voorkomen dat hiervoor teveel overlast ontstaat voor de bewoners van Giethoorn. De plannen hiervoor worden door de samenwerkende partijen in 2017 voorbereid.

COLLEGEPROGRAMMA: WIJ GAAN VOOR VITALE DORPEN EN WIJKEN WAAR HET AANTREKKELIJK IS OM TE WONEN, WERKEN EN ONTSPANNEN EN DIE VOORZIEN ZIJN VAN INTERNET.

Doelstelling: Landelijk gebied als promotor					
Subdoelen	Aanvangs- jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Nationaal Park Weerribben Wieden is een door gebiedspartners gedragen zelfstandige gebiedsentiteit.	2015	2016	Er is geen sprake van een toekomst- bestendig en gedragen entiteit, gebieds- proces NP WW nieuwe stijl is gestart.	Concept statuten zijn gereed. Bestuursleden zijn bekend en beschikbaar. De stichting is voor eind 2017 in het leven geroepen.	Volgend college
Nominatie van Koloniën van Weldadigheid voor aanwijzing tot Unesco Werelderfgoed.	2016	2018	Concept nominatie- dossier is gereed.	Positieve aanwijzing door Unesco en breed draagvlak voor Werelderfgoed.	Volgend college
Toename van het aantal groen/blauwe diensten.	2016	2018		10% groei in het aantal contracten t.o.v. 2015.	Volgend college

Tot op heden verloopt realisatie van het subdoel 'toename van het aantal Groen en blauwe diensten' problematisch. Wij hebben geen contracten kunnen afsluiten, omdat de provincie Overijssel de regeling 'Groen en Blauwe Diensten' in 2016 heeft beëindigd.

De provincie is momenteel een nieuwe regeling aan het ontwikkelen. Daarbij wordt meer ingezet op gebiedsparticipatie; er wordt meer van de deelnemers aan de regeling verwacht. Er wordt ingezet op samenwerking in de vorm van gebiedscollectieven en een grotere financiële bijdrage uit het gebied zelf. De provincie wil op deze wijze het eigenaarschap en de betrokkenheid vergroten.

Wij willen in 2018 deelnemen aan de pilot Groene en Blauwe Diensten, waarbij een nieuwe vorm van Groene en Blauwe Diensten wordt ingezet. Bij deelname aan de pilot wordt gestart met de realisatie van het subdoel 'toename van het aantal Groen en Blauwe diensten'.

Doelstelling: Economische vitaliteit en leefbaarheid in de kernen					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Investerings in leefbaarheid vergroten (m.b.v. investeringen Leader programma).	2015	2018	Leaderstructuur wordt voorbereid en geïmplementeerd.	Realiseren investeringsprogramma module 2018	Volgend college
Ruimte voor herbestemming leegstand vastgoed.	2015	2018	0	3 à 4	Volgend college

Eind 2015 is gestart met een nieuwe LEADER-periode. LEADER is een Europees subsidieprogramma voor plattelandsontwikkeling. Onze gemeente vormt samen met Zwartewaterland, Staphorst, Dalfsen, Ommen, Hardenberg, Kampen en Zwolle het LEADER-gebied Noord Overijssel. Het programma loopt tot en met 2021 en biedt nieuwe kansen voor innovatieve projecten op het gebied van werkgelegenheid voor jongeren, voor recreatie en toerisme en voor verbrede landbouw.

De uitvoering van het Leaderprogramma ligt in handen van de zogenaamde Lokale Actie Groep (LAG). De LAG stimuleert initiatieven van onderop en kan subsidies toekennen aan projecten die bijdragen aan de doelen. De gemeente is indirect betrokken bij de LAG, wel is er overleg over de vorderingen. De gemeente draagt 25% bij aan de toe te kennen subsidies, andere bijdragen komen van Europa en de provincie. De LAG heeft gemeld dat er initiatieven in voorbereiding zijn die in 2018 zullen worden gerealiseerd. Details daarover zijn ons nu nog niet bekend.

Doelstelling: Iedereen aangesloten					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Buitengebied Steenwijkerland ontsloten met snel internet.	2016	2018	Verkennen draagvlak en organisatie-vorm.	Nader te bepalen.	Volgend college

In september 2017 is een convenant gesloten met een joint venture van CIF en Rendo voor de aanleg van een glasvezelnetwerk in het buitengebied van Steenwijkerland en de omliggende (Overijsselse) gemeenten. Vanaf oktober 2017 zal de vraagbundeling worden uitgevoerd. Indien minimaal 50% van de adressen een contract sluit met een telecoaanbieder dan zal worden overgegaan tot aanleg van het netwerk. Bij een positieve vraagbundeling zullen de aanlegwerkzaamheden in 2017 en 2018 worden uitgevoerd.

Verbonden Partijen

<u>Stichting Nationaal Park Weerribben Wieden</u> Naast de gemeente hebben ook andere partijen zitting in deze stichting namens de volgende organisaties: LTO - afdeling Steenwijkerland, KopTop, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Ondernemersplatform
--

Steenwijkerland, Koninklijke Horeca Nederland - afdeling Steenwijkerland en Plaatselijke Belangenorganisaties. De gemeente en de provincie dragen bij aan de kosten van het Nationaal Park nieuwe stijl. Het succes van het Nationaal Park is mede afhankelijk van het resultaat van de Stichting om aanvullende financiële middelen te genereren.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	Investering	S / I	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
In PPN 2018-2021 opgenomen						
Nationaal park Weerribben-Wieden	-	S	-	95	95	95
Groene en blauwe diensten	-	I	325	-	-	-
Gebiedsgerichte aanpak Giethoorn 2018	450	S	24	24	23	23
Gebiedsgerichte aanpak Giethoorn 2019	670	S	-	36	35	35
Gebiedsgerichte aanpak Giethoorn 2020	550	S	-	-	29	29
Gebiedsgerichte aanpak Giethoorn 2021	500	S	-	-	-	27
Gebiedsgerichte aanpak Giethoorn 2018	-	S	5	5	5	5
Gebiedsgerichte aanpak Giethoorn	-	I	200	50	-	-
Totaal bestedingsplan	2.170		554	209	188	214

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 3.202	- 3.247	- 1.588	- 1.457	- 1.444	- 1.472
Baten	618	982	84	84	84	84
Saldo van baten en lasten	- 2.584	- 2.264	- 1.504	- 1.373	- 1.359	- 1.388
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 196	- 871	-	-	-	-
Onttrekkingen	752	1.871	635	50	-	-
Mutatie reserves	556	1.000	635	50	-	-
Resultaat	- 2.028	- 1.264	- 869	- 1.323	- 1.359	- 1.388
Af: incidentele baten en lasten	- 215	-	-	-	-	-
Materieel resultaat	- 1.813	- 1.264	- 869	- 1.323	- 1.359	- 1.388

2.8. Financiën en bedrijfsvoering

Wat zijn onze ambities en doelstellingen?

Wij staan voor een sobere, transparante en doelmatige besteding van gemeentelijke gelden. Wij streven ernaar de lasten voor burgers en ondernemers niet meer dan trendmatige te verhogen. De gemeentelijke organisatie is volop in ontwikkeling en werkt aan de realisatie van de in 2015 opgestelde Toekomstagenda. Daarbij richten wij ons op de thema's Dienstverlening, Participatie, Interne organisatie en Samenwerking, waarover meer in de paragraaf Bedrijfsvoering van deze begroting.

Ambitie: Verantwoorde gemeentelijke financiën

COLLEGEPROGRAMMA: WIJ ZORGEN VOOR EEN SLUITENDE BEGROTING DE KOMENDE JAREN.

Doelstelling: Sluitende meerjarenbegroting					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
De uitgaven en inkomsten zijn inclusief bezuinigingsmaatregelen structureel en reëel in evenwicht.	2015	2018	Bezuinigings-richtingen in beeld, concrete maatregelen niet.	De uitgaven en inkomsten zijn structureel en reëel in evenwicht	Volgend college

Een materieel en reëel sluitende begroting voor alle jaren is het uitgangspunt. Met deze begroting zijn wij daarin geslaagd. Om een goed beeld te krijgen van de gemeentelijke financiën hanteren wij verder een aantal financiële kengetallen: netto schuldquote, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatieruimte en belasting-

capaciteit. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn deze kengetallen opgenomen en wordt inzicht gegeven in het risicoprofiel van de gemeente. Daarmee wordt inzicht geboden in hoe robuust de begroting is.

Vanuit onze ambitie om te streven naar ‘verantwoorde gemeentelijke financiën’ is ons doel tevens om de lasten voor burgers en ondernemers niet meer dan trendmatig te verhogen. Zie in dat verband ook de paragraaf 4.1 Lokale heffingen.

Ambitie: Wendbare bedrijfsvoering

COLLEGEPROGRAMMA: WIJ STAAN VOOR EEN BEGROTING DIE HET MOGELIJK MAAKT BIJ FINANCIËLE TEGENWIND FLEXIBEL IN TE SPELEN OP ONTWIKKELINGEN EN VERANDERINGEN. WIJ ZORGEN VOOR EEN SLUITENDE BEGROTING DE KOMENDE JAREN.

Doelstelling: Samenwerking met meerwaarde					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nulsituatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Inkoop efficiënt en robuust georganiseerd.	2016	2018	Gesprekken met andere gemeente m.b.t. samenwerking inkoop.	Een goed lopende inkoopsamenwerking met de gemeenten Staphorst en Zwartewaterland	Volgend college
Verminderen kwetsbaarheid op het gebied van ICT.	2015	2017	Uitwijk in ontwikkeling.	-	Volgend college

De uitwijk met Meppel om de kwetsbaarheid op het gebied van ICT te verminderen is in 2017 gerealiseerd.

De samenwerking met andere gemeenten wordt vooral gezocht om de kwaliteit te verhogen, de efficiency te vergroten en de kwetsbaarheid (solofuncties) te beperken. In de paragraaf bedrijfsvoering gaan wij hier verder op in.

Doelstelling: Risicomanagement					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Beheersing van interne werkprocessen (zelfcontrolerend).	2015	2018	9 processen	13 processen	Volgend college
Informatiebeveiligingsrisico's geminimaliseerd.	2015	2020; 5 jaren plan	Start implementatie Informatiebeveiligingsplan	Planning informatiebeveiligingsplan 2018 uitgevoerd	Volgend college

In het kader van risicomanagement vindt interne controle plaats voor een goede beheersing van de werkprocessen. Van de 30 werkprocessen die gecontroleerd worden, wordt dit in 11 gevallen door de afdelingen zelf uitgevoerd. Doel is dit aantal de komende jaren te laten groeien. Het fundament voor de controle is het meerjaren auditplan. De, in opdracht van de raad, te onderzoeken processen voor 2018 zijn opgenomen in bijlage 3.

De beveiliging van de aan ons toevertrouwde informatie is erg belangrijk. Om de informatie-veiligheidsrisico's te minimaliseren wordt het informatiebeveiligingsplan in 2017 geactualiseerd. De uitvoeringsplannen worden vervolgens jaarlijks uitgevoerd en op actualiteit bijgesteld. Op het gebied van privacy wordt een functionaris gegevensbescherming aangesteld. Voor ontwikkelingen volgen wij de digitale agenda 2020 (VNG) nauwlettend en daar waar kansen op samenwerking of innovatie liggen, vertalen wij die in het gemeentelijk Informatiebeleid.

Doelstelling: Kwaliteit van de organisatie					
Subdoelen	Aanvangs-jaar	Jaar van realisatie	Nul situatie	Norm 2018	Norm 2019 en verder
Er is een dynamische, plezierige en gezonde werkomgeving.	2015	2018	Medewerkers-tevredenheid 7,1 (2014). Ziekteverzuim 5% (2015)	Medewerkers-tevredenheid $\geq 7,5$ Ziekteverzuim $\leq 5,3\%$	Volgend college
Geen gemelde integriteitsschendingen.	2015	2018	Geen gemelde integriteitsschendingen	Geen gemelde integriteitsschendingen	Volgend college
Een evenwichtige leeftijdsopbouw van de organisatie.	2015	2018	11 medewerkers onder de 30 jaar (2015)	Instroom van tenminste 2 medewerkers onder de 30 jaar.	Volgend college

Uit de in 2015 opgestelde Toekomstagenda komt als doelstelling naar voren dat wij een wendbare en flexibele organisatie willen zijn, waarbij de vraag van inwoners, ondernemers en instellingen centraal staat. Als gemeente moeten en willen wij in staat zijn om veranderingen goed en snel op te pakken. Ook willen wij een organisatie zijn waar medewerkers met plezier werken en kansen krijgen zich te ontwikkelen.

De veranderende rol die wij als gemeente in de samenleving hebben, was de aanleiding om te komen tot een andere organisatiestructuur. Vanaf 1 juli 2017 werken wij met vier eenheden (Dienstverlening, Beheer en Realisatie, Organisatie Ondersteuning en Ontwikkeling), een kleiner management en andere manier van werken (samenwerken, netwerken). De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het management zijn gewijzigd, evenals de profielen van de teamleiders. De rol van procesregisseur is geïntroduceerd. Het afgelopen jaar hebben wij met elkaar daarvoor een zorgvuldig traject doorlopen. De komende periode gaan wij aan de slag met het vervolgetraject rondom houding en gedrag waarbij Spiral Dynamics als model voor de ontwikkeling van waarden, ondersteunend is.

In 2017 is het Arbo- en gezondheidsbeleid vastgesteld waaraan in 2018 vorm wordt gegeven. Net als in 2017 organiseren we een week van de vitaliteit en bieden we trainingen en workshops aan om een prettige en gezonde werkomgeving te faciliteren. In 2018 bieden we wederom het concernopleidingsprogramma aan. Daarnaast zijn er diverse regelingen zoals het plaats- onafhankelijk werken om medewerkers met plezier te laten werken. In 2018 wordt er weer een medewerkerstevredenheid onderzoek gehouden.

Eind 2017 wordt het integriteitsbeleid en klokkenluidersregeling opnieuw vastgesteld. In 2018 gaan wij hier met name in de communicatie nadrukkelijk aandacht aan geven om zo nog meer bewustwording te creëren

Als werkgever wil de gemeente de komende jaren verdere invulling geven aan de HR-visie. Onderdeel van deze visie is een evenwichtig personeelsbestand. In 2017 heeft er een evaluatie en uitbreiding van het generatiepact plaatsgevonden, waar wij naar verwachting in 2018 de vruchten van plukken, zodat het aantal trainees (8 trainees

in 2017) in 2018 kan toenemen! Het zijn veranderingen en ontwikkelingen die nieuwe kansen en mogelijkheden met zich meebrengen. Niet voor niets zeggen wij: wij zijn een lerende organisatie die zich richt op wendbaarheid en verbinding. Daarbij vergeten wij natuurlijk niet voor wie wij het allemaal doen: onze inwoners en ondernemers!

Verbonden Partijen

De volgende verbonden partijen leveren via het aandelendividend een bijdrage aan de gemeentelijke financiële positie:

- Enexis
- Vitens
- Rendo
- Wadinko
- Bank Nederlandse Gemeenten
- Rova

In de begroting wordt rekening gehouden met het jaarlijks te ontvangen dividend. Dit dividend is uiteraard afhankelijk van de prestaties en winstgevendheid van deze ondernemingen en vormt daarmee een risico voor de begroting. Een belangrijk risico vormt moment de beperking van verhoging van de tarieven, die de Autoriteit Consument en Markt (ACM) (toezichthouder) de nutsbedrijven oplegt in verband met de lage rentestand. Dit heeft gevolgen voor het uit te keren dividend van deze bedrijven.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 5. Financiën en bedrijfsvoering	Investering	S / I	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
In PPN 2018-2021 opgenomen						
Afbouw prestatiecontract	-	S	-	250	500	500
Algemene verordening gegevensbescherming	-	S	48	48	48	48
Tijdelijk extra formatie technische beheer en service desk	-	I	75	75	-	-
Rente inzet reserves	-	S	64	77	87	87
Totaal bestedingsplan	-		187	450	635	635

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 5. Financiën en bedrijfsvoering	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 69.085	- 17.565	- 16.703	- 17.129	- 17.162	- 17.202
Baten	158.106	90.510	88.800	88.292	87.915	87.784
Saldo van baten en lasten	89.021	72.945	72.097	71.164	70.753	70.582
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 6.760	- 6.320	-	-	-	-
Onttrekkingen	6.609	5.256	-	-	-	-
Mutatie reserves	- 151	- 1.065	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 5. Financiën en bedrijfsvoering	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Resultaat	88.870	71.881	72.097	71.164	70.753	70.582
Af: incidentele baten en lasten	3.784	- 1.170	- 75	- 75	-	-
Materieel resultaat	85.086	73.050	72.172	71.239	70.753	70.582

2.9. Overzicht totale programmabegroting

In onderstaand overzicht is het materieel resultaat weergegeven voor de komende jaren. Deze is voor de jaren 2018 tot en met 2021 positief.

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Programma's						
Lasten						
1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	- 4.062	- 3.194	- 3.354	- 2.930	- 2.940	- 3.201
2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	- 47.627	- 34.905	- 34.157	- 32.053	- 32.550	- 31.930
3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	- 66.812	- 64.497	- 60.140	- 59.065	- 58.618	- 58.268
4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	- 3.202	- 3.247	- 1.588	- 1.457	- 1.444	- 1.472
5. Financiën en bedrijfsvoering	- 1.748	- 90	- 96	- 96	- 96	- 96
Totaal Lasten	- 123.451	- 105.933	- 99.335	- 95.602	- 95.647	- 94.968
Baten						
1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	844	639	1.047	620	620	878
2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	13.578	8.293	8.906	8.989	10.281	10.274
3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	17.068	14.672	14.604	14.604	14.604	14.604
4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	618	982	84	84	84	84
5. Financiën en bedrijfsvoering	11.288	10.419	9.910	9.910	9.910	9.910
Totaal Baten	43.395	35.006	34.552	34.208	35.500	35.751
Totaal Programma's	- 80.056	- 70.928	- 64.784	- 61.394	- 60.147	- 59.217
Algemene dekkingsmiddelen						
Lasten						
Algemene dekkingsmiddelen	- 10.322	- 692	- 322	- 427	- 365	- 266
Overhead	- 58.291	- 16.966	- 16.456	- 16.776	- 16.871	- 17.011
Onvoorzien	- 129	-	-	-	-	-
Totaal Lasten	- 68.742	- 17.658	- 16.777	- 17.203	- 17.236	- 17.276
Baten						
Algemene dekkingsmiddelen	89.778	77.529	77.624	77.116	76.739	76.608
Overhead	56.961	2.562	1.266	1.266	1.266	1.266
Onvoorzien	80	-	-	-	-	-
Totaal Baten	146.819	80.091	78.890	78.383	78.005	77.874
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	78.077	62.433	62.113	61.179	60.769	60.598
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 15.844	- 7.351	- 857	- 558	- 1.441	- 1.370

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Onttrekkingen	21.866	16.112	4.098	1.310	1.109	34
Totaal Mutatie reserves	6.021	8.761	3.241	751	- 332	- 1.335
Saldo programmabegroting	4.042	266	570	537	291	45
Saldo programmabegroting	4.042	266	570	537	291	45
Af: incidentele baten en lasten	- 3.680	- 998	- 163	- 161	-	-
Materieel resultaat	7.723	1.264	733	698	291	45

2.10. Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Onderstaand overzicht biedt inzicht in de samenstelling van de algemene dekkingsmiddelen, inclusief de verplichte taakvelden voor overhead en onvoorzien.

bedragen x € 1.000

Algemene dekkingsmiddelen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Algemene dekkingsmiddelen						
Uitkeringen Gemeentefonds						
Algemene uitkering	42.877	42.556	43.602	43.732	43.764	43.755
Integratie-uitkering Sociaal domein	25.983	25.064	24.149	23.668	23.368	23.312
Uitkeringen Gemeentefonds	68.860	67.619	67.751	67.400	67.132	67.066
Onroerende Zaak Belasting						
OZB woningen	6.782	4.096	4.185	4.185	4.185	4.185
OZB niet-woningen	-	2.768	2.816	2.816	2.816	2.816
Uitvoering wet WOZ	- 649	- 420	- 467	- 475	- 479	- 480
Onroerende Zaak Belasting	6.132	6.444	6.534	6.526	6.523	6.521
Belastingen overig						
Hondenbelasting	189	197	200	200	200	200
Bestrijding hondenpoep	- 7	- 15	- 15	- 15	- 15	- 15
Heffing en invordering overige belastingen	-	-	16	16	16	16
Belastingen overig	182	182	201	201	201	201
Treasury						
Dividend	2.644	2.626	2.450	2.318	2.318	2.318
Overige	1.358	- 35	366	244	200	236
Saldo financieringsfunctie	280	-	-	-	-	-
Treasury	4.282	2.592	2.816	2.562	2.518	2.554
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	79.456	76.837	77.302	76.689	76.374	76.343
Overhead						
Overhead	- 1.330	- 14.404	- 15.190	- 15.510	- 15.605	- 15.745

Algemene dekkingsmiddelen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Totaal Overhead	- 1.330	- 14.404	- 15.190	- 15.510	- 15.605	- 15.745
Onvoorzien						
Onvoorzien						
	- 49	-	-	-	-	-
Onvoorzien	- 49	-	-	-	-	-
Totaal Onvoorzien	- 49	-	-	-	-	-
Totaal	78.077	62.433	62.113	61.179	60.769	60.598

2.11. Overhead

In het wijzigingsbesluit van 5 maart 2016 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is onder meer bepaald dat er een beter inzicht in de kosten van de overhead moet worden verkregen.

Om uw raad op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, wordt voorgeschreven dat een apart overzicht moet worden opgenomen van de kosten van de overhead. In de programmabegroting 2017-2020 is dat voor het eerst op die wijze gebeurd.

Om te kunnen vaststellen welke kosten verband houden met de sturing en ondersteuning van het primaire proces en zodoende gerekend kunnen worden tot de overhead, wordt de volgende definitie gehanteerd: *Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.*

Met deze definitie wordt een eenduidig inzicht geboden in de kosten die direct zijn toe te rekenen aan bepaalde taakvelden.

De kosten van sturing en ondersteuning van de directe medewerkers (overhead) bestaan in ieder geval uit:

- Loonkosten (onder meer: financiën, personeel en organisatie, inkoop, juridische zaken, leidinggevenden, bestuurszaken en bestuursondersteuning)
- ICT kosten
- Huisvesting en facilitaire zaken
- Uitbestedingskosten bedrijfsvoering
- Overige materiele kosten (waaronder tractie, gereedschappen, kantoorbenodigdheden)

In het BBV is één uitzondering gemaakt op het verplicht centraal begroten en verantwoorden van overhead. Dit betreft de toerekening van overhead aan de grondexploitaties en de investeringen. Deze uitzondering is gemaakt omdat het niet toerekenen van overhead aan dergelijke investeringen zou leiden tot een begrotingstekort. Voor de gemeente Steenwijkerland wordt rekening gehouden met een bedrag van € 0,9 miljoen in 2018. Dit bedrag loopt af tot circa € 0,4 miljoen in 2021. Reden hiervan is dat uw raad op 11 april 2017 heeft besloten het prestatiecontract te beperken tot gesloten huishoudingen, de grondexploitaties en de subsidiabele projecten voor zover de toegerekende uren van deze projecten subsidiabel zijn. Mede doordat er minder uren 'doorbelast' kunnen worden, neemt het totaalbedrag aan overhead de komende jaren licht toe.

Zoals uit onderstaande tabel blijkt bedragen de kosten voor overhead in totaal € 15,2 miljoen voor 2018. Uitgedrukt in een percentage van de totale exploitatielasten, vóór mutaties in de reserves, bedraagt de overhead 13%. Dit percentage komt overeen met het percentage voor 2017 dat is opgenomen in de programmabegroting 2017-2020.

Overhead	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
A. Loonkosten overhead	11.861	11.882	11.865	11.925
B. ICT kosten	1.988	1.946	1.980	1.965
C. Huisvestingskosten	944	1.028	874	943
D. Uitbestedingskosten bedrijfsvoering	135	135	135	135
E. Overige materiele kosten	1.124	1.133	1.114	1.140
F. Prestatiecontract	- 863	- 613	- 363	- 363
Totaal overhead	15.190	15.510	15.605	15.745
(A) Totale lasten begroting (exclusief mutaties reserves)	116.113	112.805	112.883	112.244
(B) Totaal overhead	15.190	15.510	15.605	15.745
Totaal overhead / Totale lasten (B/A)	13%	14%	14%	14%

3. Financiële positie

3.1. Inleiding

In hoofdstuk 2.3. hebben wij reeds het meerjarenbeeld geschetst. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de totstandkoming van dit beeld. Bij de behandeling van de Perspectiefnota 2018-2021 heeft u ingestemd met de kaders voor de samenstelling van deze programmabegroting. Voor zover niet anders is vermeld zijn deze kaders dan ook gehanteerd. In onderstaande tabel zijn ze nogmaals weergegeven. Verder treft u in dit hoofdstuk een toelichting aan op de reguliere herijkingen en wordt nader ingegaan op de reserves en voorzieningen.

3.2. Uitgangspunten programmabegroting

Bij de samenstelling van de Programmabegroting 2018-2021 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd.

Uitgangspunten programmabegroting	Grondslag	
Raadsbesluiten	t/m raadsvergadering 4 juli 2017	
Looninflatie	4,4%	
Prijsinflatie inkomstenbudgetten	1,7%	
Prijsinflatie uitgavenbudgetten	1,7%	
Prijsinflatie grondexploitatie	2,0%	
Stijging opbrengsten grondexploitatie	1,0%	
Renteomslagpercentage	1,5%	
Prijsinflatie verstrekte subsidies	1,7%	
Prijsinflatie gemeentelijke belastingen en rechten	1,7%	
Areaaluitbreiding wegen en wegmeubilair, openbare verlichting en openbaar groen	-	
Algemene uitkering uit het gemeentefonds	mei circulaire	
Aantal woonruimten per 1-1-2017 (geraamde groei 2017)	20.461	(117)
Aantal inwoners per 1-1-2017 (geraamde groei 2017)	43.445	(geen)
Areaaluitbreiding riolering	-	

Loonontwikkeling

De CAO gemeenten heeft een looptijd van 16 maanden en geldt voor de periode 1 januari 2016 tot 1 mei 2017. In de programmabegroting wordt voor 2018 van een stijging uitgegaan van 4,40%.

Op 4 juli 2017 hebben de VNG en de vakbonden een principeakkoord afgesloten voor een nieuwe die loopt van 1 mei 2017 tot 1 januari 2019. Het akkoord wordt definitief na de ledenraadplegingen. Uit onze berekeningen blijkt dat de geraamde 4,4% stijging voldoende moet zijn om de nieuwe CAO te kunnen bekostigen. Onzekere factoren daarbij zijn de procentuele stijging van de werkgeverslasten en de doorvertaling van de afspraak om op landelijk niveau tot en met 2023 in totaal 5250 banen voor mensen met een arbeidsbeperking te realiseren.

3.3. Herijkingen

De herijkingen hebben betrekking op prijsmutaties, loonaanpassingen, autonome ontwikkelingen, kapitaallasten en beleidsbeslissingen. Ook zijn de effecten van de wijzigingen van het BBV afzonderlijk onder de herijkingen in beeld gebracht. Verwezen wordt naar onderstaande tabel. Het totaal van de herijkingen is opgenomen in het meerjarenbeeld (hoofdstuk 2.3.).

bedragen x € 1.000

Herijkingen	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Prijsmutaties	37	46	49	46
Autonome ontwikkelingen	37	- 66	- 96	- 47
Kapitaallasten / rente	653	445	382	415
Beleidsbeslissingen	- 103	- 96	- 96	- 96
BBV	- 417	- 404	- 392	- 372
Totaal	207	- 74	- 153	- 54

3.3.1. Prijsmutaties

In de Perspectiefnota 2018-2021 is voor de uitgaven- en inkomstenbudgetten rekening gehouden met een trendmatige aanpassing van 1,7%. Deze uitgangspunten zijn ook voor de programmabegroting gehanteerd. Het betreft hier een aanpassing van de in de perspectiefnota opgenomen prijsmutaties.

3.3.2. Autonome ontwikkelingen

Onder autonome ontwikkelingen verstaan wij ontwikkelingen die onontkoombaar en niet te beïnvloeden zijn. Een specificatie van de autonome ontwikkelingen treft u onderstaand aan.

bedragen x € 1.000

Autonome ontwikkelingen	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Loonkosten raad	- 12	- 12	- 12	- 12
Leerlingenvervoer	112	112	112	112
Afschrijvingslasten BBV	- 14	- 14	- 14	- 14
Verhoging accountantskosten	- 13	- 13	- 13	- 13
Dividend Vitens/contributie VNG afd. Overijssel	58	- 82	- 82	- 82
Bezwaar en beroep	8	8	8	8
Afspraken De Meenthe	- 9	- 9	- 9	- 9
Waardering WOZ	20	20	20	20
Toeristenbelasting	30	30	30	30
Aanpassen kapitaallasten jr.	6	6	6	19
Inwonersonderzoek	- 17	16	- 17	16
Energie	- 156	- 152	- 149	- 146
Areaaluitbreiding woningen (117 st.)	26	26	26	26
Totaal	37	- 66	- 96	- 47

3.3.3. Kapitaallasten

Het voordeel op de kapitaallasten wordt met name veroorzaakt door de lagere rentelasten.

Bij de berekening van de (verwachte) werkelijke rentelasten zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- het huidige saldo in rekening-courant bij de BNG;
- financiering van de investeringen met kasgeldleningen (looptijd < 1 jaar) tot de kasgeldlimiet van € 9,5 mln. tegen 0,5%;
- boven de kasgeldlimiet (looptijd > 1 jaar) wordt rekening gehouden met het rentepercentage van 2% over de aan te trekken leningen;
- de ontwikkelingen van de grondexploitaties;

- de (verwachte) werkelijke rente is berekend over de restant kredieten van voorgaande jaren, vervangingsinvesteringen 2018 en het Bestedingsplan 2018-2021. Het 1e jaar is gerekend met een half jaar rente.

Het hanteren van vorengenoemde uitgangspunten leidt tot de in de tabel geraamde voor -en nadelen. De nadelen zijn met name ontstaan door de verplichte aanpassing van de omslagrente naar 1,5% naar met name het taakveld rioleringen.

3.3.4. Beleidsbeslissingen

Onder de noemer beleidsbeslissingen zijn de volgende onderwerpen gebracht.

bedragen x € 1.000				
Beleidsbeslissingen	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Bijdrage GGD/Veiligheidsregio	- 93	- 93	- 93	- 93
Aanpassen rechtspositie raadsleden	14	21	21	21
Uitbreiding griffie	- 23	- 23	- 23	- 23
Kosteloos beschikbaar stellen budgetservice statushouders	pm	pm	-	-
Raad maakt werk van werk	pm	-	-	-
Tegemoetkoming chronisch zieken 2017 en verder	pm	pm	pm	pm
Totaal	- 103	- 96	- 96	- 96

Toelichting

Uw raad heeft tijdens de behandeling van de perspectiefnota een aantal moties aangenomen met financiële gevolgen. Daarnaast heeft u tijdens verschillende raadsvergaderingen beleidsbeslissingen genomen met financiële consequenties. Hieronder zijn de verschillende maatregelen toegelicht.

Raad 30 mei 2017: Bijdrage GGD/Veiligheidsregio

Uw raad heeft op 30 mei 2017 besloten geen zienswijze in te dienen bij de programmabegroting 2018-2020 van de GGD IJsselland en de programmabegroting 2018-2021 van de Veiligheidsregio IJsselland. Vervolgens zijn deze programmabegrotingen vastgesteld. Gevolg is dat de gemeentelijke bijdrage voor de GGD € 39.940 hoger uitvalt dan was begroot. Dit heeft te maken met loon- en prijsontwikkeling en kosten van het toezicht op de kinderopvang en de WMO. In 2018 draagt de gemeente in totaal € 830.276 bij aan de GGD IJsselland.

De gemeentelijke bijdrage voor de Veiligheidsregio is met € 53.476 is gestegen als gevolg van loon- en prijsindexering en door andere afspraken in de samenwerking bevolkingszorg bij rampen en grote incidenten. In 2018 komt de gemeentelijke bijdrage daarmee uit op € 2.798.728.

Raad 20 juni 2017: Aanpassing rechtspositie raadsleden

Op 20 juni 2017 heeft uw raad de 'Verordening rechtspositie wethouders, raads- en commissieleden 2018' met ingang van de raadsperiode 2018-2021 vastgesteld. Hierdoor is sprake van een kleine besparing op de Werkkostenregeling (vanaf 2018). Dit komt omdat de netto vergoeding voor internetverbinding niet meer wordt toegekend. Op dit moment gaat het om een totaalbedrag van € 20.736 per jaar.

Raad 4 juli 2017: Uitbreiding griffie

Tijdens de raadsvergadering van 4 juli 2017 heeft uw griffie besloten tot uitbreiding van de griffie met 0,66 fte. Hiermee wordt een meer toekomstbestendige griffie gerealiseerd die invulling geeft aan de ontwikkelingsrichting en ambitie van de raad en daarmee de griffie. Daarnaast wordt de continuïteit van griffie-werkzaamheden geborgd zodat raads- en commissievergadering te allen tijde doorgang kunnen vinden.

Raad 4 juli 2017, aangenomen motie: Kosteloos beschikbaar stellen budgetservice statushouders

Statushouders betalen € 16 per maand aan de GKB voor budgetservice. Uw raad heeft voorgesteld om de kosten voor een periode van 18 maanden voor rekening van de gemeente te laten komen. Onderdeel van de motie was tevens om de maatregel na een periode van een jaar te evalueren.

Raad 4 juli 2017, aangenomen motie: Raad maakt werk van werk

Er moet een plan van aanpak komen voor groei van de werkgelegenheid voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Daartoe zal de griffie in samenwerking met een delegatie uit de raad een hoorzitting organiseren. Tevens zal een inventarisatie worden uitgevoerd naar geslaagde projecten elders.

Raad 4 juli 2017, aangenomen motie: Tegemoetkoming Chronisch Zieken 2017 en verder

Op dit moment bestaat een financiële regeling voor chronisch zieken. Uw raad vraagt om voor 2017 en volgende jaren een regeling in het leven te roepen voor chronisch zieken (verlengen bestaande regeling) en wil actief meedenken over de inhoud van de regeling.

3.3.5. Wijzigingen BBV

Onderstaand zijn de financiële gevolgen van de wijzigingen van het Besluit begroting en verantwoording in beeld gebracht. Tevens zijn de onderwerpen nader toegelicht.

bedragen x € 1.000				
Wijzigingen BBV	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Rente Rioleringen	- 543	- 523	- 503	- 485
Rente Afval	- 2	- 1	- 1	- 1
Kapitaallasten Gierwal	- 9	- 9	- 9	- 9
Activeren oeverbescherming	150	150	150	150
Activeren oeverbescherming	- 14	- 21	- 28	- 28
Totaal	- 417	- 404	- 392	- 372

Rente riolering en afval

Vanwege de notitie rente van de commissie BBV wordt de berekende rente naar de taakvelden Riolering en Afvalverwijdering teruggebracht naar 1,5%. In totaliteit dalen hierdoor de kosten van met ruim € 544.000. Omdat deze daling terugvloeit naar de burger in de vorm van een aanpassing van het tarief levert dit een nadeel op voor de meerjarenbegroting.

Kapitaallasten Gierwal

Omdat er is gekozen voor het aanbrengen van een betonverharding in plaats van het volledig herstraten van de elementverharding dient de investering geactiveerd te worden. Dit heeft als gevolg dat er in 2017 een besparing op het onderhoudsbudget plaatsvindt. Hier staat tegenover dat hierdoor structurele kapitaallasten ontstaan.

Activeren oeverbescherming

Met ingang van 1 januari 2017 zijn de BBV voorschriften gewijzigd. Was het tot 2017 mogelijk om investeringen met maatschappelijk nut in 1x af te schrijven moeten deze nu geactiveerd worden. Bij de beoordeling van de investeringen van oeverbeschermingen voor de jaren 2017 tot en met 2020 van jaarlijks € 300.000 is nog uitgegaan van de mogelijkheid om deze lasten ineens ten laste van de exploitatie en/of de voorziening riolering te brengen. De investeringen worden voor 50% gedekt uit algemene middelen en voor 50% uit rioleringen.

De besparing van € 150.000 op het onderdeel riolering vloeit door het tarief terug naar de burger. De begrotingspost van € 150.000 ten laste van algemene middelen komt te vervallen omdat de investering wordt geactiveerd. Deze activering heeft wel tot gevolg dat er structurele kapitaallasten ontstaan.

Als gevolg van deze aanpassing dient er voor de jaren 2018, 2019 en 2020 jaarlijks een bedrag van € 300.000 beschikbaar gesteld te worden.

3.3.6. Bestedingsplan 2018-2021

Uw raad heeft bij de behandeling van de perspectiefnota kennisgenomen van het Bestedingsplan 2018-2021. Ons college is verheugd te kunnen constateren dat de financiële situatie voor de planjaren dusdanig positief is dat het bestedingsplan kan worden gehandhaafd. De incidentele en structurele lasten, die voortvloeien uit het bestedingsplan, zijn verwerkt in de programmabegroting.

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan	Investering	S / I	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Perspectiefnota 2018-2021						
<u>Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom</u>						
Digitale toegang Mijn Overheid	-	S	56	56	56	56
Doorontwikkeling dienstverlening	-	S	91	87	87	87
Doorontwikkeling dienstverlening	-	I	88	86	-	-
<u>Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis</u>						
Invoering Omgevingswet	-	S	200	300	150	50
Optimalisatie formatie toezicht en handhaving op gebied van dienstverlening, brandveiligheid, bouw en gebiedscontrole	-	S	149	149	149	149
Jongerenparticipatie	-	I	25	25	-	-
Zwembaden toevoegen aan voorz. Maatschappelijk Vastgoed	-	S	270	270	270	270
Versterken bermen onveilige plattelandswegen 2018	404	S	28	28	28	27
Versterken bermen onveilige plattelandswegen 2019	404	S	-	28	28	28
Versterken bermen onveilige plattelandswegen 2020	404	S	-	-	28	28
Versterken bermen onveilige plattelandswegen 2021	536	S	-	-	-	38
Oeververbindingen 2018	-	S	60	60	60	60
Oeververbindingen 2018	538	S	22	21	21	21
Oeververbindingen 2019	538	S	-	22	21	21
Oeververbindingen 2020	538	S	-	-	22	21
Oeververbindingen 2021	538	S	-	-	-	22
invest. en levensduur verlengende maatregelen wegen 2018	1.662	S	116	115	113	111
invest. en levensduur verlengende maatregelen wegen 2019	162	S	-	11	11	11
invest. en levensduur verlengende maatregelen wegen 2020	187	S	-	-	13	13
invest. en levensduur verlengende maatregelen wegen 2021	142	S	-	-	-	10
Meerinkomsten kabels en leidingen	-	S	- 19	- 19	- 19	- 19
Vervangingsplan openbare verlichting (armaturen) 2018	370	S	26	26	25	25
Vervangingsplan openbare verlichting (masten) 2018	237	S	11	11	11	10

Bestedingsplan	Investering	S / I	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Vervangingsplan openbare verlichting (armaturen) 2019	403	S	-	28	28	27
Vervangingsplan openbare verlichting (masten) 2019	202	S	-	9	9	9
Vervangingsplan openbare verlichting (armaturen) 2020	233	S	-	-	16	16
Vervangingsplan openbare verlichting (masten) 2020	192	S	-	-	9	9
Vervangingsplan openbare verlichting (armaturen) 2021	261	S	-	-	-	18
Vervangingsplan openbare verlichting (masten) 2021	164	S	-	-	-	7
Vervangingsplan openbare verlichting (besparing onderhoud)	-	S	- 9	- 13	- 17	- 19
Aanpak fietspaden 2018		S	- 24	- 24	- 24	- 24
Aanpak fietspaden 2018	300	S	16	16	16	15
Aanpak fietspaden 2019	250	S	-	13	13	13
Aanpak fietspaden 2020	800	S	-	-	43	42
Voorziening groot onderhoud wegen	-	I	1.500	-	-	-
Opwaardering groen begraafplaatsen	-	I	45	-	-	-
Wijkvisie Steenwijk-West 2018	-	S	111	111	101	101
Wijkvisie Steenwijk-West 2018	150	S	11	10	10	10
Wijkvisie Steenwijk-West 2019	365	S	-	26	25	25
Wijkvisie Steenwijk-West 2020	233	S	-	-	16	16
Revolving fund duurzaamheid (4 jaar)	-	I	350	-	-	-
Planuitwerking: verduurzamen gemeentelijk vastgoed	-	I	100	-	-	-
Omgevingsdienst IJsselland	-	S	77	101	73	46
<u>Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen</u>						
Transitie naar één welzijnsorganisatie	-	I	500	500	500	-
Planuitwerking: Cultuurvisie; kansen door verbinden	-	I	65	65	-	-
Schuldhelpverlening	-	S	160	160	160	160
Verhogen taalniveau 3F voor pedagogisch medewerkers	-	I	88	-	-	-
Kwetsbare jongeren op het snijvlak van school en werk	-	S	75	75	75	75
Vechtscheidingen (BRAM)	-	S	40	40	40	40
<u>Steenwijkerl'ANDERS zijn actief</u>						
Nationaal park Weerribben-Wieden	-	S	-	95	95	95
Groene en blauwe diensten	-	I	325	-	-	-
Gebiedsgerichte aanpak Giethoorn 2018	450	S	24	24	23	23
Gebiedsgerichte aanpak Giethoorn 2019	670	S	-	36	35	35
Gebiedsgerichte aanpak Giethoorn 2020	550	S	-	-	29	29
Gebiedsgerichte aanpak Giethoorn 2021	500	S	-	-	-	27
Gebiedsgerichte aanpak Giethoorn	-	S	5	5	5	5
Gebiedsgerichte aanpak Giethoorn	-	I	200	50	-	-
<u>Financiën en bedrijfsvoering</u>						
Afbouw prestatiecontract	-	S	-	250	500	500
Algemene verordening gegevensbescherming	-	S	48	48	48	48
Tijdelijk extra formatie technisch beheer en service desk	-	I	75	75	-	-
Rente inzet reserves (2%)	-	S	64	77	87	87
Totaal perspectiefnota 2018-2021	12.382		4.968	3.051	2.989	2.473
<u>Dekking ten laste van begrotingssaldo</u>						
Begrotingssaldo		S	1.412	2.059	2.298	2.282
Totaal dekking ten laste van begrotingssaldo			1.412	2.059	2.298	2.282
<u>Dekking Reserves</u>						
Algemene reserve vrij besteedbaar		I	3.198	640	500	-
Totaal dekking reserves			3.198	640	500	-

Bestedingsplan	Investering	S / I	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Dekking bedrijfsvoering						
Ten laste van de bedrijfsvoering		S	358	352	191	191
Totaal dekking bedrijfsvoering			358	352	191	191
Totaal financiële dekking			4.968	3.051	2.989	2.473

Een aantal onderwerpen dient nog nader te worden uitgekristalliseerd waarbij incidenteel middelen zijn toegekend voor planuitwerking. Het betreft verduurzamen gemeentelijk vastgoed en planuitwerking in relatie cultuurvisie. Wij zullen aan uw raad nog een voorstel presenteren, alvorens tot uitvoering over te gaan. Dit kan meerjarige financiële consequenties hebben waar nu nog geen rekening mee is gehouden. Uiteraard informeren wij u over de voortgang van de diverse projecten via tussentijdse bestuursrapportages.

3.4. Vervangingsinvesteringen

In de Programmabegroting 2016-2019 zijn op basis van meerjarige plannen voor vervangingsinvesteringen voor de jaren 2017 en volgende de kapitaallasten van de geplande investeringen voor 2017, 2018 en 2019 gereserveerd. Wij verwijzen u naar bijlage 1 van deze begroting. Het betreffen de vervangingsinvesteringen voor:

- Tractie
- ICT
- Begraafplaatsen
- Huishoudelijke dienst

De meerjarige vervangingsinvesteringsplannen zijn voor de Programmabegroting 2018-2021 geactualiseerd. De kapitaallasten voortvloeiende uit de vervangingsinvesteringen voor 2018 kunnen volledig worden gedekt uit de gereserveerde vrijvallende kapitaallasten. Voor 2018 stellen wij voor de volgende kredieten beschikbaar te stellen:

bedragen x € 1.000

Kredieten 2018		Investering
Bedrijfsmiddelen		
Tractie		160
ICT		455
Huishoudelijke dienst		-
Begraafplaatsen		55
Totaal beschikbaar te stellen krediet		670

3.5. Financiering

Om investeringen te kunnen doen moet meestal worden geleend. De gemeente Steenwijkerland heeft in 2016 tot op heden geen langlopende geldlening aan hoeven trekken ter financiering van haar investeringen.

Bij het aantrekken van financieringsmiddelen wordt op basis van de geldende rentetarieven op de geld- en kapitaalmarkt en de te verwachten liquiditeitsbehoefte een financieringsconstructie gekozen, die optimaal aansluit bij eerdergenoemde behoefte en in de pas loopt met de wettelijke voorschriften.

3.6. Reserves en voorzieningen

In de Perspectiefnota 2018-2021 hebben wij aangegeven dat wij op 1 januari 2018 een vermogenspositie verwachten van € 42,7 mln. Thans wordt verwacht dat de vermogenspositie per 1 januari 2018 € 46,2 mln. gaat bedragen. Derhalve een verbetering met € 3,5 mln. Deze positieve ontwikkeling is tot stand gekomen door het positieve resultaat uit de jaarrekening 2016.

Het meerjarig verloop van de reserves en voorzieningen is opgenomen in bijlage 4.

bedragen x € 1.000

Reserves en voorzieningen	Realisatie Ultimo 2016	Begroting Ultimo 2017	Begroting Ultimo 2018	MJR Ultimo 2019	MJR Ultimo 2020	MJR Ultimo 2021
Reserves						
Saldo rekening	4.042	- 0	- 0	- 0	- 0	- 0
Algemene reserve	24.995	25.437	21.574	20.529	19.654	19.654
Algemene reserves grondexploitatie	3.500	3.500	4.207	4.715	6.106	7.426
Bestemmingsreserves onderwijs	818	445	445	445	445	445
Bestemmingsreserves overig	21.678	16.889	16.805	16.590	16.406	16.421
Totaal Reserves	55.032	46.271	43.030	42.279	42.610	43.946
Voorzieningen						
Voorzieningen	6.633	6.425	7.274	6.696	6.255	5.831
Totaal Voorzieningen	6.633	6.425	7.274	6.696	6.255	5.831
Totaal	61.666	52.696	50.304	48.974	48.865	49.776

3.6.1. Verloop algemene en bestemmingsreserves

Het BBV onderscheidt de volgende reserves:

- algemene reserve(s)
- de bestemmingsreserves

In onderstaande toelichting wordt nader ingegaan op een aantal algemene en bestemmingsreserves.

Algemene reserves

Algemene reserve vaste buffer

In de nota Reserves en Voorzieningen 2011-2015 is vastgelegd dat de norm voor de Algemene reserve vaste buffer 10% van de som van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en de opbrengst onroerende-zaakbelastingen (OZB.) bedraagt.

Ten einde zeer frequent toevoegingen en onttrekkingen aan genoemde reserve te voorkomen als gevolg van fluctuaties in de algemene uitkering en de opbrengst OZB wordt een ondergrens en een bovengrens van 1% gehanteerd. Beneden de 9% moet de reserve worden gevoed en boven de 11% kan het meerdere voor incidentele doeleinden worden ingezet, met inachtneming van het gemeentelijk risicoprofiel.

bedragen x € 1.000		Begroting 2018
Norm Algemene reserve vaste buffer		
Grondslag normbepaling		
Algemene uitkering uit gemeentefonds		43.602
Integratie-uitkering sociaal domein		24.149
Opbrengst Onroerende-zaakbelasting		7.001
Totaal Grondslag normbepaling		74.752
Afwijking t.o.v. norm		
Norm 10%		7.475
Algemene reserve vaste buffer per ultimo 2017		7.564
Afwijking t.o.v. norm (hoger)		- 89

Uit het overzicht blijkt de stand van de algemene reserve ultimo 2017 iets boven de norm van 10% ligt.

Algemene reserve grondbedrijf

In hoofdstuk 4.8. wordt een overzicht gegeven van verloop van deze reserve. Voor de jaren 2018 tot en met 2021 worden winstnemingen verwacht van in totaal € 3,9 mln. De stand van de reserve komt daarmee per 1 januari 2018 uit op € 3,5 miljoen en overtreft in ruime mate (€ 0,6 miljoen) de op basis van de risicoscan noodzakelijke hoogte van de reserve (€ 2,9 miljoen).

Algemene reserve vrij besteedbaar

De Algemene reserve vrij besteedbaar bedraagt per ultimo 2021 circa € 11,6 mln.

Bedrijfsreserve

Het saldo van de bedrijfsreserve bedraagt per 1-1-2018 het maximaal afgesproken bedrag van € 0,5 mln.

Artikel 12 lid 1 van de in januari 2005 door de raad vastgestelde financiële verordening vermeldt dat het college ten minste een keer in de vier jaar een nota Reserves en Voorzieningen ter vaststelling aan de raad aanbiedt. De in 2012 door de raad vastgestelde nota Reserves en Voorzieningen dient dan ook te worden geactualiseerd. Eind 2017 zal naar verwachting een nieuwe, geactualiseerde nota aan de raad worden aangeboden.

Bestemmingsreserves

Reserve Frictie samenvoeging IGSD/NWG.

In de nog te behandelen Najaarsnota 2017 wordt een beroep gedaan tot een bedrag van € 157.500 op de reserve. Deze mutatie is niet verwerkt in de stand van deze reserve. Indien wel rekening wordt gehouden met deze onttrekking bedraagt het resterende saldo € 536.000 - € 157.500 is € 378.500.

Reserve Volkshuisvesting.

Het saldo bedraagt per 1 januari 2018 € 9,7 mln. Op 28 februari 2017 heeft u voor de komende jaren voor respectievelijk € 200.000, € 230.000 en € 200.000 uit deze reserve beschikbaar gesteld ten behoeve van de uitvoering van de integrale visie op de binnenstad. Eind 2020 bedraagt de reserve € 9,1 miljoen.

3.6.2. Verloop voorzieningen

Voorzieningen worden onder meer gevormd wegens:

- a. verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs is te schatten;
- b. op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- c. kosten die in een volgend begrotingsjaar worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Evenals bij de reserves treft u onderstaand ook een toelichting aan op de meest in het oog springende voorzieningen.

Voorziening onderhoud wegen

De omvang van de voorziening is gebaseerd op een meerjarig onderhoudsplan met een looptijd van 10 jaar. Dit plan wordt jaarlijks herijkt en voor zover deze herijking invloed op de hoogte van de voorziening heeft wordt deze bij de samenstelling van de jaarrekening bijgesteld. Vanaf 2018 is een bedrag van € 1,5 miljoen gestort in deze voorziening. Aan de hand van het jaarlijkse uitvoeringsplannen openbare ruimte zal het meerjarig verloop van de voorziening in beeld worden gebracht. Deze uitvoeringsplannen worden ter kennisname aan de raad aangeboden.

Voorziening Speeltoestellen

De omvang van de voorziening is gebaseerd op een meerjarig onderhoudsplan met een looptijd van 10 jaar. Dit plan wordt jaarlijks herijkt en voor zover deze herijking invloed op de hoogte van de voorziening heeft wordt deze bij de samenstelling van de jaarrekening bijgesteld.

Voorziening Maatschappelijk vastgoed.

De omvang van de voorziening is gebaseerd op een meerjarig onderhoudsplan met een looptijd van 10 jaar. Dit plan wordt jaarlijks herijkt en voor zover deze herijking invloed op de hoogte van de voorziening heeft wordt deze bij de samenstelling van de jaarrekening bijgesteld.

Voorziening Reiniging

De exploitatiesaldi worden ten gunste of ten laste van de egalisatievoorziening reiniging gebracht. Er vindt in 2018 een onttrekking van € 102.000 aan de voorziening plaats. In paragraaf 4.1.8 Afvalstoffenheffing wordt een nadere toelichting gegeven.

Voorziening Riolering (investeringen)

In paragraaf 4.1.7 Rioolheffing wordt uitgebreid ingegaan op de ontwikkeling van de tarieven en de voorziening riolering. De voorziening riolering wordt gevormd uit vrijvallende kapitaallasten. Het dekkingspercentage voor de heffing van de rioolrechten bedraagt 80,7%. Er vindt in 2018 een onttrekking plaats van € 228.000. Het saldo van de voorziening bedraagt ultimo 2021 € 945.000.

Voorziening Riolering (exploitatie)

Met uitzondering van de vrijvallende kapitaallasten worden de exploitatiesaldi ten laste of ten gunste van de egalisatievoorziening gebracht. Er vindt in 2017 geen onttrekking aan de egalisatievoorziening plaats. Zoals ook bij de voorziening riolering investeringen is opgemerkt wordt in paragraaf 4.1.7 Rioolheffing een nadere toelichting gegeven.

Voorziening wachtgelden collegeleden

De wachtgeldverplichtingen van voormalige bestuurders lopen tot en met 2019. Per 1 januari 2018 heeft de voorziening een omvang van € 471.000. De berekening is gebaseerd op de maximaal mogelijke omvang van de wachtgeldverplichting. Jaarlijks wordt de omvang van deze voorziening geactualiseerd, waarbij neveninkomsten en het aannemen van een nieuwe dienstbetrekking wordt meegewogen.

Voorziening pensioen wethouders

Op grond van de wet APPA (algemene pensioenwet politieke ambtsdragers) is de gemeente verplicht om een voorziening te treffen voor wethouders teneinde hen in staat te stellen hun pensioen over te dragen aan een pensioeninstelling. Indien dit gebeurt is een eenmalige afkoopsom benodigd. Op dit moment is de gemeente voor de bestuurders die hieraan niet de voorkeur geven, na het bereiken van de pensioen-gerechtigde leeftijd, verplicht pensioen uit te betalen. Het gereserveerde bedrag gaat vervolgens over naar de voorziening te betalen pensioen voormalige bestuurders. Per 1 januari 2018 bedraagt het saldo € 1.808.000. Vanaf 2018 wordt jaarlijks € 120.000 toegevoegd aan deze voorziening. In 2018 gaat een bedrag van € 427.000 over naar de voorziening te betalen pensioen vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd van een voormalig bestuurder. Ook deze voorziening wordt ieder jaar bij de samenstelling van de jaarrekening geactualiseerd.

Voorziening te betalen pensioen voormalige bestuurders

Voor voormalig bestuurders, die vanaf 2015 pensioenrechten hebben, dient deze volledig uit een voorziening bekostigd te worden. Indien een voormalig bestuurder op enig moment recht heeft op pensioen bestaat er geen mogelijkheid voor hem/haar om het pensioen over te dragen aan een pensioenfonds en wordt het gereserveerde bedrag in de vorige voorziening (voorziening pensioen wethouders) overgeheveld naar deze voorziening teneinde de verplichtingen te kunnen voldoen. Elk jaar wordt de omvang van deze voorziening ook geactualiseerd.

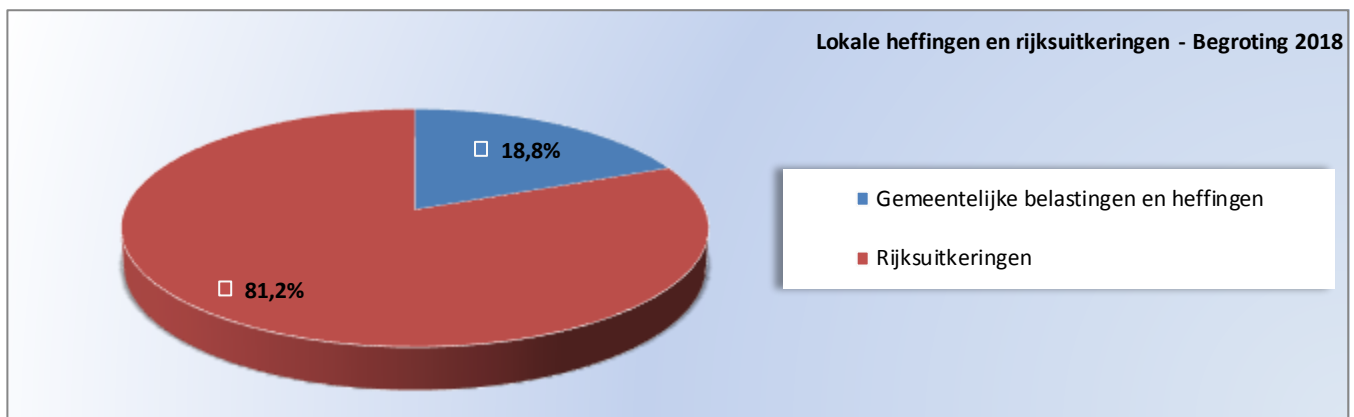
4. Specifieke paragrafen

4.1. Lokale heffingen

4.1.1. Inleiding

De gemeente heeft voor het goed kunnen uitvoeren van haar taken geld nodig. Een groot deel van dit geld wordt ontvangen uit “Den Haag” door middel van de zogenaamde “Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds”. Dit “Haagse” geld is echter onvoldoende om alle taken te kunnen uitvoeren. Daarom maakt de gemeente gebruik van haar bevoegdheid om inkomsten te verkrijgen via burgers en bedrijven. Dit gebeurt met behulp van onder meer lokale belastingen en heffingen.

In 2018 verwacht de gemeente Steenwijkerland in totaal een bedrag van bijna € 99,4 miljoen aan inkomsten te ontvangen (gemeentelijke belastingen en heffingen en rijksuitkeringen). In onderstaande grafiek is aangegeven welk deel uit “Den Haag” komt en welk deel uit “Steenwijkerland”.

Zoals blijkt uit de grafiek vormen de lokale belastingen en heffingen zowel voor de gemeente als voor haar inwoners en ondernemers een serieuze aangelegenheid. In deze paragraaf wordt daarom stilgestaan bij de diverse aspecten die samengaan met dit onderwerp. Zo worden de uitgangspunten benoemd, die de gemeente hanteert bij het vaststellen van de tarieven. Ook wordt met behulp van tabellen de ontwikkeling getoond van de gemeentelijke belastingopbrengsten. Tenslotte wordt gekeken hoe “duur” Steenwijkerland is ten opzichte van omliggende en vergelijkbare gemeenten.

4.1.2. Belastingen en heffingen

Bij het verkrijgen van inkomsten van inwoners en ondernemers zijn gemeenten aan regels gebonden.

Zo mogen gemeenten slechts een beperkt aantal belastingen heffen. Deze staan opgesomd in de Gemeentewet. Voor de tarieven geldt dat deze niet zijn gekoppeld aan de hoogte van de kosten van de gemeentelijke dienstverlening. Ook in de besteding van de belastingopbrengsten is de gemeente vrij.

Voorbeelden zijn de onroerende-zaakbelastingen (OZB), hondenbelasting en de toeristenbelasting.

De gemeentelijke belastingen die in 2018 in de gemeente Steenwijkerland worden geheven zijn:

- OZB
- Hondenbelasting
- Toeristenbelasting
- Forensenbelasting

Naast belastingen rekent de gemeente heffingen. Dit zijn kosten voor individuele dienstverlening aan burgers en ondernemers. Voor de tarieven van deze heffingen geldt dat de opbrengsten de kosten van de dienstverlening op begrotingsbasis niet mogen overschrijden. De gemeentelijke heffingen die in 2018 in de gemeente Steenwijkerland worden geheven zijn:

- Rioolrechten
- Afvalstoffenheffing
- Begraafrechten
- Overige rechten

4.1.3. Uitgangspunten

De gemeente werkt voortdurend aan een goed leefklimaat voor haar inwoners, ondernemers en bezoekers. Dit vraagt de nodige inspanningen van de gemeente. Inspanningen die veel geld kosten, getuige deze begroting. Welke bijdrage jaarlijks wordt gevraagd van de inwoners en ondernemers van Steenwijkerland bepaalt de gemeenteraad. Zij stelt namelijk de nieuwe tarieven vast voor de lokale belastingen en heffingen.

De gemeenteraad heeft hierbij weliswaar een grote mate van vrijheid, maar is zich bewust dat een goed leefklimaat hand in hand gaat met een verantwoord belastingbeleid. Zo is in het collegeprogramma afgesproken, dat de tarieven van de gemeentelijke belastingen niet meer dan trendmatig worden verhoogd.

4.1.4. Overzicht belastingopbrengsten

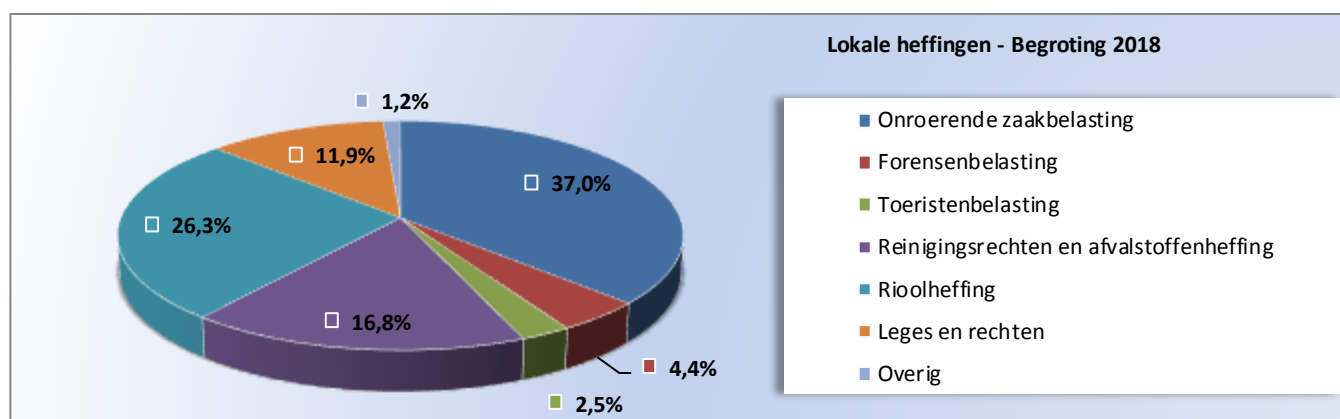
De totale opbrengst voor belastingen en heffingen in 2018 bedraagt 18,7 miljoen. Verwezen wordt naar onderstaande specificatie.

bedragen x € 1.000						
Lokale belastingen en heffingen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Belastingen						
Onroerende zaak belasting gebruikers	1.056	1.065	1.083	1.083	1.083	1.083
Onroerende zaak belasting eigenaren	5.726	5.800	5.918	5.918	5.918	5.918
Toeristenbelasting	496	472	472	472	472	472
Forensenbelasting	843	826	826	826	826	826
Hondenbelasting	189	197	200	200	200	200
Totaal Belastingen	8.310	8.359	8.499	8.499	8.499	8.499
Heffingen						
Rioolheffing	5.410	5.533	4.978	4.978	4.978	4.978
Reinigingsrechten en afvalstoffenheffing	3.100	3.149	3.187	3.187	3.187	3.187
Marktgelden	22	18	18	18	18	18
Totaal Heffingen	8.533	8.700	8.184	8.184	8.184	8.184

bedragen x € 1.000

Lokale belastingen en heffingen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Leges en rechten						
Secretarieleges burgerzaken	490	422	432	432	432	432
Begraafplaatsrechten	436	438	445	445	445	445
Overige leges en rechten	1.057	1.120	1.368	1.368	1.368	1.368
Totaal Leges en rechten	1.983	1.980	2.245	2.245	2.245	2.245
Kwijtscheldingen						
Kwijtscheldingen	- 251	- 228	- 228	- 228	- 228	- 228
Totaal Kwijtscheldingen	- 251	- 228	- 228	- 228	- 228	- 228
Totaal lokale belastingen en heffingen	18.574	18.811	18.700	18.700	18.700	18.700

In onderstaande cirkeldiagram is het aandeel van de belastingsoorten en verschillende heffingen in het totaal van de gemeentelijke belastingen in beeld gebracht.

4.1.5. Lokale belastingdruk

Alle gemeenten in Nederland maken gebruik van hun bevoegdheid om inkomsten te verkrijgen via burgers en bedrijven. Binnen de grenzen van de wet bepalen de afzonderlijke gemeenteraden daarbij zelf welke belastingen zij heffen. Ook ten aanzien van de verschillende belastingtarieven hebben zij een grote mate van vrijheid. Dit heeft tot gevolg dat er grote verschillen zijn in de bedragen die gemeenten in rekening brengen bij hun inwoners en ondernemers. De gemeente Steenwijkerland voert een terughoudend beleid als het gaat om een meer dan trendmatige verhoging van de belastingtarieven. Voor de Afvalstoffenheffing en de Rioolrechten worden de wijzigingen in de kosten verhaald door de betreffende tarieven dienovereenkomstig aan te passen. Voor de gemeente Steenwijkerland is de ontwikkeling van de lokale belastingdruk als volgt:

Woonlasten eigenaar en gebruiker	2017	2018	Lasten- stijging (€)	Lasten- stijging (%)
Eigenaar en gebruiker				
Onroerende-zaakbelastingen (eigenarendeel)	€ 215,28	€ 218,99	€ 3,71	1,7%
Afvalstoffenheffing	€ 165,06	€ 167,23	€ 2,17	1,3%
Rioolrechten	€ 252,45	€ 227,20	-€ 25,25	-10,0%
Woonlasten eigenaar en gebruiker	€ 632,79	€ 613,42	-€ 19,37	-3,2%
Gebruiker				
Afvalstoffenheffing	€ 165,06	€ 167,23	€ 2,17	1,3%
Rioolrechten	€ 109,71	€ 98,74	-€ 10,97	-10,0%
Woonlasten gebruiker	€ 274,77	€ 265,97	-€ 8,80	-3,3%

Bij de onroerende zaakbelastingen is uitgegaan van een WOZ waarde van € 195.000 (waardepeildatum 1-1-2016). Geen rekening is gehouden met de effecten van de hertaxatie met waardepeildatum 1-1-2017.

Op basis van de COELO⁷ atlas is de gemeente Steenwijkerland op de ranglijst voor 2017 t.o.v. 2016 gestegen (2016: 149^e plaats en 2017: 141^e plaats). Ter vergelijking is een aantal omringende gemeenten in beeld gebracht voor 2017 en de plaats in de COELO atlas. Ook zijn de gemiddelde woonlasten van de provincie Overijssel en Nederland vermeld.

Woonlasten per gemeente	Woonlasten meerpersoonshuishouden	Positie
Meppel	€ 597	20
Weststellingwerf	€ 687	101
Westerveld	€ 678	91
Steenwijkerland	€ 716	141
Noordoostpolder	€ 734	174
Staphorst	€ 745	190
Zwartewaterland	€ 865	361
Provincie Overijssel	€ 752	
Nederland	€ 723	

4.1.6. Onroerende-zaakbelastingen

De wettelijke kaders van de onroerende-zaakbelastingen (OZB) zijn neergelegd in de artikelen 220 tot en met 220h van de Gemeentewet en de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ). Voor binnen de gemeente gelegen onroerende zaken kunnen twee belastingen geheven worden: een eigenaren- en een gebruikersbelasting. De hoogte van de OZB is afhankelijk van de in het kader van de Wet WOZ aan de onroerende zaak toegekende waarde. Het tarief is een percentage van deze waarde. Er kunnen verschillende tarieven vastgesteld worden voor woningen en niet-woningen. Binnen deze groepen mag niet verder gedifferentieerd worden. Voor alle woningen en alle niet-woningen gelden dus dezelfde tarieven. Hiernaast kunnen verschillende tarieven vastgesteld worden voor de eigenarenbelastingen en de gebruikersbelasting.

De OZB worden bestempeld als objectieve en zakelijke belastingen. "Objectief" houdt in dat het object het uitgangspunt van de heffing vormt en niet het subject (de persoon). Het feit dat het object, de onroerende zaak,

⁷ De COELO atlas wordt door het Centrum voor Onderzoek van de Economie voor Lagere Overheden uitgegeven en berekent op basis van door de gemeenten aangeleverde informatie de lasten voor de burger.

binnen de gemeente is gelegen is bepalend, met de aard van de belastingplichtige wordt geen rekening gehouden. Met “zakelijk” wordt bedoeld dat de persoonlijke omstandigheden van de belastingplichtige geen invloed hebben op de hoogte van de belastingen.

Op dit ogenblik wordt de laatste hand gelegd aan de hertaxatie van het WOZ bestand met waardepeildatum 1 januari 2017. In de raadsvergadering van 19 december 2017 worden nadere voorstellen gepresenteerd over de tarieven voor 2018. Uitgangspunt daarbij is een gelijkblijvende opbrengst. Een daling van de waarde van het totale woningbestand leidt dan tot een gelijkje stijging van de tarieven en omgekeerd.

4.1.7. Rioolheffing

Het Gemeentelijk Watertakenplan is in oktober 2015 vastgesteld. Dit is een gezamenlijk plan van de 6 gemeenten in de regio Reest en Wieden en het waterschap. In dit Gemeentelijk Watertakenplan is een tariefstijging vanaf 2017 vastgelegd van 1% cumulatief tot en met 2021 en vanaf 2022 0,4% cumulatief tot en met 2024. Vanaf 2025 is geen tariefstijging meer voorzien. Deze stijging is exclusief inflatie. De inflatie bedraagt voor 2018 1,7%.

De voorschriften van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) zijn rondom het bepalen van het rentepercentage aangescherpt. Conform de regels van het BBV heeft dit er bij onze gemeente toe geleid dat het rentepercentage is aangepast van 3% naar 1,5%. Dit leidt tot flink lagere lasten voor riolering. Daarom kunnen de tarieven in 2018 worden verlaagd. Voorgesteld wordt om de tarieven voor 2018 met 10% te laten dalen. Op basis hiervan daalt het tarief t.o.v. 2017 met € 25,25. Het tarief komt voor 2018 op € 227,20.

Berekening kostendekkendheid riolering	Begroting 2017	Begroting 2018
Lasten heffing		
Netto lasten		
Lasten, incl. (omslag)rente	5.231	4.777
Baten, excl. Heffingen	-	-
Netto lasten	5.231	4.777
Toe te rekenen lasten		
Overhead	495	677
BTW *1)	803	716
Toe te rekenen lasten taakveld	1.298	1.393
Totale lasten heffing	6.529	6.170
Totale baten heffing	5.533	4.978
Dekkingspercentage heffing	84,7%	80,7%
Tarief woning nominaal (€)	€ 252,45	€ 227,20
Indexcijfer tariefontwikkeling (2014=100)	100,5%	90,4%

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten

Noot: Als referentietarief is uitgegaan van een eigen woning, dus de som van het eigenarendeel en het gebruikersdeel, zijnde € 251,26 in 2014.

De kosten voor het taakveld riolering zijn voor 100% doorberekend in de rioolheffing. Dit betreft onder meer kosten voor onderzoek, planvorming en onderhoud. De kosten voor het taakveld waterwegen zijn voor 59,6% doorberekend in de riolering. Dit betreft kosten voor het baggeren van watergangen, onderhoud en vervangen van

beschoeiingen en onderhoud van sloten. Het baggeren is noodzakelijk om de doorstroming van de watergangen te garanderen, daarnaast om ernstige vervuiling vanuit de riool overstorten en met regenwater meegespoelde sediment te verwijderen. Het onderhoud en vervangen van oeverbeschermingen is noodzakelijk om de oevers op hun plaats te houden en om te voorkomen dat de watergang haar inrichting en bergend vermogen verliest. Het onderhouden van de sloten betreft jaarlijkse onderhoudswerkzaamheden (door derden) om de berging en afvoer van sloten te garanderen en om de sloten op diepte te houden.

In het vGRP 2009-2015 was vastgelegd dat alle middelen inclusief investeringen ook voor deze periode werden vrijgegeven door de Raad. Door middel van het uitvoeringsplan, dat jaarlijks ter kennisname wordt gebracht van de Raad, werd de Raad op de hoogte gehouden van de voorgenomen uitgaven inclusief investeringen. Bij de vaststelling van het Gemeentelijk Watertakenplan is dit niet opnieuw vastgelegd. Dit is de reden dat wij de investeringen die voor 2018 op de planning staan bij de Programmabegroting 2018-2021 willen vastleggen door aan de raad voor te stellen een krediet van in totaal € 740.000 beschikbaar te stellen. Het krediet is bedoeld voor de volgende investeringen:

Vervangen rioolgemalen	€ 400.000
Vervangen riolering	€ 340.000

Bij de bepaling van de tarieven voor de rioolrechten is rekening gehouden met de (kapitaal)lasten, die voortvloeien uit vorengenoemde investeringen.

In het uitvoeringsplan Openbare Ruimte, dat in het eerste kwartaal 2018 ter kennisname wordt gebracht van de Raad, worden de rioleringsprojecten verder toegelicht.

De overhead is becijferd op 13%. Indien dit percentage zou worden doorberekend aan de riolering stijgen de lasten voor de overhead ten opzichte van de Programmabegroting 2016-2019, jaarschijf 2018 met € 248.000. Wij kiezen er voor om deze gestegen lasten niet via een verhoging van het tarief in rekening te brengen bij onze inwoners. Het bedrag voor overhead, zoals opgenomen in de Programmabegroting 2016-2019, jaarschijf 2018, is gehandhaafd.

In tegenstelling tot voorgaande jaren is bij de berekening van het dekkingspercentage rekening gehouden met de compensabele BTW. Daardoor daalt het dekkingspercentage.

Egalisatievoorziening riolering investeringen

De egalisatievoorziening riolering investeringen is gevormd uit de vrijvallende kapitaallasten. Binnen de voorziening mag worden gespaard voor vervangingsinvesteringen. Bij de samenstelling van de jaarrekening worden vrijvallende kapitaallasten gestort in de voorziening. De hoogte van de stand van de voorziening achten wij gerechtvaardigd om de volgende redenen:

- De rentelasten zijn nu gebaseerd op een rentepercentage van 1,5%, een stijging met 0,25% betekent circa € 90.000 aan hogere lasten;
- Gemeenten staan aan de vooravond van de uitvoering van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. Uit een nog uit te voeren stresstest voor hitte, droogte en intensieve neerslag zal blijken of nieuwe investeringen nodig zijn.

bedragen x € 1.000

Voorziening riolering (investerings)	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Stand per 1 januari	1.234	1.715	1.488	1.281	991
Toevoeging	482	-	-	-	-
Onttrekking	-	- 228	- 207	- 290	- 221
Stand per 31 december, exclusief watertakenplan	1.715	1.488	1.281	991	769
Invloed watertakenplan, tariefsverhoging 1%			50	100	150
Stand per 31 december	1.715	1.488	1.331	1.091	919

Egalisatievoorziening riolering exploitatie

In de nota Reserves en Voorzieningen 2011-2015 is ten aanzien van de omvang van de egalisatievoorziening bepaald dat een negatieve ondergrens van 5% en een positieve bovengrens van 10% van de inkomsten moet worden gehanteerd v.w.b. de omvang van de voorziening. Bovendien mag de voorziening maximaal 3 jaar negatief staan. De ondergrens bedraagt 5% van

€ 4.978.000 en is € 249.000, terwijl de bovengrens 10% is dan € 498.000 bedraagt. De stand van de voorziening beweegt zich boven de bovengrens. Dit vinden wij gerechtvaardigd om de volgende redenen:

- De rentelasten zijn nu gebaseerd op een rentepercentage van 1,5%, een stijging met 0,25% betekent circa € 90.000 aan hogere lasten;
- Gemeenten staan aan de vooravond van de uitvoering van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. Uit een nog uit te voeren stresstest voor hitte, droogte en intensieve neerslag zal blijken of nieuwe investeringen nodig zijn.

bedragen x € 1.000

Voorziening riolering (exploitatie)	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Stand per 1 januari	863	526	526	526	526
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	- 337	-	-	-	-
Stand per 31 december	526	526	526	526	526

4.1.8. Afvalstoffenheffing

Ontwikkeling baten en lasten 2018

Voor 2018 zijn de uitgaven met het inflatiepercentage van 1,7% verhoogd. Hiervan is afgeweken voor zover de ROVA bij de gemeente andere tarieven in rekening brengt.

Berekening kostendekkendheid afval	Begroting 2017	Begroting 2018
Lasten heffing		
Netto lasten		
Lasten, incl. (omslag)rente	4.109	4.118
Baten, excl. Heffingen	- 1.086	- 1.017
Netto lasten	3.023	3.101
Toe te rekenen lasten		
Overhead	165	558
BTW *1)	787	777

Toe te rekenen lasten taakveld	952	1.335
Totale lasten heffing	3.975	4.436
Totale baten heffing	3.139	3.177
Dekkingspercentage heffing	79,0%	71,6%
Tarief woning nominaal (€)	€ 165,06	€ 167,23
Indexcijfer tariefontwikkeling (2014=100)	91,8%	93,0%

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten

Noot: Als referentietarief is uitgegaan van de vaste kosten en de gemiddelde variabele kosten per aansluiting zijnde € 179,90 in 2014.

Zoals uit de tabel kan worden afgeleid, vindt in 2018 een stijging van de gemiddelde inkomsten per aansluiting plaats van € 165,06 naar € 167,23 (1,3%). Dit wordt veroorzaakt door een stijging van het vaste tarief met € 2,17. Deze stijging is lager dan de stijging met het inflatiepercentage. Vanaf 2018 zijn alle bezuinigingstaakstelling binnen afval (oorspronkelijk € 383.000) ingevuld. De overhead is becijferd op 13%. Indien dit percentage zou worden doorberekend aan afval stijgen de lasten voor overhead ten opzichte van de Programmabegroting 2016-2019, jaarschijf 2018 met € 380.000. Wij kiezen er voor om deze gestegen lasten niet via een verhoging van het tarief in rekening te brengen bij onze inwoners. Het bedrag voor overhead, zoals opgenomen in de Programmabegroting 2016-2019, jaarschijf 2018, is gehandhaafd.

In tegenstelling tot voorgaande jaren is bij de berekening van het dekkingspercentage rekening gehouden met de compensabele BTW. Daardoor daalt het dekkingspercentage.

Ontwikkeling egalisatievoorziening Reiniging

In de nota Reserves en Voorzieningen 2011-2015 staat vermeld dat de egalisatievoorziening Reiniging een negatieve ondergrens en een positieve bovengrens kent van respectievelijk 5% en 10% van de jaarlijkse inkomsten en bovendien maximaal 3 jaar negatief mag staan. De ondergrens bedraagt 5% van € 3.177.000 en is € 159.000, terwijl de bovengrens 10% is dan € 318.000 bedraagt. Dit betekent dat wij ons meerjarig net boven de bovengrens bewegen. Gezien het feit dat er ontwikkelingen zijn rondom de vergoeding voor plastic afval en metalen waar de vergoeding sterk onder druk staat achten wij dit aanvaardbaar.

bedragen x € 1.000					
Egalisatievoorziening reiniging	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Stand per 1 januari	1.171	1.121	1.019	874	657
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	- 50	- 102	- 145	- 217	- 285
Stand per 31 december	1.121	1.019	874	657	373

4.1.9. Lijkbezorging

Ten opzichte van de Programmabegroting 2017-2020 is het dekkingspercentage gestegen met 1,5%, en is nu 60,1%. De overhead is becijferd op 13%. De berekening van dit percentage wordt toegelicht in hoofdstuk 2.11.

Berekening kostendekkendheid begraafplaatsen en crematoria	Begroting 2017	Begroting 2018
Lasten heffing		
Netto lasten		
Lasten, incl. (omslag)rente	660	656
Baten, excl. Heffingen	-	-
Netto lasten	660	656
Toe te rekenen lasten		
Overhead	86	85
BTW *1)	-	-
Toe te rekenen lasten taakveld	86	85
Totale lasten heffing	746	741
Totale baten heffing	437	445
Dekkingspercentage heffing	58,6%	60,1%

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten

4.1.10. Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

De gemeente Steenwijkerland verleent voor 100% kwijtschelding aan de burger voor de volgende belastingsoorten:

- afvalstoffenheffing (voor de vaste component en voor het aanbieden van maximaal 13 zakken a € 1,16)
- rioolrechten
- onroerende-zaakbelasting

Honorering van een kwijtscheldingsverzoek is met name afhankelijk van het inkomen, het vermogen en de uitgaven van de aanvrager.

De aanvragen worden beoordeeld op basis van de door het Rijk vastgestelde normen en richtlijnen (Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990).

De budgetten voor kwijtschelding zijn verdisconteerd in de tarieven van de betreffende belastingsoorten.

In vergelijking met 2017 verwachten wij een stabiel aantal (geheel of gedeeltelijk) toe te wijzen kwijtscheldingsverzoeken. Dit is gebaseerd op de tot op heden gehonoreerde verzoeken (stand per 1 september 2017) en de verwachting voor het restant van dit jaar.

Kwijtscheldingsverzoeken	bedragen x € 1.000				
	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019
Bedrag	- 225	- 251	- 228	- 228	- 228
Aantal (deels) gehonoreerde verzoeken	924	990	900	900	900

Jaarlijks wordt een steekproef gehouden onder de groep huishoudens die elk jaar automatisch kwijtschelding ontvangen. Criterium daarbij is dat als iemand gedurende 2 achtereenvolgende jaren kwijtschelding heeft ontvangen, hij/zij geen aanvraag meer hoeft in te dienen.

4.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

4.2.1. Algemeen

Op basis van een goede en betrouwbare risicocontrol kan tot een juiste analyse, beoordeling en beheersing van de risico's worden gekomen. Daarbij is het van belang dat het optreden van risico's op de uitvoering van het bestaande beleid en de bestaande voorzieningen geen invloed heeft. De risico's moeten onlosmakelijk deel uitmaken van de beleidsprocessen. Hoewel in de afgelopen jaren reeds de nodige aandacht is besteed aan risicocontrol moeten wij constateren dat het bewust denken in risico's als onderdeel van de beleidsprocessen nog verder moeten worden ontwikkeld. In het vervolg van dit hoofdstuk wordt hierop nader ingegaan.

De paragraaf weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de begroting is. Dit is van belang wanneer er zich een financiële tegenvaller voordoet. Door aandacht voor het weerstandsvermogen kan worden voorkomen dat elke financiële tegenvaller dwingt tot bezuinigen. De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen bevat ten minste:

- a. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- b. een inventarisatie van de risico's;
- c. het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.

4.2.2. Inventarisatie weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente de beschikking heeft, c.q. kan beschikken om onverwachte tegenvallers op te vangen mochten deze zich voordoen.

De totale weerstandscapaciteit van de gemeente Steenwijkerland – aan zowel de vermogenskant als de exploitatie – bestaat uit drie elementen:

1. Algemene reserve
2. Onroerende-zaakbelasting (OZB)
3. Onvoorzien.

Algemene reserve

In de nota "Reserves en voorzieningen 2011-2015" is aangegeven dat de Algemene reserve vaste buffer uitsluitend kan worden ingezet voor uitzonderlijke situaties (soort ijzeren voorraad voor het opvangen van calamiteiten). De omvang van deze reserve bedraagt eind 2017 € 7,6 miljoen.

Onroerende-zaakbelasting (OZB)

De onbenutte belastingcapaciteit wordt gerelateerd aan de norm die het Rijk hanteert voor toelating tot artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet (FVW). Indien het normtarief van het Rijk hoger is als het door de gemeente Steenwijkerland gehanteerde gemiddelde tarief is er sprake van onbenutte belastingcapaciteit. Het Rijk heeft het normtarief in de meicirculaire 2017 voor toelating tot artikel 12 van de FVW vastgesteld op 0,1952% van de WOZ waarde. Voor de WOZ waarde is als peildatum 1 januari 2016 gehanteerd.

Voor 2018 bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit afgerond € 4,2 miljoen en is als volgt gespecificeerd.

bedragen x € 1.000

Onbenutte belastingcapaciteit		Begroting 2018
WOZ waarden		
WOZ waarde woningen		3.966.000
WOZ waarde niet-woningen eigenaar		957.000
WOZ waarde niet-woningen gebruiker		831.000
Totaal WOZ waarden		5.754.000
Percentage art. 12 Financiële Verhoudingswet		
		0,1952%
Maximale opbrengst volgens art. 12 Fvw		11.232
Totale opbrengst		7.001
Onbenutte belastingcapaciteit		4.231

Onvoorzien

In het kader van het financieel toezicht van de provincie Overijssel dient de begroting een overzicht van de geraamde algemene dekkingsmiddelen te bevatten, waarin een geraamd bedrag voor onvoorzien. In het verleden kende de gemeente een dergelijke post. Zo was in de Programmabegroting 2012-2015 voor onvoorziene uitgaven structureel € 45.000 (€ 1,00 per inwoner) geraamd. Bij de bezuinigingsbesprekingen is genoemd budget geschrapt, omdat deze post nauwelijks werd gebruikt en de gemeente voldoende andere mogelijkheden kent om financiële tegenvallers op te vangen.

De totale weerstandscapaciteit per inwoner bedraagt:

bedragen x € 1.000

Weerstandscapaciteit	Begroting 2017	Begroting 2018
Weerstandscapaciteit vermogen		
Algemene reserve vaste buffer	7.475	7.564
Weerstandscapaciteit exploitatie		
Onbenutte belastingcapaciteit	3.891	4.231
Totaal weerstandscapaciteit	11.366	11.795
Aantal inwoners	43.330	43.445
Weerstandscapaciteit per inwoner	262	271

4.2.3. Inventarisatie risico's

In dit hoofdstuk worden de risico's vermeld die tot het moment van het aanbieden van de programmabegroting bekend zijn. In dit verband wordt onder risico verstaan "alle voorzienbare risico's, waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en die niet van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot het balanstotaal of de financiële positie".

De risicokans is uitgedrukt in klassen. Aan deze klassen is een rekenpercentage per risico gekoppeld. Vervolgens is een indeling gemaakt van de mogelijke financiële gevolgen.

Rekenpercentage	Laag 10-25%	Ruim 25-50%	Hoog 50-75%
Rekenpercentage per risico	20%	40%	60%

bedragen x € 1.000

Risicoprofiel	Laag 10-25%	Ruim 25-50%	Hoog 50-75%
Omvang risico: < € 200.000			
Minimabeleid	110		
Participatiewet (re-integratie en WSW)			pm
Totaal omvang risico: < € 200.000	110	-	-
Omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000			
Achterstallig onderhoud openbare ruimte	250		
WMO		pm	
Jeugdzorg		pm	
Rentestijging	236		
BTW-compensatiefonds		pm	
Invoering vennootschapsbelasting		pm	
Totaal omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000	486	-	-
Omvang risico: > € 500.000			
Participatiewet (rijksbijdrage)		1.280	
Participatiewet (uitkeringen)		1.027	
Investeringsprojecten ruimtelijk domein		2.500	
Ontwikkeling algemene uitkering uit het gemeentefonds		pm	
Rioolheffing	2.500		
Omgevingswet			pm
Totaal omvang risico: > € 500.000	2.500	4.807	-
Totaal omvang risico	3.096	4.807	-

bedragen x € 1.000

Risicoprofiel	Laag 10-25%	Ruim 25-50%	Hoog 50-75%
Omvang risico			
Omvang risico: < € 200.000	110	-	-
Omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000	486	-	-
Omvang risico: > € 500.000	2.500	4.807	-
Totaal omvang risico	3.096	4.807	-
Rekenpercentage	20%	40%	60%
Omvang risico x rekenpercentage			
Omvang risico: < € 200.000	22	-	-
Omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000	97	-	-
Omvang risico: > € 500.000	500	1.923	-
Totaal omvang risico x rekenpercentage	619	1.923	-

Toelichting.

Voor een adequate risicobeheersing gaat het niet alleen om het treffen van financiële buffers om te zorgen voor voldoende weerstandscapaciteit. Het is ook zaak om niet-financiële maatregelen te treffen om de kans van optreden van geïdentificeerde risico's te beperken.

Wij hebben hieraan invulling gegeven door in de onderstaande overzichten naast een omschrijving van het risico ook aandacht te besteden aan de impact van het risico en de te treffen beheersmaatregelen.

Risico: Invoering vennootschapsbelasting	
Omschrijving risico	Met ingang van 1 januari 2016 geldt voor de gemeente een vennootschapsbelastingplicht. Een inventarisatie is gemaakt van de activiteiten die hieronder vallen. De activiteiten van de gemeente zullen continu gemonitord moeten worden op de fiscale consequenties om fouten te voorkomen, de juiste beslissingen te nemen en alleen terecht deze belasting te betalen. Het is daarom zaak feiten en omstandigheden op de juiste wijze te presenteren en alert te zijn op (wijzigingen in) bijvoorbeeld het gemeentelijk vastgoedbeleid. Dit geldt tevens voor activiteiten, zoals detachering van personeel, werkzaamheden voor derden en samenwerkingsovereenkomsten.
Impact	De invoering vergt een flinke investering voor de gemeente door de extra (structurele) werkzaamheden, benodigde inhuur van externe adviseurs en opleidingen van personeel. In 2017 is uitstel aangevraagd voor de aangifte over 2016 en een voorlopige aangifte ingediend met een geschat belastbaar bedrag van € 200.000. Het tarief bedraagt 20% voor een belastbaar bedrag tot en met € 200.000. Boven dit bedrag is het tarief 25%. Inmiddels is een voorlopige aanslag over 2016 en 2017 ontvangen en betaald. De verwachting op dit moment is dat het fiscale resultaat over 2016 en 2017 nihil zal zijn, maar om een te betalen belastingrente van 8% te voorkomen is besloten toch een voorlopige aangifte in te dienen en te betalen. Mocht het fiscale resultaat over 2016 en 2017 nihil zijn zoals verwacht, dan zullen de betaalde bedragen weer terug worden ontvangen. Op dit moment bestaat veel onduidelijkheid over de manier waarop gemeenten hun winst dienen te berekenen, deze onduidelijkheid zal waarschijnlijk nog enige jaren aanhouden. Het kan er ook toe leiden dat de belastingdienst het moment van opleggen van een definitieve aanslag zoveel mogelijk naar achter zal verplaatsen. Het gevolg van de onzekerheid is dat het mogelijk tot eind 2021 kan duren voordat een definitieve aanslag over 2016 wordt opgelegd. De gemeente zal bij het opstellen van de begroting de hoogte van de te betalen belasting voorzichtig inschatten. Het valt niet uit te sluiten dat de ingeschatte bedragen afwijken van de uiteindelijk te betalen belasting.
(Beheers)maatregelen	De gemeente laat zich begeleiden door een extern bureau zodat het fiscale resultaat op een juiste manier kan worden vastgesteld. Daarnaast wordt geïnvesteerd in het helder documenteren en vastleggen van het werkproces via een grondslagendocument en via een fiscaal beheersysteem.

Risico: Ontwikkeling algemene uitkering uit het Gemeentefonds	
Omschrijving risico	De inkomsten uit de algemene uitkering uit het Gemeentefonds hebben de afgelopen jaren weinig stabiliteit laten zien. Het ene moment is er een flinke tegenvaller, een tijdje later gevolgd door een flinke meevaller. Het is dan ook zeer lastig om hier op te anticiperen.
Impact	Aangezien de gemeente voor een groot gedeelte afhankelijk is van de inkomsten uit de algemene uitkering en er van tijd tot tijd flinke bijstellingen zijn, kan dit betekenen dat het beleid moet worden bijgesteld. De impact is groter geworden vanwege de decentralisaties in met name het sociaal domein, waardoor het gemeentefonds groter is geworden in omvang. Daarmee is ook het risico voor de gemeente toegenomen.
(Beheers)maatregelen	Wij hebben een aantal beheersmaatregelen getroffen om de gevolgen van tegenvallers in de algemene uitkering op te kunnen vangen: 1. De 'Algemene reserve – vaste buffer' die is bedoeld om onverwachte tegenvallers op te vangen (ijzeren voorraad voor het opvangen van calamiteiten). 2. De reserve 'Opvangen effecten decentralisaties (3D's)' is in het leven geroepen om tegenvallers binnen het sociaal domein op te vangen. De reserve kent een plafond van € 3 miljoen. Dit is tevens de omvang van de reserve in 2018.

Risico: Rentestijging	
Omschrijving risico	De rente bevindt zich op een heel laag niveau. Bij een aantrekkende economie is een rentestijging niet ondenkbaar. Ook de spanningen in de wereld kunnen van invloed zijn op het rentepercentage. Het zijn risico's die niet te beïnvloeden zijn door ons als gemeente, maar die zich wel degelijk kunnen voordoen.
Impact	Het eventuele overschrijdingsrisico wordt ingeschat op 25%, in de categorie laag. Een rentestijging van 1% wordt gekwantificeerd op ongeveer € 236.000 in 2018 oplopend naar € 360.000 in 2021.
(Beheers)maatregelen	Jaarlijks voor de begroting wordt op basis van de rentegegevens op 1 september een herberekening gemaakt van de rentecomponent. Via de P&C cyclus worden de financiële gevolgen van de rente gerapporteerd.

Risico: BTW compensatiefonds (BCF)	
Omschrijving risico	De gemeente Steenwijkerland declareert BTW terug op grond van het BTW compensatiefonds. Landelijk gezien is hieraan een plafond ingevoerd. Als dit plafond wordt bereikt, worden de hogere uitgaven door het rijk gekort op de algemene uitkering. Door de mindere economische omstandigheden van de afgelopen jaren is dit plafond niet bereikt, maar komt door de aantrekkende economie wel eerder in beeld.

Impact	De impact is zeer moeilijk te bepalen omdat het een macronorm betreft waarvan de rapportage van het ministerie van Financiën dient te komen.
(Beheers)maatregelen	Bijzondere aandacht schenken aan het risico van de benadering van het BCF plafond en deze consequentie meenemen in de P&C rapportages.

Risico: Rioolheffing	
Omschrijving risico	De raad is de afgelopen jaren regelmatig geïnformeerd over het dossier inzake de aanslag rioolheffing woningbouwstichting. Voor het laatst is dit gebeurd via paragraaf 3.2, weerstandvermogen en risicobeheersing in het jaarverslag 2016. Het college heeft daarin gemeld dat er een procedure speelt van een woningstichting tegen de aanslag voor de rioolheffing van 2013, 2014 en 2015. De aan de woningstichting opgelegde aanslagen rioolheffing 2013 tot en met 2015 zijn vernietigd. Het gaat om een bedrag van circa € 500.000 aan rioolheffing per jaar. Tegen de aanslagen 2016 en 2017 is ook bezwaar gemaakt. Tegen de uitspraak van de rechtbank is op 8 mei 2017 hoger beroep ingesteld bij het Gerechtshof Arnhem.
Impact	De impact is moeilijk te bepalen, omdat de zaak onder de rechter is en de uitkomst onzeker. Het eventuele risico wordt ingeschat in de categorie laag. Mocht de uitkomst negatief uitvallen voor de gemeente dan gaat het om forse financiële tegenvallers.
(Beheers)maatregelen	Een eventuele financiële tegenvaller zal net als bij andere risico's moeten worden gedekt uit algemene middelen ('Algemene reserve - vaste buffer'). Om de risico's te verminderen voor toekomstige aanslagen kijken wij zeer kritisch naar de onderbouwing van de kosten, waaronder de overhead en de BTW.

Risico: Minimabeleid	
Omschrijving risico	Uitkeringen bijzondere bijstand en minimabeleid zijn zogenaamde open eind financieringen. Afhankelijk van het aantal aanvragen en hoogte van de uitkeringen kunnen er onder- dan wel overschrijdingen plaatsvinden. Het opgenomen budget in de begroting 2018 bedraagt € 1,1 miljoen.
Impact	Het eventuele overschrijdingsrisico wordt ingeschat op 10%, in de categorie laag.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus en tussentijdse rapportages van de IGSD.

Risico: Participatiewet (re-integratie en WSW)	
Omschrijving risico	De invoering van de Participatiewet per 1 januari 2015 is gepaard gegaan met een forse korting op de diverse rijksbijdragen. Ook de nieuwe regeling Beschut werk vormt een verhoogd risico, maar hier valt op dit moment nog niet zo veel over te zeggen.
Impact	De economie draait op volle toeren, toch blijft het een moeilijke tijd voor de onderkant van de arbeidsmarkt. Er is nog steeds een ruime risicokans dat het beschikbare budget niet toereikend is.

(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus en tussentijdse rapportages van de IGSD/NWG. Samen met de NWG wordt naar oplossingen gezocht op het gebied van extra inkomsten of extra uitstroom.
-----------------------------	--

Risico: Achterstallig onderhoud openbare ruimte	
Omschrijving risico	Voor het onderhoud van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte wordt gebruik gemaakt van speciale computerprogramma's. De afgelopen jaren is hard gewerkt aan het op orde brengen van deze programma's. Ondertussen is het gehele areaal ingevoerd. D.m.v. inspecties wordt de staat van onderhoud bepaald. Het risico van schade als gevolg van achterstallig onderhoud is afhankelijk van de gekozen frequentie van inspecteren. Op basis van deze gegevens wordt de besteding van het jaarlijkse onderhoudsbudget bepaald. Met het actualiseren van de beleidsplannen voor wegen, fietspaden, openbare verlichting en oeververbindingen is een belangrijke slag gemaakt in het inzichtelijk maken van de onderhoudstoestand van deze kapitaalgoederen. Op basis hiervan kan planmatiger worden gewerkt. De meerjarige onderhoudsplannen zijn niet over hele linie op het onderhoudsniveau 'basis' gebaseerd, maar in sommige gevallen op 'beperkt basis'.
Impact	Het financieel risico wordt ingeschat op € 500.000. Doordat onze kapitaalgoederen voortaan meer planmatig worden beheerd en wij de komende jaren fors investeren, komen wij tot een lage risicokans.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring en rapporteren in tussenrapportages

Risico: Investeringsprojecten ruimtelijk domein	
Omschrijving risico	Voor de aanleg en instandhouding van voorzieningen in de omgeving zijn investeringen noodzakelijk. De kredieten die met deze investeringen zijn gemoeid worden projectmatig aangevraagd en gemonitord. Een totaaloverzicht van de lopende projecten is door middel van een projectenlijst inzichtelijk. De aard en omvang van deze projecten kunnen erg verschillen en daarmee ook de risico's die per project worden gelopen. Om op projectniveau de risico's inzichtelijk te kunnen maken is de zogenaamde prescan ingevoerd. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar financiële risico's, maar ook naar bijvoorbeeld organisatorische, juridische en maatschappelijke risico's. In de prescan wordt voor het inschatten van de kans van voorkomen gebruikt gemaakt van drie niveaus (klein, gemiddeld en groot). Voor het totaal van de risico's van alle projecten kan worden uitgegaan van een gemiddelde kans van voorkomen. Dit komt overeen met het kans-niveau 'ruim' en een rekenpercentage van 40%.
Impact	Om in zijn algemeenheid iets te kunnen zeggen over de financiële risico's van alle lopende investeringsprojecten kan worden uitgegaan van een gemiddelde impact van ca. 25% van de totale investerings-omvang. De totale omvang van de investeringsprojecten die vanuit het beheer openbare ruimte (excl. riolering) en

	vanuit ontwikkeling worden geïnitieerd bedraagt op dit moment ca. € 10 miljoen. De impact van de risico's wordt momenteel dus geraamd op € 2,5 miljoen.
(Beheers)maatregelen	Afhankelijk van de risico's worden beheersmaatregelen ingezet. Door middel van kwartaalrapportages wordt de voortgang van het project en de beheersing van de risico's gemonitord.

Risico: Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo)	
Omschrijving risico	Binnen de nieuwe Wmo worden drie risico's onderkend. Voor de langere termijn is de hoogte van de rijksvergoeding voor de uitvoering van de Wmo een groot risico. Elke rijkscirculaire kan een toe- dan wel een afname betekenen voor het budget. Wel is het zo dat het budget in de meicirculaire 2017 lijkt te stabiliseren voor de jaren 2018 – 2021 op € 6,3 miljoen. Ook het feit dat mensen (met een zorgvraag) langer thuis moeten of willen blijven wonen levert risico's op. Deze groep groeit en hiermee wordt een groter beroep op de gemeente gedaan en wijzigt ook de aard en intensiteit van de hulpvraag aan de gemeente. Ook moet de gewijzigde manier van inkoop genoemd worden als risico. Vanaf 2018 moet er ingekocht worden op basis van een reële kostprijs. Het vaststellen van deze prijzen is een complexe zaak. Wat dit precies betekent is nog niet geheel duidelijk. Daarnaast wordt vanaf 2018 niet meer afgerekend op basis van $P \times Q$, maar op basis van een traject. Wat dit financieel inhoudt, voor aanbieder en gemeente, wordt in 2018 goed in de gaten gehouden.
Impact	De risicokans wordt als ruim inschat, zonder dat hier op dit moment een bedrag aan gekoppeld kan worden.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus. Formuleren van een inkoopkader waarin bezuinigingsmogelijkheden zijn meegenomen. Verdere invulling van het beleidsplan Sociaal domein 2017-2020 door middel van de transformatie agenda. De raad heeft een reserve 'Opvang effecten decentralisaties (3D's)' in het leven geroepen. In deze reserve is een bedrag van € 3 miljoen gestort. Eventuele budgetoverschrijdingen kunnen hiermee worden opgevangen.

Risico: Jeugdzorg	
Omschrijving risico	Bij de inwerkingtreding van de Jeugdwet (2015) kunnen de volgende risico's worden onderkend: Ten eerste is de gemeente afhankelijk van de uitkomsten van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Elke rijkscirculaire kan een onverwachte daling of stijging van het budget tot gevolg hebben. Een volgend risico is dat er sprake is van een licht stijgende vraag om jeugdzorg. Deze trend is ook landelijk zichtbaar. Het is nog niet bekend waar de stijging door wordt veroorzaakt.

	Een ander risico is dat voor de jaren 2015 en 2016 de gemeenten in de Jeugdzorgregio IJsselland onderlinge financiële solidariteit ('verevening') hebben afgesproken over de totale uitgaven voor individuele voorzieningen jeugdhulp. Eind 2016 is besloten tot het loslaten van deze verevening. Hiermee nemen de financiële risico's voor de afzonderlijke gemeenten toe. Verder wordt vanaf het jaar 2018 de jeugdhulp (deels) op een andere manier ingekocht. Bestaande producten worden gebundeld in een beperkt aantal nieuwe trajectprijzen. Het vaststellen van de nieuwe trajectprijzen is een complexe zaak, waarbij er sprake is van belangrijke onbekende variabelen. Een te hoog vastgestelde trajectprijs betekent een risico voor de kosten. Daarnaast gaat een dermate grote wijziging gepaard met het risico op fricties in de overgangsperiode.
Impact	De risicokans wordt als ruim inschat, zonder dat hier op dit moment bedragen aan gekoppeld kunnen worden.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus. Om grip te krijgen op de kosten van de zorg die wordt ingezet na verwijzing door huisartsen, is in 2017 gestart met de pilot POH-JGGZ. De eerste resultaten zijn veelbelovend en er wordt gekeken of de pilot verbreed kan worden. Onder meer vanwege het hierboven genoemde risico is besloten de nieuwe inkoopssystematiek in 2018 alleen in te voeren voor de relatief lichte vormen van zorg. De raad heeft de reserve 'Opvang effecten decentralisaties (3D's)' in het leven geroepen. In de reserve is een bedrag van € 3 miljoen gestort. Eventuele budgetoverschrijdingen kunnen hiermee worden opgevangen.

Risico: Participatiewet (uitkeringen en rijksbijdrage)	
Omschrijving risico	De gemeente is volledig financieel verantwoordelijk voor het bijstandsgedeelte van de wet. Van het rijk wordt hiervoor jaarlijks wel een bijdrage ontvangen. Het in de begroting opgenomen te ontvangen budget betreft een voorlopig inschatting van hetgeen door het rijk toegekend gaat worden. In oktober van het begrotingsjaar wordt het definitieve budget pas bekend gemaakt. De hoogte van het budget is afhankelijk van de conjuncturele ontwikkelingen op landelijk niveau. Bij minder verstrekte bijstandsuitkeringen dan van te voren is ingeschat wordt het budget naar beneden bijgesteld, bij meer verstrekte bijstandsuitkeringen wordt het budget naar boven bijgesteld. In de begroting 2018 wordt er verder rekening mee gehouden dat er in dat jaar gemiddeld 706 bijstandsuitkeringen worden verstrekt. Het geschatte gemiddelde bedrag van een verstrekte uitkering bedraagt € 13.825 per jaar. De begrote uitgaven bedragen hierdoor € 9.760.450. Voor de Ioaw en Ioaz bedragen deze aantallen 34 x € 15.000. Dit is een bedrag van € 510.000. Deze aannames kunnen in werkelijk afwijken.
Impact	Ingeschat wordt dat de gemeente een risico loopt van 10% van het begrote te ontvangen rijksbudget (€ 12.799.000), met een ruime risicokans. De afwijking op de uitkeringen wordt berekend op 10% van het bedrag dat is opgenomen aan te verstrekken uitkeringen (€ 10.270.450), ook met een ruime risicokans. Bij een forse

	overschrijding van het budget kan overigens een beroep worden gedaan op de ingebouwde Vangnetregeling bij het rijk.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus en tussentijdse rapportages van de IGSD.

Risico: Omgevingswet	
Omschrijving risico	De invoering van de Omgevingswet is nog omgeven met veel vraagpunten. Wel zijn de eerste landelijke globale cijfers bekend ten aanzien van de invoeringskosten van de nieuwe wet voor de jaren 2017 – 2024. Maar veel hangt af welke keuze een gemeente gaat maken op dit gebied.
Impact	Steenwijkerland valt in de groep van gemeenten met een inwonersaantal tussen de 25.000 en 50.000. De invoeringskosten voor genoemde periode in onze categorie gemeenten lopen uiteen van € 445.000 tot € 4.125.000.
(Beheers)maatregelen	De ontwikkelingen rondom de invoering van de Omgevingswet worden op de voet gevolgd en het gemeentelijk projectteam werkt aan een ambitiedocument op basis waarvan in 2018 betere ramingen gemaakt kunnen worden.

4.2.4. Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's

Nu de weerstandscapaciteit is bepaald en de omvang van de te lopen risico's kunnen beide met elkaar worden geconfronteerd. Ook al is de omvang van een risico niet exact te becijferen, in ieder geval hebben wij ze als p.m. benoemd, zodat inzicht ontstaat in welke risico's de gemeente loopt. Daarbij kunnen zich de volgende scenario's voordoen:

1. Uitkomst inventarisatie risico's/weerstandscapaciteit > 1, er is onvoldoende weerstandscapaciteit aanwezig;
2. Uitkomst inventarisatie risico's/weerstandscapaciteit < 1, er zijn overvloedige middelen (die alternatief kunnen worden aangewend);
3. Uitkomst inventarisatie risico's/weerstandscapaciteit = 0, risico's en middelen zijn voldoende (wordt meer beschouwd als een theoretische situatie).

Op basis van de in het risicoprofiel opgenomen risico's, die gekwantificeerd kunnen worden, bedraagt het totale risicobedrag afgerond € 7,9 miljoen. Voor de overige risico's is dit nog niet concreet aan te geven, maar het belangrijkste is dat ze worden benoemd. Op basis van de wegingsfactoren bedraagt het risicobedrag afgerond € 2,5 miljoen. Worden ook de p.m. posten bij de afweging betrokken dan is de indicatie toch, dat er voldoende weerstandscapaciteit aanwezig is (€ 11,8 miljoen).

4.2.5. Diverse kengetallen

4.2.5.1. Inleiding

Op grond van het besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn wij verplicht de volgende kengetallen op te nemen:

1. Netto schuldquote & netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen
2. Solvabiliteitsratio
3. Grondexploitatie
4. Structurele exploitatieruimte

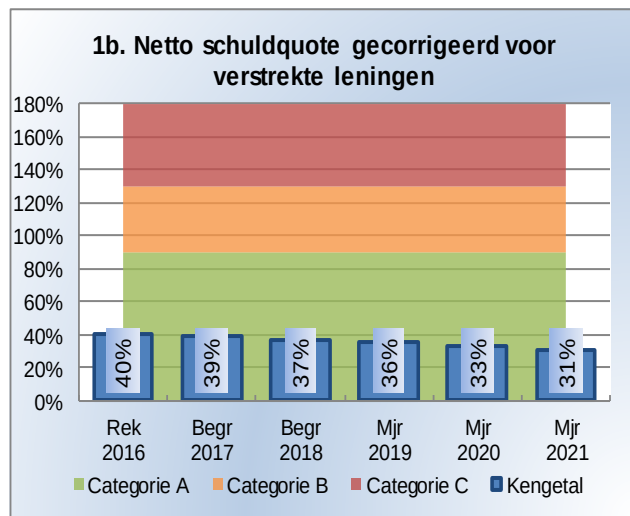
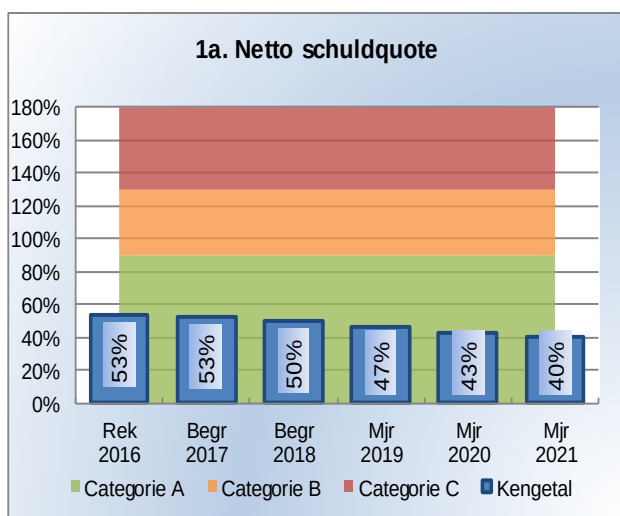
5. Belastingcapaciteit

Naast de kengetallen voor het structurele begrotingsevenwicht wordt een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen. Dit omdat de financiële positie van de gemeente steeds belangrijker wordt. De kengetallen en de beoordeling geven gezamenlijk op eenvoudige wijze inzicht aan de raadsleden over de financiële positie van de gemeente. Hoe de kengetallen berekend moeten worden, is vastgelegd in een ministeriële regeling. Het gebruik en het vaststellen van de berekeningswijze heeft geen functie als normeringsinstrument voor het financieel toezicht door de provincies. De invoering van deze kengetallen is voornamelijk bedoeld om de financiële positie voor de raadsleden inzichtelijker te maken. Voor de beoordeling van de financiële positie van de gemeente moeten de kengetallen in samenhang worden gezien. Het totaalbeeld geeft inzicht in de financiële weer- en wendbaarheid.

4.2.5.2. Netto schuldquote & netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de totale baten. Het kengetal geeft een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is, valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten, die vervolgens weer worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel inclusief als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Bij tabel 1a. 'Netto schuldquote' worden de leningen die wij hebben uitstaan buiten beschouwing gelaten en bij tabel 1b. 'Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen' wordt hier wel rekening mee gehouden. Een netto schuldquote tussen 0% en 100% is acceptabel, c.q. wordt als normaal (groen) beschouwd. Als de netto schuldquote tussen 100% en 130% ligt, is de gemeenteschuld hoog (oranje). Bij een netto schuldquote boven de 130%, bevindt de gemeente zich in de gevarenzone (rood). Opgemerkt wordt dat deze percentages grove vuistregels zijn om de schuldenlast te kunnen beoordelen.

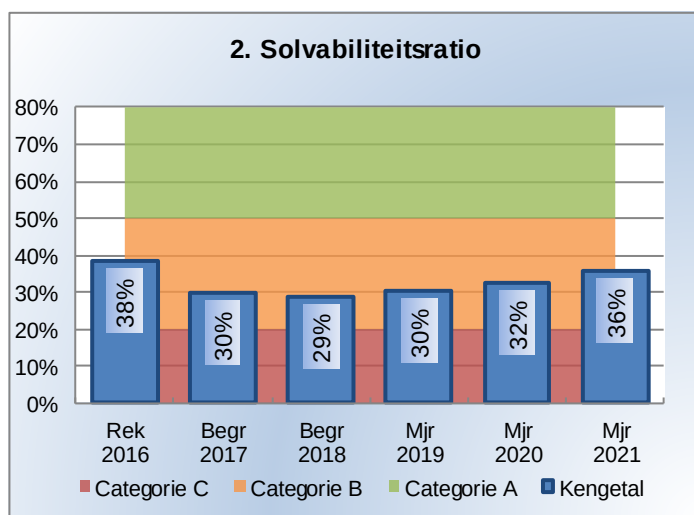
In de volgende grafieken wordt de verwachte ontwikkeling van beide schuldquotes weergegeven. Bij beide schuldquotes zien wij een forse daling van de percentages. Dat betekent dat jaarlijks een geringer beslag op de exploitatie wordt gedaan voor rente en aflossing van schulden.

4.2.5.3. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft de verhouding weer tussen het eigen vermogen en het balanstotaal. Indien er sprake is van een forse schuld en veel eigen vermogen (het totaal van de algemene reserves en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Daar is bijvoorbeeld sprake van als een lening is aangegaan omdat het eigen vermogen niet liquide is (omdat het vast zit in bijvoorbeeld een gemeentehuis of dat er andere investeringen mee zijn gefinancierd). Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van de gemeente. De solvabiliteitsratio drukt immers het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Voor gemeenten geldt dat een ratio tussen de 20% en 70% als normaal wordt gezien.

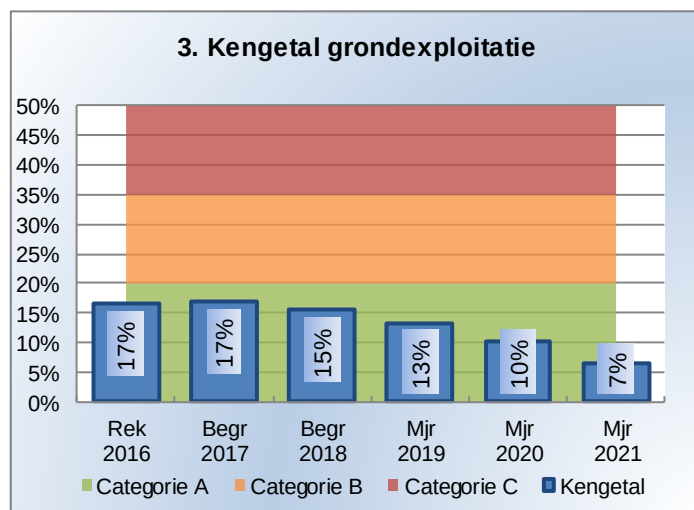
Het percentage voor de gemeente Steenwijkerland is stijgende. Voor 2018 wordt een solvabiliteitsratio verwacht van 28%, terwijl voor 2021 34% wordt gecalculeerd, hetgeen dus een verbetering van het aandeel van eigen vermogen in het totale vermogen betekent.

4.2.5.4. Grondexploitatie

Dit kengetal geeft de verhouding weer tussen de waarde van de (bouw-)gronden en het totaal aan (geraamde) baten in de gemeentelijke begroting en is indicatie van het risico. Hoe lager het percentage des te geringer het risico. De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie van de gemeente. Als gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de woningen kan immers de schuld worden afgelost. Wanneer de grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt de gemeente relatief een gering risico. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld. Staat de grond tegen een te hoge waarde op de balans en moet deze worden afgewaardeerd dan leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus een lagere solvabiliteitsratio.

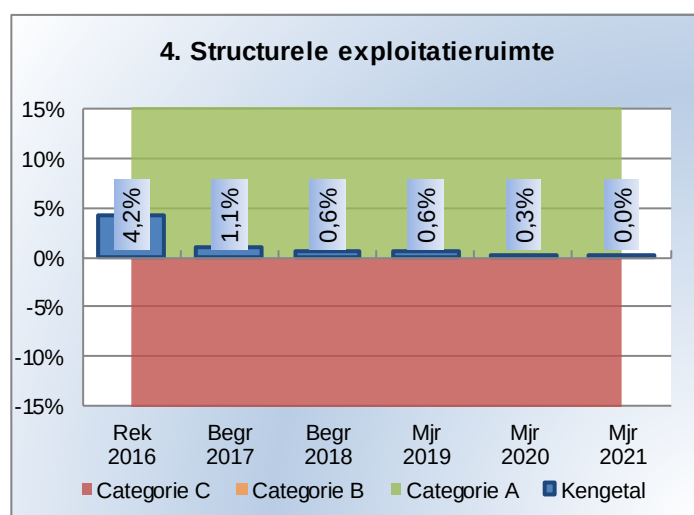
Er is een dalende tendens waar te nemen voor wat betreft de ontwikkeling van het kengetal grondexploitatie. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een afname van de voorraad bouwgrond. De gemeente Steenwijkerland voert namelijk een faciliterend en geen actief grondbeleid.

4.2.5.5. Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele ruimte is. Hierbij wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten. Deze worden vergeleken met de totale baten van de gemeente. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. De relevantie van dit kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen of welke structurele stijging van baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting (ozb).

Zoals uit de navolgende grafiek blijkt verwachten wij voor de komende jaren dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten ter dekken. Overigens blijkt dit ook uit het materieel resultaat voor de verschillende planjaren.

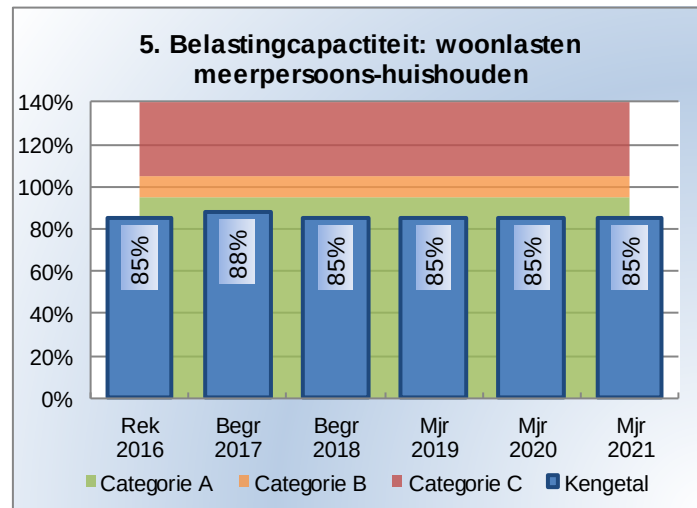

4.2.5.6. Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of waarin er ruimte is voor nieuw beleid.

Voor de gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, riool- en afvalstoffenheffing).

Het kengetal vergelijkt de woonlasten in jaar t met de landelijk gemiddelde woonlasten (COELO) in jaar (t-1). Voor 2018 komt dit cijfer uit op 85%. De woonlasten van Steenwijkerland liggen met dit percentage beneden het landelijk gemiddelde van 95%. Wij gaan ervan uit dat de woonlasten (en daarmee de belastingcapaciteit) de komende jaren onder het landelijk gemiddelde zullen blijven.

Norm

De gezamenlijke provinciale toezichthouders en het Rijk hebben normen opgesteld. Zij hebben gekozen voor een indeling in drie categorieën. Waarbij kan worden gesteld dat categorie A het minst risicovol is en C het meest risicovol. In onderstaande tabel hebben wij de normering opgenomen.

Kengetallen	Categorie A	Categorie B	Categorie C
Netto schuldquote	<90%	90%-130%	>130%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	<90%	90%-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20%-50%	<20%
Grondexploitatie	<20%	20%-35%	>35%
Structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%
Belastingcapaciteit	<95%	95%-105%	>105%

Resumé

Kengetallen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Netto schuldquote	53%	53%	50%	47%	43%	40%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	40%	39%	37%	36%	33%	31%
Solvabiliteitsratio	38%	30%	29%	30%	32%	36%
Grondexploitatie	17%	17%	15%	13%	10%	7%
Structurele exploitatieruimte	4%	1%	1%	1%	0%	0%
Gemeentelijke belastingcapaciteit	85%	88%	85%	85%	85%	85%

Beoordeling

Op basis van de gepresenteerde kengetallen kan geconcludeerd worden dat de financiële positie van onze gemeente goed is. De schuldenlast is acceptabel. Uit de solvabiliteitsratio blijkt dat de gemeente aan haar betalingsverplichtingen kan voldoen. De grondexploitaties zijn actueel en laten in totaliteit een positief resultaat zien. Voor vier van de vijf kengetallen scoort de gemeente Steenwijkerland in het groene vlak. Alleen de

solvabiliteitsratio kleurt oranje, maar daar is de komende tijd een stijgende lijn in te zien. Geconstateerd mag worden dat de gemeente Steenwijkerland een degelijke financiële positie heeft.

4.3. Meerjaren auditplan

In de raadsvergadering van 28 oktober 2014 heeft u het meerjarig auditplan 2015-2018 vastgesteld.

In dit plan zijn de te onderzoeken processen voor de periode 2015-2018 opgenomen en voorzien van een doelstelling en een planning. Tevens is per proces aangegeven of het onderzoek is gericht op de kwaliteit van de beheersing van het proces, de beoordeling van de doelmatigheid, (financiële) rechtmatigheid of een combinatie hiervan. Met deze inhoud wordt beoogd voor de jaren 2015-2018 een volledig audit programma aan te bieden als fundament voor de interne controle. In bijlage 3 zijn de te onderzoeken processen voor 2018 opgenomen.

Met het vaststellen van de programmabegroting door de gemeenteraad wordt de onderzoeksopdracht voor het college voor dat jaar bekrachtigd.

4.4. Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De kapitaalgoederen van de gemeente zijn voorzieningen in de openbare ruimte waarvoor investeringen zijn gedaan. Het gaat hierbij om voorzieningen zoals wegen, groen, water, riolering en gebouwen. Het onderhoud aan deze voorzieningen is van groot belang voor het optimaal functioneren van de gemeente, bijvoorbeeld op het gebied van leefbaarheid, veiligheid, vervoer en recreatie. Het onderhoud is ook nodig om kapitaalvernietiging te voorkomen.

Voor het goed onderhouden van de kapitaalgoederen is een aantal zaken belangrijk. Allereerst is het van belang dat bekend is wat moet worden onderhouden en wat de huidige staat van het onderhoud is. Hiervoor maakt de gemeente gebruik van een beheerpakket dat aan de hand van inventarisaties en inspecties in het veld up-to-date wordt gehouden. Vervolgens moet eenduidig bekend zijn wat het gewenste kwaliteitsniveau is. Dit is vastgelegd in de Integrale Visie Openbare Ruimte (IVOR), die in 2007 door de gemeenteraad is vastgesteld, en in beleidsdocumenten die per onderdeel beschikbaar zijn.

De uitwerking vindt plaats volgens de volgende stappen:

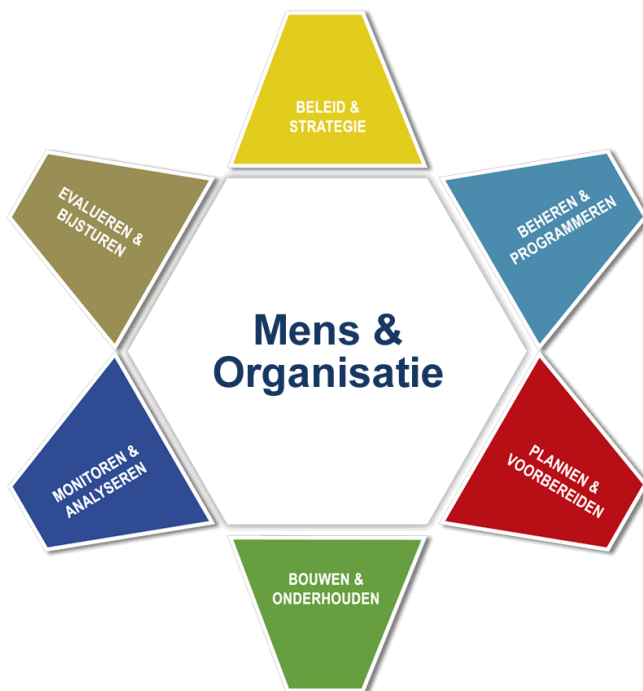
- Waar gaat het over (areaal)?;
- Wat zijn de doelstellingen (beleidskader)?;
- Wat zijn de financiële consequenties van deze doelstellingen?;
- Hoe zijn deze consequenties geborgd in de begroting?

Assetmanagement

Om de aansluiting van de activiteiten op het gebied van beheer en onderhoud met de bestuurlijke ambities en de wensen van de stakeholders te verbeteren en te borgen wordt gewerkt aan de implementatie van een assetmanagementsysteem op basis van NEN-ISO 55000. In onderstaande Roos, een figuur van het kennisportaal voor Assetmanagement 'IamPro', zijn de onderdelen van het systeem weergegeven. Het symbool staat voor het

open karakter van het systeem. Het systeem is open in de zin van flexibel, maar ook in de zin van transparant en toegankelijk.

In de komende tijd wordt gewerkt aan het ordenen en ontwikkelen van de verschillende activiteiten en documenten die relevant zijn voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte conform de Roos.

De implementatie van het assetmanagementsysteem vindt op een organische wijze plaats. Er wordt aan alle onderdelen tegelijkertijd gewerkt. Op natuurlijke momenten wordt een stap gezet in het vaststellen van een volgende ontwikkelfase van een onderdeel. Het vaststellen van nieuwe beleidsplannen zijn voorbeelden van dergelijke natuurlijke momenten.

Binnen het assetmanagementsysteem is een belangrijke plaats ingeruimd voor het Strategisch Assetmanagement Plan. In dit plan wordt een inhoudelijke en procesmatige vertaling gemaakt van de bestuurlijke ambities uit het collegeprogramma naar de activiteiten die nodig zijn om deze ambities waar te maken. De bedoeling is om ook een Nota Onderhoud Kapitaalgoederen te ontwikkelen die als kader dient voor de jaarlijkse paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Wegen

Areaal

Areaal Wegen	Aantal	%
• Asfalt	173	49
• Cementbeton	11	3
• Elementen	158	45
• Onverhard	12	3
	354	100

Beleidskader

Het beleidskader voor onze wegen is vastgelegd in het Beleidsplan 'Overwegen' (april 2017) en het beleidsplan Verkeer (2017).

Wij beschouwen ons uitgebreide, grotendeels historische, netwerk van wegen, paden en pleinen als een waardevol bezit en als een belangrijk middel om het dagelijkse woon-, werk- en recreatieve verkeer mogelijk te maken en veilig, efficiënt en duurzaam af te wikkelen.

Het beleidsplan kent de thema's:

- Wegennet up to date,
- Onderhoud op maat,
- Inspirerend partnerschap.

Wij zien de inbreng van inwoners, ondernemers en partijen als uitgangspunt, óók voor onze wegbeheertaak. Opvolging van wettelijke (wegbeheer)taken en behoud/versterking van sociale-, milieu en kapitaalswaarde ("People, Planet, Profit") zijn daarbij essentiële randvoorwaarden. Wij richten onze wegbeheertaak daarom vraaggestuurd, risicobewust en gebiedsgericht in.

Voor het wegenonderhoud heeft de raad ingestemd met het kwaliteitsniveau "basis". Hierbij wordt het risicoprofiel "laag" aangehouden.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

In het beleidsplan 'Overwegen' zijn de financiële consequenties van het vastgestelde kwaliteitsniveau berekend. In deze paragraaf wordt beschreven welke bedragen er in het beleidsplan 'Overwegen' nodig worden geacht om de voorgestelde acties te realiseren.

Voor de exploitatie van het dagelijks beheer is een structureel budget van € 240.000 per jaar nodig. Hieronder wordt verstaan het onderhoud aan semi- en onverharde wegen, aan belijning, de aanschaf van materiaal klein onderhoud en het doen van onderzoeken.

Voor het cyclische onderhoud van wegen is in de periode 2018 t/m 2026 een totaal bedrag van ca. € 13,8 miljoen benodigd. Vanaf 2020 wordt een stijging van de kosten voor grootonderhoud van het wegennet voorzien. Daarom is gekozen voor het instellen van een voorziening.

Het wegennet van Steenwijkerland raakt op leeftijd. Uit het oogpunt van economische levensduur en om kostbare investeringen in vervanging van wegconstructies uit te stellen wordt waar mogelijk gekozen voor levensduurverlengende maatregelen. In de periode 2018-2021 worden voor vervangingen en levensduurverlengende maatregelen investeringen noodzakelijk geacht ter grootte van € 1.167.000.

Vooruitlopend op de uitkomsten van nader onderzoek naar de indeling, inrichting en functioneren van het gemeentelijk stelsel van wegen en paden wordt de komende geïnvesteerd in versteviging van ernstig beschadigde plattelandswegen en bermen. In de periode 2018–2021 gaat het om een bedrag van € 1.750.000.

Voor een aantal van onze fietspaden geldt dat deze niet meer “up to date” zijn. De smalle paden kunnen de hoeveelheid fietsers niet optimaal verwerken. Verbreding van deze paden is gewenst.

Voor de komende periode is hiervoor € 2.700.000 benodigd. Alleen de paden waarvoor minimaal 50% externe financiering kan worden gevonden worden aangepakt.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Met het vaststellen van het beleidskader “Overwegen” in 2017 heeft de gemeenteraad ingestemd met het benodigde wegenbudget voor het kwaliteitsniveau “basis” en besloten tot het instellen van een voorziening. Voor een volledig sluitende voorziening voor de periode van 2018 t/m 2026 is een eenmalige aanvullende storting van € 1.500.000 in 2018 opgenomen.

Voor vervangingen en levensduurverlengende maatregelen is een bedrag beschikbaar gesteld van € 1.167.000.

Voor de versteviging van bermen langs wegen is in de periode 2018–2021 een bedrag beschikbaar van € 1.750.000.

Voor het verbreden van smalle fietspaden is een bedrag beschikbaar van € 1.350.000.

Openbare verlichting

Areaal

Areaal Openbare Verlichting	Aantal	Eenheid
• Lichtmasten	11.000	stuks

Beleidskader

Uitgangspunt voor het beleidsplan Openbaar Licht (2017) is ‘donkerte’. “Even dimmen graag” is het devies. De volgende ambities zijn in dit beleidsplan benoemd: de veiligheid van inwoners staat voorop, ruimte voor donkerte en duurzaamheid. Communicatie over openbare verlichting is daarbij een belangrijk aandachtspunt.

In het gekozen scenario Beperkt Basis wordt enige achterstand in de vervanging geaccepteerd. De Er wordt in de komende 12 jaar 80% van de openbare verlichting vervangen. In de vervanging voor 2018 en 2019 is niet gekort omdat hier de oudste onderdelen met grotere risico’s (achterstand) wordt vervangen.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

Voor het dagelijks onderhoud aan onze openbare verlichting is jaarlijks een bedrag benodigd van € 216.000. Door de grootschalige vervanging van masten en armaturen wordt bespaard op de onderhoudskosten. In 2029 zijn de onderhoudskosten afgenomen tot € 186.000.

Voor de vervanging is in de periode tot en met 2029 € 5.423.000 nodig.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Voor het dagelijks onderhoud is in 2018 een bedrag van € 207.000 beschikbaar. Dit loopt terug naar € 197.000 in 2021. Voor de vervanging van de openbare verlichting is in de komende vier jaar een bedrag van € 2.061.000 opgenomen.

Riolering

Areaal

Areaal Riool	Aantal	Eenheid
• Vrijverval riolering	420	km
• Persleiding	61	km
• Drukriolering	341	km
• Gemalen	144	stuks
• Randvoorzieningen	12	stuks
• Minigemalen	1.150	stuks

Beleidskader

De beleidskaders voor de riolering zijn vastgesteld in het Watertakenplan Fluvius 2016-2021, dat is opgesteld met het waterschap Drents Overijsselse Delta en de zes inliggende gemeenten van het beheergebied "Reest & Wieden". Voor de gemeentelijke watertaken zijn een vijftal bestuurlijke doelen gedefinieerd:

1. Risico's voor de volksgezondheid door aanraking met schadelijke stoffen en geur-overlast maximaal beperken.
2. Beperk wateroverlast door water op straat en beperk overstroming maximaal.
3. Beperk hinder door falen van riolen en door verstopping of werkzaamheden.
4. Zorg voor goede oppervlaktewater-kwaliteit, voer zo weinig mogelijk schoon water af naar de zuivering.
5. De klant staat voorop. Aantal klachten zit onder het landelijk gemiddelde.

Twee doelen richten zich op communicatie, meldingen, klachten en afhandeling hiervan. Het betreft doel 1: 'bescherm de volksgezondheid' en doel 5: 'zorgvuldige dienstverlening'. De overige drie doelen (doel 2: beperk wateroverlast, doel 3: beperk hinder en doel 4: spaar het milieu) bepalen in grote mate de inzet van menskracht en middelen. Daartoe wordt een aantal strategische keuzes gemaakt:

- Inzetten op assetmanagement en een sterke betrokkenheid van inwoners en bedrijven.
- Inzetten op versterken van de duurzaamheid.
- Maatregelen afleiden uit de ketenbenadering en de bestuurlijke doelen. Daarbij zijn de zorgplichten leidend voor de mate waarin de gemeente haar verantwoordelijkheid invult:
 - Aanleg van nieuwe voorzieningen;
 - Gegevensbeheer;
 - Aansluiting op riolering of IBA;
 - Onderhoudswerkzaamheden;
 - Kwaliteit van riolering;
 - Functioneren van riolering;
 - Aanpak knelpunten;
 - Communicatie;
 - Klimaatverandering;
 - Afkoppelen;
 - Overdracht stedelijk water;

- Zorgplicht grondwater.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

In het watertakenplan is niet alleen het beleidskader vastgelegd, maar zijn ook de financiële consequenties bepaald. Per jaar worden de concrete plannen die gebaseerd zijn op het watertakenplan opgenomen in het Uitvoeringsplan Openbare Ruimte.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

De financiële consequenties van het watertakenplan zijn één op één verwerkt in de programmabegroting 2018-2021. Naast de kosten voor riolering zijn er ook kosten voor stedelijk water die bij de rioolheffing worden betrokken. Deze kosten worden vermeld bij het onderdeel water. De (globale) opbouw van het budget riolering is in onderstaande tabel weergegeven.

bedragen x € 1.000

Budget riolering	Begroting 2018
Riolering (algemeen)	432
Riolering (onderzoek)	175
Riolering (planvorming)	100
Riolering (onderhoud)	587
Riolering (kapitaallasten)	1.877
Riolering (doorbelasting)	1.015
Totaal budget exploitatie riolering	4.186

Water & Kunstwerken

Areaal

Areaal Kunstwerken	Aantal	Eenheid
• Kunstwerken (bruggen, steigers en voorzieningen)	335	stuks
• Havens	11	stuks
• Beschoeiing	ca. 100	km

Areaal Water	Aantal	Eenheid
• Watergangen stedelijk gebied	46	km
• Niet schouwsloten	119	km
• Schouwsloten	207	km
• Greppels	100	km
• Duikers	1.500	stuks

Beleidskader

Het gewenste kwaliteitsniveau van de water- en kunstwerken in de gemeente is vastgelegd in diverse beleidsnota's en plannen. De volgende documenten liggen ten grondslag aan het nagestreefde kwaliteitsniveau:

- Beleidsplan Oeverconstructies Steenwijkerland 2016-2020;
- Beleidsplan Oeververbindingen Steenwijkerland 2017-2021;
- Watertakenplan Fluvius 2016-2021.

In 2015 is een beleidsplan oeverconstructies 2016-2020 vastgesteld. In dit beleidsplan is op basis van voor- en nadelen van verschillende scenario's gekozen voor een variant waarbij daar waar beschoeiing echt nodig is er bij vervanging gekozen wordt voor kunststof. Dit is een duurzaam en financieel gunstig scenario. Dit betekent dat er bij constatering van een matige, slechte of zeer slechte kwaliteit dient te worden gekeken of:

1. De beschoeiing onder verantwoordelijkheid van de gemeente valt (als het onder particuliere verantwoordelijkheid valt dan dient de gemeente de particulier aan te schrijven en te wijzen op de slechte staat van de beschoeiing, maar verder geen actie te ondernemen);
2. De locatie vraagt om beschoeiing of dat kan worden volstaan met een natuurlijke oever (als de huidige beschoeiing kan worden vervangen door ene natuurlijke oever dan is dat een duurzamere invulling);
3. De beschoeiing kan worden vervangen door een duurzame kunststof beschoeiing (als er toch beschoeiing dient te komen dan heeft een kunststof toepassing de voorkeur boven hout als de omstandigheden dit toelaten).

In 2017 is een nieuw beleidsplan oeververbindingen 2017-2021 vastgesteld. Oeververbindingen worden ook wel civiele kunstwerken genoemd en vormen een belangrijke categorie binnen de kapitaalgoederen. Onder oeververbindingen wordt onder andere verstaan: (beweegbare) bruggen, viaducten en tunnels.

Dit beleidsplan heeft als doel om als leidraad te fungeren voor het doelmatig en planmatig beheren van de oeververbindingen. Het geeft handvatten voor het beheer en onderhoud en zet de lijn uit voor de komende jaren.

Er is gekozen voor het kwaliteitsniveau beperkt basis. Deze strategie typeert zich als volgt: Maximale levensduur tegen de laagst mogelijke kosten: risico gestuurd planmatig beheer. In 2018 wordt een meerjarenplan jachthavens opgesteld met de daarbij behorende financiële gevolgen. Ten aanzien van de recreatieve voorzieningen geldt dat er in 2018 geen beleidswijzigingen zijn te verwachten in het kader van beheer en onderhoud.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

Het vastgestelde onderhoudsniveau voor de oeverconstructies heeft de volgende financiële consequenties:

Beleidsplan Oeverconstructies 2016-2020:

bedragen x € 1.000	
Budget oeverconstructies	2017-2020
Uitgestelde vervangingen	300
Planmatig onderhoud	300
Inspecties	30
Totaal jaarlijks	630

De gemeenteraad heeft bij de behandeling van de PPN in het voorjaar van 2017 gekozen voor het budget passend bij de optie 'beperkt basis' voor wat betreft het beleidsplan Oeververbindingen. Onderscheid wordt in het beleidsplan Oeververbindingen 2017-2021 gemaakt tussen het onderhoud en het vervangen van de oeververbindingen.

Vanuit de kwalitatieve en de theoretische benadering blijkt dat het beschikbare onderhoudsbudget van € 340.000 onvoldoende is om de kunstwerken op het gewenste kwaliteitsniveau te beheren. Voor het niveau beperkt basis is een budget benodigd van € 400.000. In het beleidsplan oeververbindingen wordt aangegeven dat in de komende jaren 67 bruggen aan vervanging toe zijn. Hiervoor wordt vanaf 2018 € 538.000 per jaar gevraagd.

Beleidsplan Oeververbindingen 2017-2021:

bedragen x € 1.000

Budget oeververbindingen		2018-2021
Planmatig onderhoud		400
Vervangingen		538
Totale oeververbindingen		938

Watertakenplan 2016-2021, onderdeel water:

bedragen x € 1.000

Budget watertakenplan		2017-2020
Baggeren		950
Maaien en onderhouden sloten		280
Totaal jaarlijks		1.230

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Voor wat betreft de oeverconstructies zijn de benodigde en gevraagde middelen beschikbaar. Voor de oeververbindingen wordt voor het ontbrekende deel ten aanzien van het niveau beperkt basis bij de programmabegroting een aanvullend bedrag beschikbaar gesteld. Ten aanzien van het beheer van het stedelijk water (waterwegen en beschoeiingen) is door middel van het vaststellen van het watertakenplan voorzien in een gedeeltelijke dekking van de benodigde middelen. Dit deel wordt ten laste van de riolering gebracht.

Voor wat betreft de baggeropgave wordt samen met de andere waterbeheerders in het gebied getracht om door middel van slim en integraal aan te besteden het gekozen onderhoudsniveau te realiseren.

Voor wat betreft jachthavens geldt dat er wordt gewerkt met een onderhoudsbudget van ca. € 50.000. Voor de recreatieve vijvers geldt eveneens dat er wordt gewerkt met een onderhoudsbudget van ca. € 50.000.

Openbaar groen en speelvoorzieningen

Areaal

Areaal Groen- en speelvoorzieningen	Aantal	Eenheid
• Bomen	34.000	stuks
• Gazon	100	ha
• Extensief beheerd gras	70	ha
• Bermen	248	ha
• Hagen	33.000	m2
• Plantsoen	16	ha
• Landschappelijk groen (bos en houtwallen)	91	ha
• Speelplekken	170	stuks

Beleidskader

Openbaar groen heeft betrekking op boombeheer, plantsoenbeheer, maaibeheer en dierenweides. Hierbij zijn de volgende nota's en plannen van belang:

- De Integrale Visie Openbare Ruimte (IVOR);
- Beleidsnota Groen, 2007;
- Meerjarenprogramma Groen (MJP Groen), 2011;

- Landschapsontwikkelingsplan (LOP), 2005;
- Kwaliteitshandboek onderhoud openbare ruimte Gemeente Steenwijkerland.

Voor de speelvoorzieningen zijn de volgende nota's van belang:

- Speelplekkenbeleid (2009);
- Meerjarenplan Spelen (2014).

In het landschapsontwikkelingsplan is aangegeven hoe het landschap ontwikkeld en beheerd kan worden. In de beleidsnota Groen worden de beheerambities met betrekking tot het groen beschreven. Een basis onderhoudsniveau is daarbij het uitgangspunt. Naast het dagelijks beheer zijn er ambities op het gebied van duurzaamheid, streekeigen beplanting en een schone, hele en veilige omgeving. Het Meerjarenplan Groen geeft aan hoe aan deze ambitie de komende jaren invulling wordt gegeven.

In 2014 heeft de gemeenteraad op basis van een evaluatie besloten om de lijn van het speelplekkenbeleid uit 2009 ('Plekken om (mee) te spelen') te continueren. In dit plan is vastgesteld dat de gemeente spelen en bewegen stimuleert en dat daarvoor voldoende speelruimte aangeboden wordt. Het onderhoud van de speelvoorzieningen zal op het basisniveau van 'schoon heel en veilig' worden uitgevoerd.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

In het Meerjarenplan Groen is becijferd dat om de ambities die in het beleid zijn vastgelegd te kunnen waarmaken er een extra investering nodig is van € 1,1 miljoen verdeeld over vier jaren. Daartegenover staat een structurele bezuiniging op het reguliere budget van € 45.000.

In het Meerjarenplan Spelen is voor een periode van 10 jaren becijferd hoeveel geld er nodig is om op het vastgestelde beleid te kunnen uitvoeren. In onderstaande tabel zijn de bedragen voor de komende vier jaren weergegeven (bedragen x € 1.000,-).

bedragen x € 1.000				
Meerjarenplan Spelen	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Totale benodigde onderhouds- en investeringskosten	307	247	177	186
Totaal budget spelen	307	247	177	186

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Met het vaststellen van het MJP Groen heeft de gemeenteraad de benodigde investeringsbedragen vrijgegeven. De verdeling van het beschikbare budget 2018 voor het groenonderhoud is als volgt weergegeven in onderstaande tabel:

bedragen x € 1.000	
Budget groen	Begroting 2018
Openbaar groen in eigen beheer	370
Openbaar groen NoordWestGroep	690
Onderhoud bermen	280
Onderhoud bomen	130
Extensief maaien gras	30
Onderhoud groen begraafplaatsen	20
Interne kosten	900
Totaal budget groen	2.420

In de begroting van 2014 is een structurele bezuiniging op het groenbudget doorgevoerd van € 150.000. Vooralsnog is het uitgangspunt dat de gewenste beeldkwaliteit van het groen kan worden gehandhaafd door slimmer aan te besteden en door (markt)partijen te betrekken bij de wijze waarop de beeldkwaliteit kan worden gerealiseerd.

Voor wat betreft speelvoorzieningen geldt dat de benodigde middelen beschikbaar zijn.

Gebouwen

Areaal

Hieronder is een overzicht gegeven van de verschillende gebouwen die door de gemeente worden beheerd:

Areaal Gemeentelijke gebouwen	Aantal	Eenheid
• Binnensport accommodaties	8	stuks
• Buitensport accommodaties	15	stuks
• Gemeentelijke panden	1	stuks
• Werkplaatsen	2	stuks
• Brandweer	6	stuks
• Musea	5	stuks
• Wijkgebouwen	3	stuks
• Peuterspeelzalen	3	stuks
• Jeugdhonken	2	stuks
• Begraafplaatsen	16	stuks
• Woningen	2	stuks
• Recreatie	12	stuks
• MFC	1	stuks
• Theater	1	stuks
• Overige panden	42	stuks
• Zwembaden	3	stuks

Beleidskader

Van de gebouwen die de gemeente in onderhoud heeft zijn onderhoudsplannen opgesteld. Hierin is het te verrichten onderhoud voor meerdere jaren vastgelegd inclusief de onderhoudskosten waarmee rekening moet worden gehouden. Uitgegaan wordt van drie categorieën onderhoud. Het klachtenonderhoud betreft dagelijks voorkomende calamiteiten en storingen. Daarnaast is er het onderhoud waarvoor servicecontracten zijn afgesloten. Dit betreft voornamelijk technische installaties. Tenslotte is er het planmatig onderhoud.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

Op basis van bovengenoemde onderhoudsplannen is voor de periode van 2017 – 2026 een Meerjarenplan Maatschappelijk Vastgoed opgesteld. Deze plannen worden ieder jaar bij de jaarrekening geactualiseerd. Bij de laatste actualisatie is becijferd dat de jaarlijkse kosten aan planmatig onderhoud gemiddeld € 774.000,- bedragen. Uitbreidingen en duurzame maatregelen vallen buiten dit planmatig onderhoud en zullen via investeringen moeten worden gerealiseerd. In 2018 zijn de zwembaden aan de voorziening toegevoegd. De daarvoor benodigde middelen van

€ 270.000 extra zijn beschikbaar gesteld en structureel toegevoegd. Verder is er voor het verduurzamen van het vastgoed incidenteel geld beschikbaar gesteld.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Het Meerjarenplan Maatschappelijk Vastgoed is verwerkt in de begroting. De maatregelen voor 2017 worden vastgelegd in het Uitvoeringsplan Maatschappelijk Vastgoed 2017.

Voor het Maatschappelijk Vastgoed is een voorziening ingesteld. Bij de jaarrekening wordt ieder jaar beoordeeld of er voldoende budget is. Dit tekort/overschot wordt verwerkt in de jaarrekening.

4.5. Financiering

Ambitie

Het doel is een optimale financiering van de gemeentelijke inkomsten en uitgaven op korte en lange termijn. Om dit goed uit te voeren, wordt gekeken naar de renteontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt in Nederland. De treasuryfunctie wordt uitgevoerd binnen de normen van de Wet FIDO, de Wet HOF en het financieringsstatuut.

Doelstellingen

Bij de begroting wordt afgewogen welke investeringen er op korte en lange termijn plaatsvinden. Het is vervolgens onze taak om deze investeringen conform de kaders te financieren. Wij beperken ons tot de publieke taak en hanteren hierbij de volgende doelstellingen:

- Er is voldoende financiering op korte en lange termijn; zodoende kunnen wij te allen tijde aan onze betaalverplichtingen voldoen.
- De risico's die aan financiële transacties verbonden zijn worden beheerst en beperkt. Te denken valt onder andere aan renterisico's, koersrisico's en debiteuren-/crediteurenrisico's.
- De rentekosten van de leningen worden zoveel mogelijk beperkt.
- De interne verwerkingskosten en externe kosten bij het beheren van de geldstromen en financiële posities worden zoveel mogelijk beperkt.

Onze inzet

Wij maken onderscheid tussen financiering en dekking. Bij financiering gaat het om de vraag hoe wij aan onze financiële middelen komen (bijvoorbeeld door verkoop van gronden of door het aangaan van geldleningen). Bij dekking gaat het om de vraag hoe wij de middelen kunnen aanwenden om de begroting sluitend te houden (bijvoorbeeld opbrengst uitkering gemeentefonds en belastingopbrengsten).

De uitvoering van het financieringsbeleid vindt plaats binnen de kaders van de Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet FIDO) en de Wet Houdbare Overheids Financiën (Wet HOF). Om vooral de financieringsrisico's te beperken, staan in de Wet FIDO twee instrumenten genoemd, te weten de renterisiconorm en de kasgeldlimiet.

Renterisiconorm

De wettelijke renterisiconorm bepaalt dat jaarlijks maximaal 20% van het begrotingstotaal gebruikt mag worden voor renteherziening en herfinanciering. Hiermee is een maximum gesteld aan het renterisico op de langlopende leningenportefeuille. Van renteherziening is sprake als in de leningsovereenkomst een voorwaarde is opgenomen dat de rente gedurende de looptijd in een bepaald jaar zal worden aangepast. Van herfinanciering is sprake als een nieuwe lening wordt gebruikt om een oude lening af te lossen. De renterisiconorm beperkt dus de aflossingen op de bestaande leningenportefeuille. Op een begrotingstotaal van € 116,1 miljoen in 2018 bedraagt de renterisiconorm voor onze gemeente € 23,2 miljoen. In 2018 vindt voor een bedrag van € 4,021 miljoen aan aflossingen en renteherzieningen van bestaande leningen plaats. Dit is inclusief de renteherziening van € 2,7 miljoen, welke is

doorgeleend aan Wetland Wonen. Wij kunnen in 2018 nog een nieuwe lening aantrekken voor een bedrag van € 19,2 miljoen zonder de renterisiconorm te overschrijden.

bedragen x € 1.000

Renterisiconorm	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Renterisico vaste schulden				
Renteherzieningen (o/g)	-	-	683	384
Betaalde aflossingen	4.021	3.982	3.597	3.573
Renterisico vaste schulden	4.021	3.982	4.280	3.957
Toegestane renterisico norm				
Omvang begroting (=grondslag)	116.113	112.805	113.506	113.625
Renterisiconorm (in % van de grondslag)	20%	20%	20%	20%
Toegestane renterisiconorm	23.223	22.561	22.701	22.725
Toets renterisico norm				
Ruimte onder renterisiconorm	19.202	18.579	18.421	18.768
Overschrijding renterisiconorm				

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is in de Wet FIDO opgenomen om de directe gevolgen van een snelle rentestijging te beperken. De kasgeldlimiet bepaalt dat gemeenten hun financieringsbehoefte voor slechts een beperkt bedrag met kort geld (looptijd korter dan 1 jaar) mogen financieren. Hierdoor worden de renterisico's op korte termijn beperkt. De norm is in de wet gesteld op 8,5% van het begrotingstotaal aan lasten. Voor de gemeente Steenwijkerland bedraagt de limiet in 2018 afgerond € 9,9 miljoen. De intentie is om de kasgeldlimiet optimaal te benutten. Dit omdat voor opgenomen kasgeldleningen de laatste tijd zelfs een rentevergoeding wordt ontvangen en dus goedkoper is dan het aantrekken van een langlopende geldlening

Debiteuren-/crediteurenrisico

Onder debiteurenrisico wordt hier verstaan het risico dat uitgezette geldleningen niet worden terugontvangen van marktpartijen. Crediteuren worden binnen 28 dagen betaald, als de factuur binnen deze periode is geaccordeerd.

Schatkistbankieren

De Wet HOF verplicht lagere overheden alle geldelijke overschotten bij het Ministerie van Financiën te beleggen, om zo het overheidstekort binnen de grenzen van Europese doelstellingen te brengen en te houden. De Wet biedt, onder bepaalde voorwaarden, (lagere) overheden de mogelijkheid elkaar leningen te verstrekken. Dit kan voor beide partijen leiden tot gunstige rentecondities.

Uit oogpunt van doelmatigheid is in de Wet een drempelbedrag opgenomen. Hiermee kan een bepaald bedrag buiten de schatkist worden gehouden. Tot een begrotingstotaal van € 500 miljoen is het drempelbedrag bepaald op 0,75% met een minimum van € 250.000. Voor begrotingstotalen boven € 500 miljoen geldt een additionele drempel van 0,2% over dat deel dat de € 500 miljoen overstijgt. Voor de gemeente Steenwijkerland geldt als drempel voor 2018 0,75% van € 116 miljoen, ofwel € 0,871 miljoen. Wij mogen dus een positief rekening-courantsaldo hebben van € 0,871 miljoen, voordat wij moeten beleggen in de schatkist. Gelet op onze rekening-courantpositie en de geraamde financieringsbehoefte gaan wij ervan uit dat we in 2018 slechts zeer incidenteel gebruik zullen maken van schatkistbankieren.

Leningenportefeuille

Wij maken op dit moment optimaal gebruik van de kasgeldlimiet met name als gevolg van nieuwe investeringen en aflossingen op bestaande leningen. Deze vlottende schuld (looptijd < 1 jaar) moet bij overschrijding van de kasgeldlimiet gedurende een langere termijn worden omgezet in een schuld voor langere termijn (looptijd > 1 jaar) in de vorm van het aantrekken van een langlopende geldlening. In de afgelopen periode is geen nieuwe langlopende geldlening aangetrokken.

bedragen x € 1.000				
Ontwikkeling leningenportefeuille o/g	2018	2019	2020	2021
Schuldrestant per 1 januari	61.682	57.661	53.680	50.083
Nieuw aangetrokken leningen	-	-	-	-
Reguliere aflossingen	4.021	3.981	3.597	3.573
Schuldrestant per 31 december	57.661	53.680	50.083	46.510
Verschuldigde rente	1.768	1.641	1.516	1.404
Gemiddeld rentepercentage	3,07%	3,06%	3,03%	3,02%

In het overzicht zijn meegenomen de opgenomen leningen, die zijn doorgesluisd naar woningcorporatie Wetland Wonen Groep. Het schuldrestant van deze doorgesluisde leningen bedraagt per 1 januari 2018 € 9,2 miljoen. Alle leningen zijn opgenomen bij de BNG Bank. In 2018 moet een totaalbedrag van circa € 1,8 miljoen worden betaald wegens verschuldigde rentekosten. Dit is inclusief de rentelasten van afgerond € 0,26 miljoen, voor de doorgesluisde leningen aan Wetland Wonen. Wij lopen een risico als de woningcorporatie haar betalingsverplichtingen niet nakomt. Het Waarborgfonds Sociale Woningen staat garant voor de betalingen van rente en aflossingen van 7 van de 8 verstrekte leningen.

Treasury

Bij de wijzigingen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor gemeenten is de toerekening van rente een belangrijk aandachtspunt. Doelstelling van de wijzigingen zijn met name het bevorderen van een eenduidige handelwijze met betrekking tot rente door gemeenten (harmonisering), stimuleren dat gemeenten de (verwachte) werkelijke rentelasten opnemen in de begroting en jaarstukken en het eenduidig inzichtelijk maken van de wijze waarop de gemeenten met rente zijn omgegaan (transparantie).

De bepalingen en de richtlijnen van de door de commissie BBV opgestelde notitie Rente 2017 treden in werking met ingang van het begrotingsjaar 2018. In het renteschema is invulling gegeven aan de doorbelasting van de rentelasten naar de taakvelden.

Door het omslagpercentage overeenkomstig bovengenoemde richtlijnen vast te stellen en niet langer bespaarde rente over het eigen vermogen en voorzieningen toe te rekenen ontstaat een aanzienlijk saldo op het taakveld Treasury. Per saldo wordt de programmabegroting echter wel belast met de (verwachte) werkelijke rente ter grootte van € 1.289.000.

bedragen x € 1.000

Renteschema		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
a. Externe rentelasten over de korte en lange financiering	(-)	-	- 1.936	- 1.968
b. Externe rentebaten (idem)	(+)	-	498	434
Saldo rentelasten en rentebaten		-	- 1.439	- 1.534
c1. Rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	(+)	-	259	245
c2. Rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	(+)	-	- 275	- 260
c3. De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= project-financiering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	(-)		275	260
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		-	- 1.179	- 1.289
d1. Rente over eigen vermogen	(-)	-	-	-
d2. Rente over voorzieningen (contante waarde)	(-)	-	-	-
Totaal werkelijk aan taakvelden toe te rekenen rente		-	- 1.179	- 1.289
e. Aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	(-)	-	- 1.173	- 1.701
Renteresultaat op het taakveld treasury		-	- 7	412

Kredietrisico's

Dit is het risico dat de gemeente loopt wanneer geldleningen worden verstrekt aan rechtspersonen, c.q. publieke instellingen die in voorkomende gevallen in financiële problemen zouden kunnen komen.

Onze gemeente zal in het begrotingsjaar 2018 in beperkte mate te maken hebben met kredietrisico's. De totale omvang van deze leningen per 1-1-2018 bedraagt afgerond € 13 mln.

De ontwikkeling van de verstrekte leningenportefeuille ziet er als volgt uit.

bedragen x € 1.000

Verstrekte leningen	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Vordering op Enexis N.V.	680	680	-	-
Vitens N.V.	1.055	792	528	264
Stichting roeiaccommodatie 't Diep	33	28	23	17
Stichting Woonconcept	560	280	-	-
Wetland Wonen Groep	9.165	8.624	8.071	7.506
IGSD	150	75	-	-
N.V. Rova Holding	1.011	1.011	1.011	1.011
Div. verstrekte hypotheek gemeentepersoneel	57	49	41	32
Totaal verstrekte leningen	12.711	11.539	9.674	8.830
Rentevergoeding	484	444	317	295
Gemiddeld rentepercentage	3,81%	3,85%	3,28%	3,34%

Voor 2018 is een rentevergoeding van afgerond € 0,485 miljoen begroot. Hieronder volgt een korte toelichting:

bedragen x € 1.000

Ontvangen rente	Begroting 2018
Vordering op Enexis N.V.	77
Vitens N.V.	20
Stichting roeiaccommodatie 't Diep	1
Stichting Woonconcept	39
Wetland Wonen Groep	260
IGSD	6
N.V. Rova Holding	81
Div. verstrekte hypotheek gemeentepersoneel	1
Totaal ontvangen rente	485

Liquiditeitsplanning

De planning van de liquiditeiten heeft betrekking op toekomstige inkomsten en uitgaven van de gemeente. Voor het opstellen van deze planning is het nodig dat er een liquiditeitsprognose wordt gemaakt. In deze prognose moeten de ontvangsten en uitgaven in een bepaalde periode worden vermeld. Dit zal uiteindelijk leiden tot een verwachting van de benodigde liquiditeit. De Wet FIDO stelt eisen aan het actief beheren van toekomstige renterisico's. De gemeente wordt daarom gedwongen om een systematische planning hiervoor te ontwikkelen en bij te houden.

Financiering

Binnen de gemeente wordt een omslagrente in rekening gebracht bij de investeringen en de projecten van 1,5% (2017: 3%).

Financieringspositie

Het verschil tussen de financieringsbehoefte en de aanwezige beschikbare financieringsmiddelen (langlopende opgenomen geldleningen plus reserves en voorzieningen) is het financieringstekort of -overschot. De boekwaarde van de investeringen wordt per 1 januari 2018 geraamd op € 142,5 miljoen.

bedragen x € 1.000

Financieringsbehoefte	01-01-2018	01-01-2019	01-01-2020	01-01-2021
Boekwaarde				
Boekwaarde vaste activa incl. voorraden	127.283	120.749	113.978	106.353
Boekwaarde leningen u/g	15.250	14.077	12.212	11.370
Totaal boekwaarde	142.533	134.826	126.190	117.723
Aanwezige financieringsmiddelen				
Eigen vermogen				
Algemene reserves	28.937	25.780	25.244	25.760
Bestemmingsreserves	17.334	17.250	17.035	16.851
Totaal eigen vermogen	46.271	43.030	42.279	42.610
Vreemd vermogen				
Voorzieningen	6.425	7.274	6.696	6.255
Langlopende leningen	61.682	57.661	53.680	50.083

Totaal vreemd vermogen	68.107	64.935	60.376	56.338
Totaal financieringsmiddelen	114.378	107.965	102.654	98.948
Financieringstekort (-/-) c.q. overschot (+/+)	- 28.155	- 26.861	- 23.536	- 18.775

Financieringstekort

Bij de aanvang van dit begrotingsjaar ramen wij een financieringstekort van € 28 miljoen. Dit tekort ontstaat doordat de som van de reserves en voorzieningen en de opgenomen geldleningen per 1 januari 2018 lager is dan de boekwaarde van de investeringen per 1 januari 2018.

Rente-ontwikkeling

De Europese Centrale Bank (ECB) zal vanwege de gematigde inflatieverwachtingen een ruim monetair beleid blijven voeren. De officiële tarieven blijven onveranderd. De lange rentetarieven zullen mede onder invloed van een aantrekkende inflatie naar verwachting wat gaan oplopen.

Relatiebeheer

Evenals voorgaande jaren is de BNG onze huisbankier. Nagenoeg alle transacties vinden plaats via deze bank. Eind 2014 is een nieuwe dienstverleningsovereenkomst gesloten. Hierin is geregeld dat wij tot een bedrag van € 12 miljoen “rood” mogen staan. Verder is er sprake van een basisrente van 1 maands Euribor met een spread⁸ van 0,40% (was 0,21% tot en met 31 december 2011) tot en met 31 december 2015. De spread kan na afloop van de looptijd, waarvoor deze is vastgesteld, door de BNG voor een nader te bepalen looptijd worden gewijzigd. De excedentrente⁹ bedraagt 5% (was 5%). Wel kan nu deze rente van tijd tot tijd worden aangepast door de bank. Verder heeft de gemeente een rekening-courantovereenkomst met de Rabobank “Meppel-Staphorst-Steenwijkerland”.

Prognose Meerjarenbalans

Sinds 2017 moet voor de programmabegroting een meerjarige geprognosticeerde balans worden opgesteld, die aansluit bij de jaarrekening.

De meerjarige geprognosticeerde balans laat met name het verloop zien van de investeringen, de aangetrokken geldleningen en de mutaties in de reserves en voorzieningen. Er is dus rekening gehouden met de geplande investeringen van het Bestedingsplan 2018-2021.

In de geprognosticeerde balans is rekening gehouden met de geraamde financieringsbehoefte voor de komende jaren. Voorts is een zeer ruwe schatting gemaakt van de overlopende passiva en de vlottende schuld met een looptijd < 1 jaar.

De geprognosticeerde balans is nog in ontwikkeling. In de komende jaren wordt nader invulling gegeven aan de kaders en richtlijnen voor de samenstelling van de geprognosticeerde balans. Met name de relatie met het EMU saldo vereist nog de nodige aandacht.

⁸ Spread is de debetopslag op het 1-maands Euribor-tarief.

⁹ Excedentrente is de extra toeslag op de debetrente die de BNG bank in rekening brengt bij het overschrijden van de kredietlimiet in rekening-courant.

bedragen x € 1.000

Prognose meerjarenbalans	Realisatie Ultimo 2016	Begroting Ultimo 2017	Begroting Ultimo 2018	MJR Ultimo 2019	MJR Ultimo 2020	MJR Ultimo 2021
Activa						
Vaste Activa						
Immateriële vaste activa	-	-	-	-	-	-
Materiële vaste activa	91.341	106.408	101.962	97.712	93.677	89.914
Financiële vaste activa	17.658	16.496	15.323	13.458	12.616	11.801
Totaal vaste activa	108.998	122.904	117.285	111.170	106.293	101.715
Vlottende Activa						
Voorraden	20.742	19.629	17.541	15.020	11.429	7.476
Uitzettingen met een rentetyp. looptijd < 1 jaar	10.331	10.331	10.331	10.331	10.331	10.331
Liquide middelen	60	60	60	60	60	60
Overlopende activa	3.240	3.240	3.240	3.240	3.240	3.240
Totaal vlottende activa	34.374	33.261	31.173	28.652	25.061	21.108
Totaal activa	143.372	156.165	148.458	139.822	131.354	122.823
Passiva						
Vaste Passiva						
Eigen vermogen	55.032	46.271	43.030	42.279	42.610	43.946
Voorzieningen	6.633	6.425	7.274	6.696	6.255	5.831
Financieringsbehoefte		28.155	26.861	23.536	18.775	12.905
Vaste Schuld met een rentetyp. looptijd > 1 jaar	66.498	61.682	57.661	53.680	50.082	46.510
Totaal vaste passiva	128.163	142.533	134.826	126.190	117.722	109.191
Vlottende Passiva						
Vlottende schuld met een rentetyp. looptijd < 1 jaar	10.270	8.693	8.700	8.700	8.700	8.700
Overlopende passiva	4.939	4.939	4.932	4.932	4.932	4.932
Totaal vlottende passiva	15.209	13.632	13.632	13.632	13.632	13.632
Totaal passiva	143.372	156.165	148.458	139.822	131.354	122.823

EMU-saldo

Om strakker te kunnen sturen op de afspraken die het Rijk heeft gemaakt in Europees verband is de Wet Houdbare OverheidsFinanciën (wet HOF) ingevoerd. De wet is bedoeld voor de beheersing van de schuldenlast en het begrotingstotaal op rijksniveau.

Het collectieve aandeel van de decentrale overheden voor het EMU-saldo is voor het jaar 2017 vastgesteld op -0,3 procent van het bruto binnenlands product (bbp). Deze norm ligt in de lijn met het Financieel akkoord 2013-2017 dat eerder is afgesloten tussen het kabinet en de decentrale overheden.

Wij hebben een sluitende (meerjaren)begroting maar de manier waarop het Rijk het EMU-saldo berekent, betekent dat wij een negatief EMU-saldo hebben. De belangrijkste oorzaak is dat het Rijk investeringen aan één jaar toerekent (het zgn. kasstelsel) terwijl andere overheden en het bedrijfsleven dergelijke uitgaven via afschrijvingen over meerdere jaren uitsmeren (stelsel van baten en lasten).

Sturingsopties om het EMU-saldo in positieve zin te beïnvloeden zijn het afstoten van activa en passiva die niet tot de “core business” van een gemeente horen. Als vervolg daarop kan het noodzakelijk zijn keuzes te maken en ambities te beperken als het gaat om het investeringsprogramma. Voor vastgoedobjecten kan daarbij huur of lease een optie zijn.

bedragen x € 1.000

EMU-saldo		Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
1.	(+) Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	- 8.495	- 2.671	- 215	622	1.381
2.	(+) Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	- 4.779	- 4.757	- 4.676	- 4.572	- 4.340
3.	(+) Bruto dotatie aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	880	2.047	120	120	394
4.	(-) Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	25.394	4.833	3.244	3.424	2.391
5.	(+) Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	207	-	-	-	-
6.	(+) Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa. Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	150	-	-	-	-
7.	(-) Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	- 1.205	- 2.088	- 2.520	- 3.591	- 3.952
8.	(+) Baten bouwgrondexploitatie. Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	- 92	-	-	-	-
9.	(-) Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	329	228	166	40	45
10.	(-) Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	-	-	-	-	-
11a.	Worden er deelnemingen en/of aandelen verkocht?	nee	nee	nee	nee	nee
11b.	(-) Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen in jaar	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo		- 36.648	- 8.355	- 5.660	- 3.702	- 1.049

4.6. Bedrijfsvoering

In programmabegroting van vorig jaar is aangegeven dat de organisatie een Toekomstagenda heeft opgesteld met de thema's participatie, dienstverlening, samenwerking en interne organisatie. De organisatie heeft als ambitie om de 'vraag' van de inwoners en ondernemers centraal te stellen. Dat maakt dat de organisatie in staat moet zijn om vroegtijdig te anticiperen op maatschappelijke veranderingen. Tegelijkertijd moet het een omgeving zijn waar

mensen met plezier werken en kansen krijgen om zich te ontwikkelen. Wij willen een lerende organisatie zijn die zich richt op wendbaarheid en verbinding.

Participatie
Het meer en beter betrekken van inwoners bij plannen, activiteiten en voorzieningen. Uit het laatst gehouden inwonersonderzoek (2015) is gebleken dat 19% van de inwoners vindt dat de gemeente dit in voldoende mate doet
Participatie als thema binnen de Toekomstagenda gaat over de veranderende rol van de gemeente. ➔ <i>Overheidsparticipatie</i>: het initiatief ligt bij de bewoner en de overheid participeert hierin. De overheid heeft hierbij een faciliterende en vaak bescheidene rol. ➔ <i>Burgerparticipatie</i>: het initiatief ligt bij de overheid en zij vraagt de inwoner mee te denken of te doen. De samenleving verandert en wij maken, als onderdeel van die samenleving, deel uit van dat veranderingsproces. Steeds vaker nemen inwoners het initiatief en zoeken in de gemeentelijke organisatie een coöperatieve partner. Namens de organisatie is De Werkplaats als verkenner in dit veranderproces vooruit gestuurd. De Werkplaats is een organisatiebrede werkgroep die met allerlei initiatieven en activiteiten werkt aan een gemeente die: - ècht luistert en de bedoeling van initiatiefnemers centraal stelt; - denkt in mogelijkheden en ruimte biedt; - stimuleert dat inwoners de leefbaarheid in hun woon- en leefomgeving in eigen handen nemen. Overheids- en burgerparticipatie zijn essentiële onderdelen in verschillende processen. Afgelopen jaren is hier veelvuldig mee geëxperimenteerd. De Werkplaats zal de komende tijd een aantal processen waarbij overheids- en burgerparticipatie is toegepast evalueren. Samen met de desbetreffende projectleider wordt het proces doorlopen en worden succesfactoren en verbeterpunten eruit gelicht om ons voordeel mee te doen bij volgende processen. Processen die binnenkort geëvalueerd kunnen worden zijn bijvoorbeeld herinrichting Torenlanden, project Steenwijk Binnenstad, gebiedsgerichte aanpak Giethoorn, evaluatie oud papier en een aantal projecten vanuit de Matrix dorpsplannen.

Thema	Dienstverlening
Doelstelling	Het verbeteren van de dienstverlening, door aan te sluiten bij verwachtingen van inwoners en ondernemers. Vanuit dit thema richten we ons op de volgende doelstellingen: - Inwoners en ondernemers zijn tevreden over de dienstverlening van onze gemeente. - Wij zoeken meer persoonlijk contact met onze inwoners en ondernemers.
Toelichting	De kwaliteit van dienstverlening wordt positiever ervaren wanneer deze aansluit op de wensen en verwachtingen van onze inwoners en ondernemers. Het is daarom zaak in kaart te brengen wat die wensen en verwachtingen zijn. En wat daarin de belangrijkste ijkpunten zijn voor (bepaalde groepen) inwoners en ondernemers. De uitkomsten zijn of worden vertaald in indicatoren waarop we continu de klanttevredenheid meten. De resultaten hiervan combineren we met andere klantsignalen en gebruiken we om verbeteringen in de processen door te voeren en daar met elkaar heldere afspraken over te maken, zodat we onze inwoners en ondernemers kunnen vertellen wat zij van ons mogen verwachten: zo doen we dat!

Thema	Dienstverlening
	In het algemeen hanteren we als uitgangspunt 'digitaal waar mogelijk, persoonlijk waar nodig'. Waarbij we de wens van de inwoner, ondernemer of groep inwoners/ondernemers in contactvoorkeur volgen: dienstverlening op maat. We zoeken zelf persoonlijk contact wanneer we het voornemen hebben een negatieve beschikking te sturen. Of wanneer we de vraag achter de vraag willen achterhalen. Of bij aanvragen in het sociaal domein. De digitale dienstverlening is erop gericht om de inwoner/ondernemer snel en eenvoudig optimale dienstverlening te bieden. Hiervoor gaan we uit van het eenmalig vastleggen van gegevens (in een database) en meervoudig gebruiken ervan, waarvoor gegevensbestanden aan elkaar gekoppeld (moeten) worden, zodat de benodigde broninformatie makkelijk bereikbaar en beschikbaar is.

Thema	Samenwerking
Doelstelling	Daar waar wij kansen zien om meerwaarde te creëren zoeken wij onze samenwerkingspartners op. Die meerwaarde bepalen we vooral vanuit de urgentie van onze maatschappelijke opgaven. Het vergroten van de kwaliteit, het verminderen van de kwetsbaarheid en het zo mogelijk verlagen van kosten zijn onze uitgangspunten bij samenwerking.
Toelichting	In lijn met de maatschappelijke opgaven werken we op verschillende schaalniveaus samen. Waar deze opgaven vooral een regionale aanpak vereisen, zoeken we een sterke(re) oriëntatie op de regio Zwolle; dat geldt bijvoorbeeld voor vraagstukken op het gebied van arbeidsparticipatie, jeugdzorg, woningmarkt en recreatie & toerisme. Die lijn trekken we in 2018 door. Op regionale schaal werken we zoals bekend samen in diverse (verplichte) samenwerkingsverbanden, zoals de Veiligheidsregio en de GGD. Daarnaast is in 2017 voor de Omgevingsdienst IJsselland een gemeenschappelijke regeling vastgesteld. Met ingang van 1 januari 2018 worden onze milieutaken in deze dienst uitgevoerd. Andere opgaven kunnen beter in kleiner verband worden opgepakt, bijvoorbeeld in de sub-regio (met Meppel, Westerveld, Staphorst en Zwartewaterland). Zo werken we samen op het gebied van de werkgeversdienstverlening (Participatiewet) en is in 2017 besloten tot samenwerking tussen deze vijf gemeenten op het gebied van Interne controle en audit (mede ingegeven door strengere eisen in de BBV). In 2018 wordt dit verder uitgewerkt. Verder vindt regelmatig bestuurlijke afstemming plaats tussen deze vijf burgemeesters en gemeentesecretarissen. Samen met Zwartewaterland en Westerveld geven we invulling aan de aanpak van de eisen van de nieuwe Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Ten slotte werken we in de uitvoering concreet samen met Zwartewaterland. Dit wordt vooral bottom-up ontwikkeld; dat geldt vooral op het gebied van KCC, inkoop, infrastructuur en ingenieursdiensten (kennisdeling, uitwisseling van personeel, samenwerking bij meerjarige onderhoudsplannen). In 2018 wordt dit laatste onderdeel nog verder vormgegeven. Periodiek vinden bijeenkomsten plaats van de beide gemeentesecretarissen en management teams. M.b.t. de IGSD/NWG werken we uiteraard nauw samen met Westerveld. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek in 2017 naar de toegangstaken (de integratie daarvan in de

	lokale toegangsteams) bekijken we in 2018 wat de mogelijke gevolgen zijn voor de Gemeenschappelijke Regeling en de samenwerking met Westerveld en komen wij eventueel met concrete voorstellen.
--	---

Thema	Interne organisatie
Doelstelling	We zijn een lerende organisatie die zich richt op wendbaarheid en verbinding. Een organisatie waar met plezier gewerkt wordt, in goede arbeidsomstandigheden.
Toelichting	Wij investeren in medewerkers Zij zijn tenslotte ons belangrijkste kapitaal. Daarom zijn we scheutig als het gaat om het bieden van kansen en mogelijkheden. Voor persoonlijke ontwikkeling bijvoorbeeld. Ca. 200 medewerkers volgden het afgelopen jaar één of meerdere trainingen uit het concernopleidingsprogramma. De verwachting is dat dit aantal verder oploopt in 2018. Ook blijven we investeren in het opdoen van ervaring om daarmee een goede (door)start te maken op de arbeidsmarkt. Inschatting is dat in 2018 het aantal medewerkers dat deels dan wel geheel gedetacheerd wordt naar een andere organisatie oploopt. Kansen zijn er ook in de komende jaren op het gebied van mobiliteit, zowel binnen als buiten onze organisatie. Het is onze manier om als werkgever aantrekkelijk te zijn en te blijven. Maatschappelijke veranderingen Maatschappelijke veranderingen gaan niet aan onze deur voorbij. Flexibilisering, toename van het opleidingsniveau, ontgroening, vergrijzing zijn zaken waar ook onze gemeente mee te maken heeft. Een blik op ons personeelsbestand laat zien dat 80% van de medewerkers 45 jaar of ouder is. Willen we in de toekomst ook een aantrekkelijk werkgever zijn, dan moeten we zorgen voor een personeelsbestand dat in balans is. En dat betekent een goede mix tussen jong talent met een frisse kijk op de organisatie én de ervaring van de iets oudere medewerker. Daarom is de pilot met het generatiepact voor de komende jaren uitgebreid. Medewerkers vanaf 58 jaar kunnen nu gebruik maken van deze regeling. Inschatting is dat het aantal deelnemers toeneemt. De besparing die dit oplevert wordt ingezet om jonge medewerkers aan te trekken. Talentvolle starters krijgen zo de kans om zich op de arbeidsmarkt te ontwikkelen. Het mes snijdt zo aan twee kanten. De komende jaren gaan we dit verder ontwikkelen. Social Return Hoe help je mensen die moeite hebben met het vinden van een baan? Wij blijven dat de komende jaren mede doen via onze aanbestedingen. We vragen bedrijven om bij het uitvoeren van een klus -daar waar het kan- ook mensen te betrekken die een afstand hebben tot de arbeidsmarkt. Zo dragen we allemaal een steentje bij. Veel medewerkers van de Noordwestgroep zijn inmiddels ook bekende gezichten. Niet verwonderlijk, want zij zijn vanuit de Noordwestgroep gedetacheerd om ons mee te helpen bij het (groen)onderhoud, bij het bedienen van de bruggen, bij het onderhoud van onze begraafplaatsen, bij het maaien van de sportvelden, bij de postbezorging en in onze eigen werkplaats. Het aantal werkervaringsplaatsen dat we aanbieden zal de komende jaren verder oplopen.

4.7. Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Bestuurlijk belang houdt in dat de gemeente een zetel in het bestuur heeft of stemrecht heeft bij de vergaderingen. Met financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente financiële middelen in het bedrijf heeft geïnvesteerd, c.q. gestoken. Als het bedrijf failliet gaat, is de kans groot dat de gemeente de beschikbare financiële middelen kwijt is. Ook bij problemen bij de verbonden partij kan de gemeente aansprakelijk worden gesteld en kunnen kosten verhaald worden op de gemeente. Een partij die ieder jaar een subsidie krijgt, waar geen tegenprestatie tegenover staat is geen verbonden partij. In de “Nota Verbonden Partijen” zijn regels vermeld voor het aangaan van diverse nieuwe samenwerkingen. Het proces van deelnemingen is een dynamisch gebeuren. Daarom treft u net als vorig jaar weer een aantal wijzigingen, c.q. aanvullingen aan die passen binnen de huidige kaders van de “Nota Verbonden Partijen”.

Visie en beleid ten aanzien van verbonden partijen

Wij streven ernaar om het bestuurlijk en financieel belang te houden in die organisaties die een bijdrage leveren aan het openbaar belang en waarvan de activiteiten aansluiten bij het beleid zoals dat door de gemeente wordt gevoerd. Beleidswijzigingen voor specifieke verbonden partijen worden voor zover nodig of wenselijk afzonderlijk aan de raad voorgelegd. De verbonden partijen die medio 2009 zijn gevormd in verband met de verkoop van Essent aan RWE zullen binnen enkele jaren worden opgeheven.

Verbonden partijen waarin de gemeente Steenwijkerland deelneemt

De verbonden partijen van de gemeente Steenwijkerland bestaan uit de gemeenschappelijke regelingen, stichtingen en publiekrechtelijke rechtspersonen.

Voornemens tot het aangaan van nieuwe bestuurlijke participaties

Wij hebben geen voornemens om op korte termijn nieuwe bestuurlijke participaties aan te gaan.

Wel heeft de raad op 1 september 2015 ingestemd om vanuit de regierol samen met de gebiedspartners (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en ondernemers) te werken aan het Nationaal Park Weerribben-Wieden nieuwe stijl. Gedacht wordt dat één en ander plaatsvinden in een zgn. pps-constructie.

Voornemens tot het beëindigen van bestaande participaties

Verwacht wordt dat de gemeente op korte termijn haar participaties, behoudens een aantal deelnemingen in verband met de afwikkeling van de verkoop van de aandelen Essent aan RWE, niet zal gaan beëindigen.

Wijzigingen bestaande participaties

RUD IJsselland

De Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) zal met ingang van 1 januari 2018 worden omgezet van een netwerkorganisatie naar een gemeenschappelijke regeling. De omzetting heeft financiële consequenties voor de gemeente. De omvang van die financiële consequenties is afhankelijk van de keuze die gemaakt wordt.

Risico's

Bij het deelnemen in een verbonden partij kan de gemeente risico's lopen. Te denken valt onder andere aan:

- de hoogte van de dividenduitkering;
- aansprakelijkstelling bij faillissement en

- verplichte hogere bijdragen bij exploitatietekorten bij gemeenschappelijke regelingen.

Beheersmaatregelen

Om de risico's te beperken zijn de volgende maatregelen getroffen:

- de gemeenschappelijke regelingen moeten jaarlijks vóór 15 april hun ontwerpbegroting en voorlopige jaarrekening naar de gemeenteraden zenden;
- bij de rechtspersonen (onder andere nutsbedrijven) heeft de gemeente, via de portefeuillehouder inspraak bij de behandeling tijdens de aandeelhoudersvergaderingen.

Bij de verschillende programma's worden de specifieke risico's van de verbonden partijen vermeld. Verder treft u in bijlage 8 het overzicht aan van de verbonden partijen.

Resumé

Hieronder treft u een beknopt overzicht aan van dividenduitkeringen, rente-inkomsten en verschuldigde bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen.

bedragen x € 1.000

Dividend/rentevergoeding	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen			
N.V. Noordwestgroep te Steenwijk	-	-	-
Intergemeentelijke sociale dienst te Steenwijk	12	9	6
Financiën en bedrijfsvoering			
Enexis N.V. te Arnhem	37	-	-
Enexis N.V. te Arnhem	217	210	210
Enexis N.V. te Arnhem (rente meegeleverd lening tranche D)	-	2	2
Enexis N.V. te Arnhem (suppletie afloss. Lening D)	-	26	26
Vordering op Enexis B.V. te Den Bosch	94	49	49
N.V. Vitens te Apeldoorn	52	37	20
Verkoop Vennootschap B.V. te Den Bosch	162	2	-
CSV Amsterdam B.V.	-	4	-
CBL Vennootschap B.V.	15	1	-
N.V. Vitens te Apeldoorn	231	202	135
N.V. Rendo te Meppel	1.499	1.499	1.499
Wadinko N.V. te Zwolle	65	65	65
Attero Holding N.V. te Haelen (opbrengst verkoop aandelen)	-	-	-
N.V. B.N.G. te Den Haag	132	213	213
N.V. Rova Holding te Zwolle	81	81	81
N.V. Rova Holding te Zwolle	324	431	270
N.V. Rova Holding te Zwolle (Opbrengst Cv kapitaal Essent)	916	-	-
N.V. Rova Holding te Zwolle (verbrandingsbel. Rova)(via afrek. 2016)	39	-	-
B.V. Dataland te Gouda	-	-	-
Totaal dividend/rentevergoeding	3.876	2.831	2.576

Gemeentelijke bijdragen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis			
Veiligheidsregio IJsselland te Zwolle	2.626	2.757	2.799
Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen			
GGD IJsselland te Zwolle	618	767	814
BVO Jeugdzorg IJsselland	93	96	97
Regionale Uitvoeringsdienst IJsselland (RUD)	88	92	816
Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief			
Intergemeentelijke sociale dienst te Steenwijk	3.683	2.682	3.531
Totaal gemeentelijke bijdragen	7.108	6.394	8.057

4.8. Grondbeleid en ontwikkelingsinvesteringen

Algemeen

In de paragraaf Grondbeleid en ontwikkelingsinvesteringen wordt ingegaan op de vermogenspositie van het grondbedrijf op basis van geactualiseerde exploitatieopzetten van de diverse complexen. Tevens zijn de diverse risico's, waar het grondbedrijf mee te maken heeft, beschreven.

De resultaten van 2016 zijn verwerkt in de jaarrekening en hebben hun weerslag gehad op de grondexploitaties. Op basis van de bijgestelde grondexploitaties is de vermogenspositie van het grondbedrijf in beeld gebracht.

Nieuwe ontwikkelingen

Vennootschapsbelasting (Vpb)

Met ingang van 1 januari 2016 zijn gemeenten belastingplichtig (Vpb) voor zover zij ondernemingsactiviteiten verrichten. Naar verwachting zal de belastingdienst tot de conclusie komen dat Steenwijkerland met de exploitatie van grond ondernemingsactiviteiten onderneemt. De gemeente Steenwijkerland heeft inmiddels een voorlopige aangifte ingediend over 2016, op basis waarvan een de belastingdienst een voorlopige aanslag over 2016 heeft opgelegd. Op dit moment wordt gewerkt aan de definitieve aangifte over 2016, waarbij de gemeente zich gedurende het aangifteproces laat ondersteunen en adviseren door EFK Belastingadviseurs.

Op dit moment bestaat veel onduidelijkheid over de manier waarop gemeenten hun winst dienen te berekenen, deze onduidelijkheid zal waarschijnlijk nog enige jaren aanhouden. Het kan er ook toe leiden dat de belastingdienst het moment van opleggen van een definitieve aanslag zoveel mogelijk naar achter zal verplaatsen. Het gevolg van de onzekerheid is dat het mogelijk tot eind 2021 kan duren voordat een definitieve aanslag over 2016 wordt opgelegd. De gemeente zal bij het opstellen van de begroting en de jaarrekening de hoogte van de te betalen belasting voorzichtig inschatten. Echter niet valt uit te sluiten dat de ingeschatte bedragen afwijken van de uiteindelijk te betalen belasting.

Notitie faciliterend grondbeleid

Door de commissie Besluit, Begroting en Verantwoording (BBV) is in maart 2016 de notitie faciliterend grondbeleid bekendgemaakt. Er zijn wijzigingen geweest in de regels voor faciliterend grondbeleid en deze hebben effect op

het project Eeserwold. In het project heeft de gemeente geen grondpositie. In het verleden is het project (door een kleine verkoop van grond met functiewijziging) toch aangemerkt als actief grondbeleid en opgenomen in het grondbedrijf. Door de aangescherpte regels is het niet meer mogelijk het project binnen het grondbedrijf financieel te verantwoorden. Het financiële gevolg is dat de totale boekwaarde van het project in de jaarrekening 2016 als verlies is genomen. Dit betekende een verliesneming van circa € 2,1 miljoen. Het project is dan ook geen onderdeel meer van de *Meerjarenbegroting Grondexploitaties 2018-2021*.

Wijziging parameters

Jaarlijks worden de parameters kosten- en opbrengstenstijging in de perspectiefnota ten behoeve van de MBG opnieuw vastgesteld en vertaald in de grondprijzenbrief. Voor de komende begrotingsperiode (*Meerjarenbegroting Grondexploitaties 2018-2021*) wordt voorgesteld een opbrengstenstijging van 1,5% te hanteren, op basis van de ontwikkeling van de Consumentenprijsindex (CPI). Hiermee wordt de opbrengstenstijging ten opzichte van voorgaande jaren verlaagd van 2% naar 1,5%.

Voor de komende begrotingsperiode (*Meerjarenbegroting Grondexploitaties 2018-2021*) wordt voorgesteld een kostenstijging van 2% te hanteren, op basis van de ontwikkeling van de Grond-, Weg- en Waterbouwindeks (GWW-index). Deze index brengt de prijsontwikkeling van civieltechnische kosten in beeld. De kostenstijging wordt hiermee verlaagd ten opzichte van voorgaande jaren van 3% naar 2%.

Het rentepercentage dat wordt doorberekend aan de grondexploitaties is gewijzigd van 0,6% naar 1,25%. Ook dit percentage is door de raad in de perspectiefnota vastgesteld. Fluctuaties in dit percentages zullen structureel optreden, want het wordt afgeleid van het investeringsvolume en de samenstelling van de leningenportefeuille.

Grondbeleid

Het grondbeleid van de gemeente Steenwijkerland is verwoord in de *Nota Grond- en Ontwikkelbeleid 2016-2020*. Deze nota is op 8 december 2015 vastgesteld door de gemeenteraad. Het grondbeleid is voor een periode van 4 jaar vastgesteld. Conform deze nota zal de gemeente Steenwijkerland de komende jaren een faciliterend grondbeleid voeren, tenzij vanwege volkshuisvestings- en economische redenen actief grondbeleid gewenst is. Voor verdere inhoud van het grondbeleid wordt verwezen naar de *Nota Grond- en Ontwikkelbeleid 2016-2020*.

Uitgifte bouwgrond in relatie tot de programma's

Woningbouw

De *Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021* is in het voorjaar 2017 vastgesteld door de raad. Hierin wordt geconstateerd dat de huidige harde plancapaciteit in de gemeente bestaat uit 842 woningen, terwijl de huishoudensgroei tot 2025 wordt geprognosticeerd op bijna 1.200 (exclusief taakstelling voor statushouders). Conform de *Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021* wordt uitgegaan van een jaarlijkse toevoeging van gemiddeld circa 120 woningen. De *Samenwerkingsovereenkomst woonafspraken West-Overijssel 2016-2020* vormt het kader voor de toevoegingen van woningen in Steenwijkerland.

Vanuit de gemeentelijke plannen wordt conform de *Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021* uitgegaan van een totale toevoeging van circa 450 woningen tot 2025. Dit correspondeert met de totale toevoeging van woningen waar in de grondexploitaties vanuit wordt gegaan. Jaarlijks betekent dat een gemiddelde toevoeging van circa 45 woningen. In 2015 en 2016 zijn er respectievelijk 35 en 41 woningen aan de voorraad toegevoegd vanuit de gemeentelijke plannen.

Voor de fasering en planning in de grondexploitaties voor woningbouwprojecten is op de uitgangspunten in de *Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021*. De planning is voorzichtigheidshalve iets behoudender ingestoken in vergelijking met de planning in de *Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021*. Kwalitatief gezien wordt er in Steenwijk rekening gehouden met de nodige behoefte aan sociale huur (vaak appartementen) en in de koopsector aan rijwoningen. In de overige kernen geldt dat het aanbod van kavels vooral gericht is op tweekappers en vrijstaande woningen.

Bedrijven

Op het niveau van de provincie Overijssel als geheel is er sprake van overprogrammering van bedrijventerreinen. Daarom zijn er in het voorjaar 2017 bestuurlijke afspraken vastgelegd tussen de elf gemeenten in de regio West-Overijssel voor de uitgifte van bedrijventerreinen in het programmadocument *Afspraken Regionale Bedrijventerreinen Programmering West Overijssel 2017-2020*.

Voor de gemeente Steenwijkerland wordt daarentegen geconstateerd dat er sprake is van te weinig aanbod. De vraagtoedeling voor de gemeente Steenwijkerland bedraagt circa 53 hectare, terwijl het aanbod op dit moment circa 40 hectare bedraagt. Van de harde capaciteit bevindt circa 28 hectare zich op bedrijvenpark Eeserwold, wat in particulier bezit is. Vanuit de gemeentelijke plannen bedraagt de harde capaciteit circa 12 hectare. De capaciteit is verdeeld over diverse bedrijventerreinen binnen de diverse kernen. De uitgifte is bedoeld voor de lokale vraag, waardoor de kaveloppervlaktes relatief klein zijn.

Tot 2026 is sprake van een gemiddelde vraag van circa 5,3 hectare per jaar. Vanuit de harde plancapaciteit wordt uitgegaan van een gemiddelde uitgifte van circa 4,1 hectare per jaar. Het gaat om gemiddeld 2,8 hectare per jaar in Eeserwold en 1,3 hectare per jaar vanuit de gemeentelijke plannen. In 2016 en 2017 is respectievelijk 0,2 hectare en 0,8 hectare verkocht vanuit de gemeentelijke plannen. Hiermee is de werkelijke uitgifte de afgelopen twee jaar lager geweest dan de verwachte gemiddelde uitgifte van 1,3 hectare voor de komende jaren. Dit uitgiftetempo wordt als passend gezien in relatie tot de aantrekkende markt, de toenemende investeringsruimte bij bedrijven en de situatie van onderprogrammering binnen de gemeente Steenwijkerland.

Resultaten grondexploitaties

In onderstaande tabel zijn de geprognosticeerde resultaten weergegeven van de grondexploitaties voor woningbouw en bedrijventerreinen.

bedragen x € 1.000

Resultaten grondexploitaties	Boekwaarde	Verwacht saldo (- = positief; + = negatief)	
	1-jan-2017	Eindwaarde	Startwaarde
Woningbouw onderhanden	18.040	- 6.988	- 6.276
Industrieterreinen onderhanden	2.703	- 1.358	- 1.278
Totaal	20.742	- 8.346	- 7.554

Het verwachte resultaat op startwaarde per 1 januari 2017 van alle grondexploitaties woningbouw, bedrijventerreinen en overige complexen bedraagt circa € 7,6 miljoen voordelig. Ter vergelijking: het resultaat op startwaarde per 1 januari 2016 bedroeg circa € 8,0 miljoen voordelig. De afname van het resultaat op startwaarde heeft hoofdzakelijk te maken met de wijziging van de parameters.

Het positieve resultaat van € 7,6 miljoen toont dat de ontwikkelwinsten uit de toekomstige realisatie en uitgifte van woningbouwgebieden, bedrijventerreinen en mengvormen van deze beide voldoende zijn om de totale investeringskosten (inclusief de reeds gedane investeringen = de huidige boekwaarde per 1 januari 2017 à € 20,7 miljoen) terug te verdienen.

Risico's

Indien de uitgangspunten zoals die zijn opgenomen in de grondexploitatie wijzigen, dan heeft dat gevolgen voor de resultaten van de exploitaties. Gedacht kan worden aan vertraging in de gronduitgifte waardoor hogere renteverliezen ontstaan. Stagnerende of dalende grondprijzen waardoor de geplande opbrengsten en/of opbrengstenstijgingen niet gehaald kunnen worden. Hoge inflatie waardoor de civieltechnische kosten hoger uitvallen dan geraamd. Of een stijging van het renteniveau waardoor eveneens hogere renteverliezen ontstaan.

Om de risico's op te kunnen vangen is er de *Algemene Reserve Grondexploitatie* (ARG). Winsten en verliezen in de projecten worden verrekend met de *Algemene Reserve Grondexploitatie*. Om de gewenste hoogte van de *Algemene Reserve Grondexploitatie* te bepalen wordt er, zoals bepaald in de *Nota Grond- en Ontwikkelbeleid 2016-2020*, gebruik gemaakt van de Risman-methode. Hierin wordt ingegaan op algemene risico's en project specifieke risico's. Van de project specifieke risico's wordt vervolgens aangegeven of deze kwantitatief of kwalitatief van aard zijn. De beide soorten risico's worden omgezet in een bedrag voor de hoogte van het risico per project. Uitgangspunt is dat de kans dat alle onderkende risico's zich op exact hetzelfde moment zullen voordoen 75% is. Dit percentage is overeenkomend richtlijnen die worden gehanteerd door de Vereniging van Grondbedrijven (70-80%). Dit leidt vervolgens tot de risicobepaling in de vorm van één risicobedrag. De risicobepaling van alle grondexploitaties tezamen vormt de minimale hoogte van de *Algemene Reserve Grondexploitatie*, die als financiële buffer dient om de risico's op te kunnen vangen.

Het actuele risicoprofiel van het grondbedrijf bedraagt circa € 2,9 miljoen. Hiermee is het risicoprofiel circa € 0,3 miljoen lager in vergelijking met vorig jaar, toen het risicoprofiel was ingeschat op circa € 3,2 miljoen. Dat het risicoprofiel is afgenomen heeft hoofdzakelijk te maken met de aantrekkende markt, waardoor het risico op vertraging in de kaveluitgifte is afgenomen. De hoogte van de *Algemene Reserve Grondexploitatie* per 1 januari 2017 bedraagt € 3,5 miljoen (zie tabel *Verloop Algemene Reserve grondexploitaties*). De *Algemene Reserve Grondexploitatie* is dus voldoende om de risico's binnen het grondbedrijf op te vangen.

Risicoprofiel Grondexploitatie:

		bedragen x € 1.000
Risico's grondexploitatie		Risicobepaling
Woningbouw		2.443
Industrieterreinen		462
Totaal		2.905

Verloop Algemene Reserve Grondexploitatie:

bedragen x € 1.000

Verloop Algemene Reserve Grondexploitatie	Begroting 2017
Saldo per 1 januari 2017	3.500
Winstnemingen	-
Saldo per 31 december 2017	3.500
Gewenste stand conform risicobepaling	2.905
Verschil	595
Vermindering bij Perspectiefnota	-
Huidig overschot	595

Vermogenspositie

De *Algemene Reserve Grondexploitatie* (ARG) wordt gevormd door de resultaten van de in het verleden afgesloten complexen, waarbij de winsten in deze reserve zijn gestort en de verliezen ten laste van deze reserve zijn gebracht. Daarnaast wordt de reserve gevoed door het saldo van voorlopige winst- en verliesnemingen. Het saldo van de *Algemene Reserve Grondexploitatie* bedraagt per 1 januari 2017 € 3,5 miljoen.

De verwachting is dat ook in de toekomstige jaren de *Algemene Reserve Grondexploitatie* zich positief zal ontwikkelen. Hiermee zal de stand van de *Algemene Reserve Grondexploitatie* naar verwachting blijvend voldoende zijn om de risico's binnen het grondbedrijf in de toekomst op te vangen. Uitgaande van een gelijkblijvend risicoprofiel is de verwachting dat de *Algemene Reserve Grondexploitatie* de komende jaren niet onder de huidige minimale buffer van € 2,9 miljoen uit zal komen.

Meerjarige ontwikkeling Algemene Reserve Grondexploitatie

bedragen x € 1.000

Meerjarige ontwikkeling Algemene reserve grondexploitatie	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Saldo ARG per 1 januari	3.500	3.500	4.207	4.715	6.106
Perspectiefnota	-	-	-	-	-
Winstnemingen	-	707	508	1.391	1.320
Verliesnemingen	-	-	-	-	-
Overige onttrekkingen	-	-	-	-	-
Saldo ARG per 31 december	3.500	4.207	4.715	6.106	7.426

Bij deze tabel dient uitdrukkelijk vermeld te worden dat in de begroting geen budget is opgenomen voor toekomstige Vpb verplichtingen. Mocht deze verplichting ontstaan dan dient deze door de algemene dienst voldaan te worden.

Conclusies

De volgende conclusies kunnen naar aanleiding van de meerjarenbegroting getrokken worden:

- Het resultaat op startwaarde per 1 januari 2017 van alle grondexploitaties bedraagt € 7,6 miljoen voordelig. Het resultaat van de Meerjarenbegroting 2016-2019 bedroeg € 8,0 miljoen voordelig. Het saldo is verslechterd met € 0,3 miljoen;
- Het saldo van de *Algemene Reserve Grondexploitatie* (ARG) bedraagt per 1 januari 2017 € 3,5 mln. voordelig;
- Het saldo van de *Algemene Reserve Grondexploitatie* is naar verwachting eind 2017 voldoende om de gewenste buffer aan te houden. De precieze omvang van dit bedrag zal bij de jaarrekening 2017 opnieuw worden berekend.

5. Raadsbesluit

Steenwijk, Nummer: 2017/

Onderwerp: Programmabegroting 2018-2021

De raad van de gemeente Steenwijkerland;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van d.d. 10 oktober 2017, nummer 2017/ ;

b e s l u i t :

Wij stellen u dan ook voor de volgende besluiten te nemen:

1. De tarieven voor gemeentelijke belastingen en rechten vast te stellen overeenkomstig onderstaande voorstellen:
 - a. de rioolrechten in 2018 met 10% te verlagen ten opzichte van 2017 en het dekkingspercentage voor 2018 te bepalen op 80,7%;
 - b. de afvalstoffenheffing in 2018 met 1,3% te verhogen ten opzichte van 2017 en het dekkingspercentage voor 2018 te bepalen op 71,6%;
 - c. de onroerende-zaakbelastingen in 2018 te verhogen met 1,7% ten opzichte van 2017;
 - d. de lijkbezorgingsrechten te verhogen met 1,7% ten opzichte van 2017 en het dekkingspercentage te bepalen op 60,1%.
2. Voor de jaren 2018, 2019 en 2020 jaarlijks een krediet van € 300.000 beschikbaar te stellen vanwege het activeren van de investeringen in oeverbeschermingen zoals beschreven in hoofdstuk 3.3.5.
3. Een krediet van € 12.382.000 beschikbaar te stellen voor het bestedingsplan 2018-2021 zoals opgenomen in hoofdstuk 3.3.6.
4. Een krediet van € 740.000 beschikbaar te stellen voor het uitvoeringsplan riolering 2018 zoals opgenomen in hoofdstuk 4.1.7.
5. Een krediet van € 670.000 beschikbaar te stellen voor de in bijlage 1 vermelde aanschaf/vervanging van bedrijfsmiddelen in 2018.
6. Op basis van de Meerjarenbegroting Grondexploitaties 2018-2021:
 - a. de grondexploitaties voor woningbouwprojecten en bedrijventerreinen die onderhanden zijn gewijzigd vast te stellen;
 - b. het college te machtigen, indien de markt- en economische omstandigheden daartoe aanleiding geven, tegen andere grondprijzen te verkopen dan opgenomen in de desbetreffende grondexploitaties onder de voorwaarde van een blijvend minimaal sluitende grondexploitatie.
7. De vijf bestuursprogramma's vast te stellen.

Bijlage 1. Vervangingsinvesteringen

Bedragen x € 1

Vervangingsinvesteringen	Investering	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
DIRECTIE					
Openbare werken (Tractie)					
Te reserveren voor 2019- 2021	665.000	-	16.314	23.728	92.008
Beschikbaar te stellen voor 2018	160.000	24.542	24.209	23.876	23.543
Totaal benodigd	825.000	24.542	40.523	47.604	115.551
Totaal beschikbaar		1.691	29.762	73.145	118.029
Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		- 22.851	- 10.761	25.541	2.478
Ondersteuning (ICT)					
Te reserveren voor 2019- 2021	1.308.000		112.284	195.384	332.427
Beschikbaar te stellen voor 2018	455.000	118.242	116.571	114.900	73.229
Totaal benodigd	1.763.000	118.242	228.855	310.284	405.656
Totaal beschikbaar		111.347	217.541	303.498	398.650
Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		- 6.895	- 11.314	- 6.786	- 7.006
Facilitair					
Te reserveren voor 2019- 2021	73.400		900	16.180	7.552
Lease koffieautomaten			20.438	16.000	16.000
Beschikbaar te stellen voor 2018	-	-	-	-	-
Totaal benodigd	73.400	-	21.338	32.180	23.552
Totaal beschikbaar		- 19	886	17.088	31.842
Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		- 19	- 20.452	- 15.092	8.290
DIRECTIE: Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		- 29.765	- 42.527	3.663	3.762
BEGRAAFPLAATSEN					
Begraafplaatsen					
Te reserveren voor 2019- 2021	130.000	-	2.875	9.839	16.657
Beschikbaar te stellen voor 2018	55.000	7.700	7.597	7.494	7.391
Totaal benodigd	185.000	7.700	10.472	17.333	24.048
Totaal beschikbaar		6.926	7.039	7.150	14.310
BEGRAAFPLAATSEN: Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		- 774	- 3.433	- 10.183	- 9.738
TOTAAL: Tekort (-) / Overschot (+) kap.lasten, excl. Begraafpl.		- 29.765	- 42.527	3.663	3.762
TOTAAL: Beschikbaar te stellen krediet voor 2018	670.000				

Bijlage 2. Resultaat programmabegroting per taakveld

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Saldo van baten en lasten						
Lasten						
0. Bestuur en ondersteuning	- 76.728	- 22.441	- 21.744	- 21.570	- 21.649	- 21.861
0.1 Bestuur	- 2.917	- 2.158	- 2.383	- 1.953	- 1.953	- 2.211
0.2 Burgerzaken	- 1.195	- 1.100	- 1.036	- 1.042	- 1.051	- 1.055
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	- 2.216	- 1.525	- 1.548	- 1.372	- 1.409	- 1.320
0.4 Overhead	- 58.291	- 16.966	- 16.456	- 16.776	- 16.871	- 17.011
0.5 Treasury	- 9.666	- 257	192	94	160	261
0.61 OZB woningen	- 649	- 420	- 467	- 475	- 479	- 480
0.64 Belastingen overig	- 7	- 15	- 47	- 47	- 47	- 47
0.8 Overige baten en lasten	- 1.787	-	-	-	-	-
1. Veiligheid	- 4.364	- 4.066	- 3.658	- 3.662	- 3.670	- 3.664
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	- 2.678	- 2.812	- 2.845	- 2.843	- 2.840	- 2.840
1.2 Openbare orde en veiligheid	- 1.686	- 1.254	- 813	- 819	- 830	- 824
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	- 8.921	- 5.795	- 7.413	- 5.953	- 6.124	- 6.179
2.1 Verkeer en vervoer	- 6.757	- 4.131	- 6.028	- 4.621	- 4.749	- 4.835
2.2 Parkeren	- 212	- 99	- 101	- 101	- 102	- 102
2.3 Recreatieve havens	- 65	- 69	- 70	- 64	- 64	- 64
2.4 Economische havens en waterwegen	- 1.812	- 1.437	- 1.154	- 1.106	- 1.147	- 1.117
2.5 Openbaar vervoer	- 75	- 59	- 61	- 61	- 62	- 62
3. Economie	- 2.142	- 2.878	- 3.312	- 2.816	- 2.602	- 2.105
3.1 Economische ontwikkeling	- 741	- 979	- 1.017	- 1.029	- 973	- 400
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	- 289	- 791	- 1.044	- 1.024	- 913	- 987
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	- 62	- 29	- 14	- 14	- 14	- 14
3.4 Economische promotie	- 1.049	- 1.079	- 1.237	- 749	- 703	- 704
4. Onderwijs	- 5.253	- 4.524	- 3.962	- 3.956	- 3.952	- 3.960
4.2 Onderwijshuisvesting	- 2.758	- 2.225	- 1.730	- 1.795	- 1.756	- 1.730
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	- 2.494	- 2.299	- 2.232	- 2.161	- 2.197	- 2.230
5. Sport, cultuur en recreatie	- 12.520	- 10.220	- 8.575	- 8.631	- 8.540	- 8.561
5.1 Sportbeleid en activering	- 726	- 576	- 356	- 405	- 406	- 406
5.2 Sportaccommodaties	- 3.432	- 3.170	- 2.525	- 2.509	- 2.504	- 2.491
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	- 906	- 883	- 892	- 892	- 892	- 892
5.4 Musea	- 879	- 515	- 566	- 568	- 507	- 508
5.5 Cultureel erfgoed	- 460	- 351	- 261	- 263	- 265	- 266
5.6 Media	- 894	- 886	- 884	- 884	- 884	- 884
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	- 5.224	- 3.838	- 3.091	- 3.109	- 3.082	- 3.113
6. Sociaal domein	- 53.759	- 53.119	- 49.877	- 48.758	- 48.381	- 48.035
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	- 4.833	- 3.557	- 3.383	- 3.377	- 3.375	- 2.850
6.2 Wijkteams	- 1.467	- 1.532	- 1.568	- 1.577	- 1.590	- 1.595
6.3 Inkomensregelingen	- 18.036	- 17.081	- 15.206	- 14.554	- 14.415	- 14.485
6.4 Begeleide participatie	- 8.852	- 8.430	- 7.624	- 7.160	- 6.750	- 6.651
6.5 Arbeidsparticipatie	- 1.704	- 2.299	- 1.365	- 1.413	- 1.414	- 1.414
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	- 1.165	- 1.277	- 1.303	- 1.303	- 1.303	- 1.304

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	- 8.268	- 9.720	- 10.293	- 10.236	- 10.325	- 10.473
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	- 8.984	- 8.848	- 8.757	- 8.758	- 8.826	- 8.879
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	83	- 80	- 80	- 80	- 80	- 80
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	- 532	- 293	- 300	- 301	- 304	- 305
7. Volksgezondheid en milieu	- 13.219	- 12.164	- 11.089	- 10.501	- 10.529	- 10.470
7.1 Volksgezondheid	- 1.460	- 1.466	- 1.436	- 1.436	- 1.437	- 1.437
7.2 Riolering	- 4.566	- 3.994	- 3.625	- 3.619	- 3.672	- 3.637
7.3 Afval	- 4.688	- 3.981	- 4.036	- 4.021	- 4.024	- 4.026
7.4 Milieubeheer	- 1.487	- 2.043	- 1.480	- 961	- 933	- 906
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	- 1.018	- 679	- 512	- 464	- 462	- 464
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	- 15.287	- 8.386	- 6.483	- 6.959	- 7.436	- 7.409
8.1 Ruimtelijke ordening	- 1.577	- 1.074	- 834	- 939	- 797	- 701
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	- 8.042	- 3.151	- 3.304	- 3.692	- 4.314	- 4.394
8.3 Wonen en bouwen	- 5.668	- 4.160	- 2.345	- 2.328	- 2.325	- 2.314
Totaal Lasten	- 192.193	- 123.592	- 116.113	112.805	112.883	112.244
Baten						
0. Bestuur en ondersteuning	150.539	81.466	80.433	79.491	79.014	79.136
0.1 Bestuur	29	39	438	11	11	269
0.2 Burgerzaken	828	600	610	610	610	610
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.861	726	485	478	378	374
0.4 Overhead	56.961	2.562	1.266	1.266	1.266	1.266
0.5 Treasury	13.947	2.849	2.624	2.468	2.358	2.293
0.61 OZB woningen	5.726	4.096	4.185	4.185	4.185	4.185
0.63 Parkeerbelasting	15	10	10	10	10	10
0.64 Belastingen overig	189	197	248	248	248	248
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	68.860	67.619	67.751	67.400	67.132	67.066
0.8 Overige baten en lasten	1.067	-	-	-	-	-
0.62 OZB niet-woningen	1.056	2.768	2.816	2.816	2.816	2.816
1. Veiligheid	296	380	183	183	183	183
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	130	201	155	155	155	155
1.2 Openbare orde en veiligheid	165	179	28	28	28	28
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	1.314	576	223	223	223	223
2.1 Verkeer en vervoer	1.050	180	164	164	164	164
2.3 Recreatieve havens	49	54	54	54	54	54
2.4 Economische havens en waterwegen	208	338	1	1	1	1
2.5 Openbaar vervoer	7	5	5	5	5	5
3. Economie	1.678	1.865	2.767	2.542	2.425	2.682
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	164	548	1.450	1.224	1.108	1.364
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	47	19	19	19	19	19
3.4 Economische promotie	1.466	1.298	1.298	1.298	1.298	1.298
4. Onderwijs	412	227	227	227	227	227
4.2 Onderwijshuisvesting	18	-	-	-	-	-
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	394	227	227	227	227	227

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
5. Sport, cultuur en recreatie	1.001	1.475	709	684	616	616
5.1 Sportbeleid en activering	8	3	3	3	3	3
5.2 Sportaccommodaties	539	572	581	581	581	581
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-	0	0	0	0	0
5.4 Musea	14	3	3	3	3	3
5.5 Cultureel erfgoed	180	4	4	4	4	4
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	261	893	118	93	25	25
6. Sociaal domein	16.126	13.898	13.792	13.792	13.792	13.792
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	834	160	134	134	134	134
6.3 Inkomensregelingen	13.717	13.028	13.008	13.008	13.008	13.008
6.4 Begeleide participatie	26	-	-	-	-	-
6.5 Arbeidsparticipatie	479	59	-	-	-	-
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	4	-	-	-	-	-
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	587	650	650	650	650	650
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	465	-	-	-	-	-
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	14	-	-	-	-	-
7. Volksgezondheid en milieu	11.071	10.539	9.992	9.953	10.037	9.968
7.1 Volksgezondheid	17	-	-	-	-	-
7.2 Riolering	5.692	5.533	5.206	5.185	5.268	5.199
7.3 Afval	4.688	4.296	4.332	4.314	4.314	4.314
7.4 Milieubeheer	208	268	9	9	9	9
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	465	442	445	445	445	445
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	7.778	4.672	5.116	5.495	6.987	6.798
8.1 Ruimtelijke ordening	46	71	73	73	73	73
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	5.473	3.131	3.574	3.970	5.478	5.305
8.3 Wonen en bouwen	2.259	1.469	1.469	1.453	1.437	1.420
Totaal Baten	190.214	115.097	113.442	112.591	113.506	113.625
Saldo van baten en lasten	- 1.979	- 8.495	- 2.671	- 215	622	1.381
Mutatie reserves						
Toevoegingen						
0. Bestuur en ondersteuning	- 15.844	- 7.351	- 857	- 558	- 1.441	- 1.370
0.10 Mutaties reserves	- 15.844	- 7.351	- 857	- 558	- 1.441	- 1.370
Totaal Toevoegingen	- 15.844	- 7.351	- 857	- 558	- 1.441	- 1.370
Onttrekkingen						
0. Bestuur en ondersteuning	21.866	16.112	4.098	1.310	1.109	34
0.10 Mutaties reserves	21.866	16.112	4.098	1.310	1.109	34
Totaal Onttrekkingen	21.866	16.112	4.098	1.310	1.109	34
Mutatie reserves	6.021	8.761	3.241	751	- 332	- 1.335
Resultaat	4.042	266	570	537	291	45

Bijlage 3. Meerjarig audit-programma, jaarschijf 2018

Het fundament voor de interne controle, het meerjarig auditplan 2015-2018, heeft u in 2014 vastgesteld. In deze bijlage staan de processen die in 2018 onderzocht gaan worden. Door het vaststellen van deze programmabegroting door de gemeenteraad wordt de onderzoeksoverdracht voor 2018 bekrachtigd.

WETTELIJKE VEREISTEN			
Eenheid	Proces	Invalshoek	Doelstellingen
ALLE	ENSIA	Beheersing	In beeld brengen of de informatieveiligheid conform regelgeving wordt uitgevoerd.
ALLE	SISA	Financiële rechtmatigheid	Beoordeling van de besteding van de specifieke uitkeringen van het rijk.
FISCALE WET- EN REGELGEVING			
Eenheid	Proces	Invalshoek	Doelstellingen
ALLE	BTW	Beheersing	In beeld brengen of de regelgeving rond BTW conform wordt uitgevoerd.
ALLE	Nader te bepalen projecten (vanuit diverse disciplines mogelijk)		Elk jaar zal een nader te bepalen onderwerp op basis van relevantie worden gecontroleerd, bijv. vennootschapsbelasting, loonheffing, verhuurderheffing, wet markt & overheid, werkkostenregeling
SAMENLOOP ACCOUNTANTSCONTROLE			
Eenheid	Proces	Invalshoek	Doelstellingen
DV	Legesverordening	Beheersing	Inzichtelijk maken of tarieven conform de legesverordening in rekening worden gebracht.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
OO	Begroting en budgetbeheer	Beheersing	In beeld brengen van de werking van het huidige planning- en control instrumentarium.
OO	Activering	Beheersing	Vaststellen dat activering plaatsvindt o.b.v. de van toepassing zijnde nota afschrijvingsbeleid en waarderingsgrondslagen.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de activa passen binnen de geautoriseerde begroting.
B&R	Rioolheffing	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen (volledigheid van de opbrengst).
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
DV	Omgevingsvergunning	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
B&R	Afvalstoffenheffing	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen (volledigheid van de opbrengst).
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
SAMENLOOP ACCOUNTANTSCONTROLE			
Eenheid	Proces	Invalshoek	Doelstellingen
B&R	WOZ/OZB	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de

		Financiële rechtmatigheid	geldende beheersingsmaatregelen (jaarlijkse herwaardering). Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
DV	Kas(protocol) burgerzaken (halfjaarlijks)	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
DV	Subsidieverlening	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat subsidie is verleend conform de in de subsidieverordening gestelde voorwaarden. Vaststellen dat er een juiste registratie plaatsvindt in de financiële administratie.
B&R	Grondbedrijf	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
ALLE	Inkoop en aanbesteding	Beheersing	In beeld brengen of aanbestedingsprocedures worden gedaan conform de geldende interne en externe beheersingsmaatregelen. Controleren of (indien vereist) een aanbestedingsprocedure wordt gevolgd.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de aankopen passen binnen de geautoriseerde begroting.
DV	WMO	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat voorzieningen worden verleend conform de in de verordening gestelde voorwaarden.
DV	Jeugd	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat voorzieningen worden verleend conform de in de verordening gestelde voorwaarden.
OO	Personeelskosten	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de kosten passen binnen de geautoriseerde begroting.
ALLE	Inkomende subsidies	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
OO B&R	Automatisering	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
OO	Betalingsverkeer	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
OO	Treasury	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
OO	Memoriaal	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
ALLE	Wet normering toetsinkomens	Beheersing	In beeld brengen of de regelgeving rond WNT conform wordt uitgevoerd.

OO	Mutaties en Reserves	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat mutaties in de reserves plaatsvinden conform de gestelde voorwaarden.
B&R DV	Huren en Pachten	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
		Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
EIGEN VOORDRACHT			
Eenheid	Proces	Invalshoek	Doelstellingen
DV	Leerlingenvervoer	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.

Eenheid Beheer & Realisatie = B&R

Eenheid Organisatie Ondersteuning = OO

Eenheid Dienstverlening = DV

Bijlage 4. Verloop reserves en voorzieningen

bedragen x € 1.000

Reserves	Realisatie Ultimo 2016	Begroting Ultimo 2017	Begroting Ultimo 2018	MJR Ultimo 2019	MJR Ultimo 2020	MJR Ultimo 2021
Saldo rekening						
Te verdelen rekeningsaldo Steenwijk	4.042	- 0	- 0	- 0	- 0	- 0
Totaal Saldo rekening	4.042	- 0	- 0	- 0	- 0	- 0
Algemene reserve						
Algemene reserve - vaste buffer	7.475	7.564	7.564	7.564	7.564	7.564
Algemene reserve - vrij besteedbaar	16.915	17.373	13.510	12.465	11.590	11.590
Bedrijfsreserve	605	500	500	500	500	500
Totaal Algemene reserve	24.995	25.437	21.574	20.529	19.654	19.654
Algemene reserves grondexploitatie						
Algemene reserve Grondbedrijf	3.500	3.500	4.207	4.715	6.106	7.426
Totaal Algemene reserves grondexploitatie	3.500	3.500	4.207	4.715	6.106	7.426
Bestemmingsreserves onderwijs						
Decentralisatie huisvesting onderwijs	818	445	445	445	445	445
Totaal Bestemmingsreserves onderwijs	818	445	445	445	445	445
Bestemmingsreserves overig						
Fonds leader plus (Leader 2014-2020)	232	-	-	-	-	-
Kunstobjecten	470	482	503	524	544	565
Oudheidkamer	23	23	23	23	23	23
Reserve frictie samenvoeging IGSD/NWG	585	379	379	379	379	379
Reserve Gebiedsgerichte projecten	204	27	27	27	27	27
Reserve grote projecten	64	9	9	9	9	9
Reserve impulsgelden	706	156	156	156	156	156
Reserve kernenbeleid	175	111	206	201	196	190
Reserve koppengeld	272	202	202	202	202	202
Reserve leefbaarheidsprojecten	427	239	239	239	239	239
Reserve opbrengst Wavin-gelden	150	150	150	150	150	150
Reserve opvangen effecten decentralisatie's (3D's)	4.196	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Reserve startersleningen	2.405	2.405	2.405	2.405	2.405	2.405
Reserve te bestemmen rekeningsaldo	1.445	-	-	-	-	-
Reserve volkshuisvesting	10.324	9.705	9.505	9.275	9.075	9.075
Totaal Bestemmingsreserves overig	21.678	16.889	16.805	16.590	16.406	16.421
Totaal	55.032	46.271	43.030	42.279	42.610	43.946

bedragen x € 1.000

Voorzieningen	Realisatie Ultimo 2016	Begroting Ultimo 2017	Begroting Ultimo 2018	MJR Ultimo 2019	MJR Ultimo 2020	MJR Ultimo 2021
Voorzieningen						
Egalisatievoorziening reiniging	1.171	1.121	1.019	874	657	373
Voorziening groot onderhoud wegen	-	-	1.500	1.500	1.500	1.500
Voorziening riolering (exploitatie)	863	526	526	526	526	526
Voorziening riolering (investeringen)	1.234	1.715	1.488	1.281	991	769
Vz Algemeen Maatschappelijk Vastgoed	578	221	110	5	0	16
Vz betaalde pensioenen wethouders	455	469	869	829	789	1.002
VZ Buddenbaum	14	14	14	14	14	14
Vz onderhoud speelvoorzieningen	165	223	122	45	37	28
Vz overdracht wethouderspensioenen	1.683	1.808	1.501	1.621	1.741	1.603
Vz wachtgeldten collegeleden 2001-2006/2010-2014	471	328	126	-	-	-
Totaal Voorzieningen	6.633	6.425	7.274	6.696	6.255	5.831
Totaal	6.633	6.425	7.274	6.696	6.255	5.831

Bijlage 5. Incidentele baten en lasten per programma

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Doorontwikkeling dienstverlening	- 88	- 86		
Totaal incidentele lasten	- 88	- 86	-	-
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 88	- 86	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
Totaal incidentele toevoegingen	-	-	-	-
Incidentele onttrekkingen				
Totaal incidentele onttrekkingen	-	-	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)	-	-	-	-
Incidenteel resultaat	- 88	- 86	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Uitvoeringsagenda binnenstad Steenwijk	- 625	- 635	- 575	-
Energie service company	- 30	-	-	-
Jongerenparticipatie	- 25	- 25	-	-
Voorziening groot onderhoud wegen	- 1.500	-	-	-
Opwaarderen groen begraafplaatsen	- 45	-	-	-
Revolving fund (4 jaar)	- 350	-	-	-
Planuitwerking verduurzamen gemeentelijk vastgoed	- 100	-	-	-
	-	-	-	-
Totaal incidentele lasten	- 2.675	- 660	- 575	-
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 2.675	- 660	- 575	-
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
Reserve kernenbeleid	- 100	-	-	-
Totaal incidentele toevoegingen	- 100	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Incidentele onttrekkingen				
Algemene reserve vrij besteedbaar	455	405	375	
Reserve volkshuisvesting	200	230	200	
Algemene reserve vrij besteedbaar	2.120	25		
Totaal incidentele onttrekkingen	2.775	660	575	-
Mutatie reserves (incidenteel)	2.675	660	575	-
Incidenteel resultaat	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Transitie naar een welzijnsorganisatie	- 500	- 500	- 500	-
Cultuurvisie: kansen door verbinden	- 65	- 65	-	-
Verhogen taalniveau 3F voor pedagogisch medewerkers voorschoolse voorzieningen	- 88	-	-	-
Totaal incidentele lasten	- 653	- 565	- 500	-
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 653	- 565	- 500	-
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
Totaal incidentele toevoegingen	-	-	-	-
Incidentele onttrekkingen				
Algemene reserve vrij besteedbaar	653	565	500	-
Totaal incidentele onttrekkingen	653	565	500	-
Mutatie reserves (incidenteel)	653	565	500	-
Incidenteel resultaat	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Nationaal park Weerribben Wieden	- 110	-	-	-
Groene en blauwe diensten	- 325	-	-	-
Gebiedsgerichte aanpak Giethoorn	- 200	- 50	-	-
Totaal incidentele lasten	- 635	- 50	-	-
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 635	- 50	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
Totaal incidentele toevoegingen	-	-	-	-
Incidentele onttrekkingen				
Algemene reserve vrij besteedbaar	635	50	-	-
Totaal incidentele onttrekkingen	635	50	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)	635	50	-	-
Incidenteel resultaat	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 5. Financiën en bedrijfsvoering	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
Tijdelijke extra formatie technische beheer en service desk	- 75	- 75	-	-
Totaal incidentele lasten	- 75	- 75	-	-
Incidentele baten				
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 75	- 75	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
Totaal incidentele toevoegingen	-	-	-	-
Incidentele onttrekkingen				
Totaal incidentele onttrekkingen	-	-	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)	-	-	-	-
Incidenteel resultaat	- 75	- 75	-	-

bedragen x € 1.000

Totaal - Incidentele lasten, baten en mutatie reserves	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Saldo van baten en lasten (incidenteel)				
Incidentele lasten				
1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	- 88	- 86	-	-
2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	- 2.675	- 660	- 575	-
3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	- 653	- 565	- 500	-
4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	- 635	- 50	-	-
5. Financiën en bedrijfsvoering	- 75	- 75	-	-
Totaal incidentele lasten	- 4.126	- 1.436	- 1.075	-
Incidentele baten				
1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	-	-	-	-
2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	-	-	-	-
3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	-	-	-	-
4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	-	-	-	-
5. Financiën en bedrijfsvoering	-	-	-	-
Totaal incidentele baten	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 4.126	- 1.436	- 1.075	-
Mutatie reserves (incidenteel)				
Incidentele toevoegingen				
1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	-	-	-	-
2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	- 100	-	-	-
3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	-	-	-	-
4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	-	-	-	-
5. Financiën en bedrijfsvoering	-	-	-	-
Totaal incidentele toevoegingen	- 100	-	-	-
Incidentele onttrekkingen				
1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	-	-	-	-
2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	2.775	660	575	-
3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	653	565	500	-
4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	635	50	-	-
5. Financiën en bedrijfsvoering	-	-	-	-
Totaal incidentele onttrekkingen	4.063	1.275	1.075	-
Mutatie reserves (incidenteel)	3.963	1.275	1.075	-
Incidenteel resultaat	- 163	- 161	-	-

Bijlage 6. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves per programma

bedragen x € 1.000

Totaal - Structurele toevoegingen en onttrekkingen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Structurele toevoegingen						
1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	-	-	-	-	-	-
2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	-	-	- 707	- 508	- 1.391	- 1.320
3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	- 50	- 50	- 50	- 50	- 50	- 50
4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	- 9	-	-	-	-	-
5. Financiën en bedrijfsvoering	-	-	-	-	-	-
Totaal Structurele toevoegingen	- 59	- 50	- 757	- 558	- 1.441	- 1.370
Structurele onttrekkingen						
1. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich welkom	-	-	-	-	-	-
2. Steenwijkerl'ANDERS' voelen zich thuis	6	6	5	5	5	5
3. Steenwijkerl'ANDERS' doen het samen	19	29	29	29	29	29
4. Steenwijkerl'ANDERS' zijn actief	-	-	-	-	-	-
5. Financiën en bedrijfsvoering	-	-	-	-	-	-
Totaal Structurele onttrekkingen	25	35	35	35	34	34
Totaal structurele mutatie reserves	- 34	- 15	- 722	- 524	- 1.407	- 1.335

Bijlage 7. Verbonden partijen

De bijlage is conform het raadsvoorstel van 9 februari 2016 opgesteld en wordt in de volgende categorieën gepresenteerd:

- vennootschappen en coöperaties
- stichtingen en verenigingen
- gemeenschappelijke regelingen en

De 4^e categorie, de “overige verbonden partijen” is momenteel niet voorradig.

Als beleidslijn voor de raming van het dividend wordt het werkelijk ontvangen dividend over het voorgaande jaar gehanteerd, tenzij het bestuur van de verbonden partij andere besluiten over het te voeren dividendbeleid heeft genomen. Verder is geprobeerd vooruit te kijken tot en met het komende begrotingsjaar. Een aantal verbonden partijen heeft deze gegevens niet verstrekt.

Vennootschappen en coöperaties

BNG

Verbonden partij	N.V. Bank Nederlandse Gemeenten
Activiteiten	De kerntaak van de BNG is om tegen lage tarieven te voorzien in kredietverlening aan decentrale overheden en in kredietverlening onder garantie van overheden.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente op een zo goedkoop mogelijke manier kan lenen om de rentekosten zo laag mogelijk te houden. Ook zijn de financiële zekerheden en stabiliteit van maatschappelijk belang.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Nederlandse overheden (50% rijk, 50% gemeenten, provincies en waterschappen)
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 129.675 aandelen à € 2,50. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 0,24%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2014	74	3.582	149.891	24%	126
2015	132	4.163	145.317	23%	226
2016	213	4.486	149.483	26%	369
2017	213	*)	*)	*)	*)
2018	213	*)	*)	*)	*)

*) niet bekend.

Ontwikkelingen	De BNG Bank verwacht dat het renteresultaat de komende jaren lager zal komen dan voorgaande jaren. Gezien de aanhoudende onzekerheden acht de bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de te verwachten nettowinst over 2017.
----------------	---

Risico's	Beperkt, tot deelname aandelenkapitaal. Financiers hebben vertrouwen in de bank dat het risico van kredietverlening aan de BNG bank beperkt is, gezien het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de staat.
----------	---

Enexis

Verbonden partij	Enexis Holding N.V.
Activiteiten	Enexis is verantwoordelijk voor: - Distribueren en transporteren van energie. - Het in stand houden, beheren, exploiteren en uitbreiden van distributie en transportnetten in relatie tot energie. - Het ontplooiën van andere operationele en ondersteunende activiteiten mits deze binnen de wettelijke grenzen vallen.
Inhoudelijk belang	Om de consument te beschermen tegen een monopolist is wettelijk bepaald dat netbeheerders in publieke handen moeten blijven.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Provincies Noord-Brabant, Limburg, Overijssel, Drenthe, Groningen, Flevoland, Friesland en diverse gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 304.012 aandelen à € 1. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 0,20%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2014	258	3.517	2.900	54,8%	265,5
2015	217	3.608	3.472	51%	223,1
2016	210	3.704	3.580	50,9%	207
2017	210	3.704	3.814	51%	200
2018	210	3.804	3.814	51%	200

Governance	De governance is op orde en voldoet aan de code Tabaksblat en de voorwaarden van de Wet Normering Topinkomens (WNT). Met ingang van 1 januari 2019 verloopt het overgangsrecht in het kader van de WNT. Dit betekent dat de bezoldiging vervolgens in twee jaar verder dient te worden teruggebracht tot de norm die op dat moment geldt.
Ontwikkelingen	Enexis Holding N.V. opereert in een gereguleerde markt, onder toezicht van de Autoriteit Consumenten en Markt (ACM). De ACM stelt elke drie jaar de maximale tarieven vast. In die periode gaan de gereguleerde tarieven omlaag als gevolg van lager ingeschatte kapitaalskosten. Dit is een stimulans voor Enexis om te komen tot kostenbesparing, en zo toch de aandeelhouders een redelijk rendement te kunnen bieden.
Risico's	De aandeelhouders lopen het risico (een deel van) de boekwaarde ad € 6,2 miljoen te moeten afwaarderen. Het risico voor de aandeelhouders is gering omdat Enexis opereert in een gereguleerde (energie)markt, onder toezicht van de Energiekamer. Daarnaast is het risico gering in relatie tot de (intrinsieke) waarde van Enexis Holding N.V.. Wettelijk is minimaal 40% eigen vermogen vereist, Enexis heeft op dit moment meer dan 50% eigen vermogen. Gecombineerd met de achtergestelde status van de 'Vordering op Enexis vennootschap' die loopt tot september 2019, levert dit een laag risico op voor de aandeelhouders van Enexis Holding N.V.

	Een aanvullend risico is het achterblijven van de geraamde dividendinkomsten. Het risico is echter gemitigeerd middels een overeengekomen streefwaarde van € 100 miljoen voor het jaarlijkse dividend.
--	---

Rendo Holding

Verbonden partij	N.V. Rendo Holding
Activiteiten	Rendo houdt zich als regionale netbeheerder van elektriciteit- en gasnetten primair bezig met het ontwerp, de bouw en het beheer van energienetwerken. Daarnaast houdt zij zich bezig met activiteiten gericht op onderhoud, verhuur en verkoop van energieverbruikstoestellen en adviseert of participeert o.a. in duurzaamheids- en innovatieprojecten op gebied van energie.
Inhoudelijk belang	Het is van een publiek belang dat er een betrouwbare, betaalbare en schone energievoorziening is op de korte en lange termijn. De wet verplicht een splitsing van gasbedrijven in een leverings- en productiedeel, waarbij het leveringsdeel in publieke handen moet blijven. Het publiek belang kan het best behartigd worden in een privaatrechtelijke deelname.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Gemeenten Hoogeveen, Meppel, Staphorst, Zwartewaterland, Steenwijkerland, Coevorden, Hardenberg, Westerveld en De Wolden.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 198 aandelen à € 453,78. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 19,98%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2014	1.998	58	77	40%	10,4
2015	1.498	61	72	46%	11,0
2016	1.498	67	72	50%	13,7
2017	1.498	70	75	45%	10,0
2018	1.498	72	76	52%	10,0

Ontwikkelingen	N.V. Rendo opereert in een gereguleerde markt, onder toezicht van de Autoriteit Consumenten & Markt (ACM). Elke 3 tot 5 jaar stelt de ACM de maximale tarieven vast. In die periode veranderen de gereguleerde tarieven in 3 tot 5 stappen. De tarieven kunnen in een reguleringsperiode zowel omhoog als omlaag gaan als gevolg van een gewijzigde inschatting van het efficiënte kostenniveau aan het einde van een reguleringsperiode ten opzichte van het startpunt. Ongeacht de richting van de ontwikkeling van de tarieven, bevat de reguleringsystematiek een prikkel voor de Rendo om te komen tot kostenbesparingen om zo de aandeelhouders een redelijk rendement te kunnen bieden. De komende jaren houdt Rendo rekening met een dividenduitkering van € 7,5 miljoen.
Risico's	N.V. Rendo Holding bestaat uit Rendo Netwerken. Rendo Netwerken beheert en onderhoudt het gas- en elektriciteitsnetwerk. Gezien de aard van de activiteiten is Rendo Netwerken een vrij stabiele vennootschap. Bij een eventuele overname in verband met sectorordening vervalt het dividend. De opbrengst is naar verwachting (aanzienlijk) lager dan de huidige dividendopbrengst.

Vitens

Verbonden partij	Vitens N.V.
Activiteiten	Het doel van Vitens is een betrouwbare en onafhankelijke watervoorziening tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten.
Inhoudelijk belang	Het is wettelijk vastgelegd dat de aandelen van waterbedrijven alleen in publieke handen mogen zijn, omdat de drinkwatervoorziening een publiek belang is. Het belang wordt het beste verwezenlijkt door middel van een privaatrechtelijke deelname.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Provincies Overijssel, Utrecht, Flevoland, Gelderland, Drenthe en Friesland en gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 60.227 aandelen á € 56,50. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 1,042%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2014	164	421	1.293	25%	42
2015	175	472	1.243	28%	55
2016	202	441	1.293	25%	36
2017	193	526,3	1.223,8	30,1%	48,5
2018	54	525,7	1.233,9	32%	13

Ontwikkelingen	Vitens werkt aan een verbeterde dienstverlening aan klanten, een grotere waardering voor het product en een goede bescherming van de drinkwaterbronnen. Verder werkt het bedrijf onder meer aan de implementatie van de nieuwe Omgevingswet. Het verwachte resultaat over 2018 is lager dan in 2017. Dit komt door de verwachte daling van de WACC van 4,2% naar 3,4%. Daarnaast moet het teveel behaalde resultaat in 2016 worden teruggegeven aan de klanten door middel van verlaging van de tarieven.
Risico's	De deelneming brengt voor de gemeente een gering risico met zich mee. Vitens opereert maar zeer beperkt in een concurrerende omgeving, de marktrisico's zijn daarom beperkt. De operationele risico's zijn niet klein omdat het product moet voldoen aan hoge kwaliteitseisen.

Rova

Verbonden partij	N.V. Rova Holding
Activiteiten	Het op financieel, milieutechnisch en maatschappelijk verantwoorde wijze exploreren en exploiteren van afvalzorgplicht van gemeenten.
Inhoudelijk belang	Het is van een publiek belang dat de gemeente de afvalverwerking tegen de zo laag mogelijke maatschappelijke kosten uitvoert. Het publiek belang kan behartigd worden door middel van een publieksrechtelijk deelname op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Afvalverwijdering Utrecht, gemeenten in West Overijssel, Amersfoort, Meppel, Apeldoorn, Oost-Gelre, Twenterand, Urk, Aalten, Olst-Wijhe, Winterswijk en Westerveld.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 579 aandelen (A) á € 113,45. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 6,69%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2014	281	24	30	30,2%	5,7
2015	324	26	30	31,5%	6,8
2016	430(*)	28	56	33,5%	4,6
2017	270	29,9	53,9	31%	4,6
2018	270	31	53,9	31%	4,6

(*) exclusief opbrengst van € 915.000 in verband met uitkering CV kapitaal Essent

Ontwikkelingen	De behaalde resultaten in de transitie van afval naar grondstoffen (omgekeerd inzamelen) en de implementatie van de BOR-dienstverlening zijn positief te noemen. De Rova zal zich hierop blijven inzetten. Verder wordt gezocht door het uitbreiden van samenwerking met gemeenten, bijvoorbeeld op het terrein van beheer openbare ruimte en groenbeheer en is Rova actief rondom de implementatie van de participatiewet (bijvoorbeeld door het bieden van leerwerktrajecten voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).
Risico's	Beperkt tot deelname aandelenkapitaal en een renterisico bij herziening van het percentage van de achtergestelde lening.

Wadinko

Verbonden partij	Wadinko N.V.
Activiteiten	Het deelnemen in en het directie voeren over andere ondernemingen die bij voorkeur werkzaam zijn in de provincie Overijssel, waaronder bedrijven die werkzaam zijn op het gebied van kunststoffen en milieutechnieken en het bevorderen van de werkgelegenheid in de provincie, één en ander in de ruimste zin van het woord.
Inhoudelijk belang	Wadinko heeft tot doel het creëren van werkgelegenheid door middel van het stimuleren van bedrijvigheid. Dit is van maatschappelijk belang, maar strikt genomen geen publiek belang omdat het een normale economische activiteit betreft. Er zijn concurrerende particuliere initiatieven die met vergelijkbare participaties hetzelfde doel bereiken. Het is daarmee niet optimaal om als gemeente in een privaatrechtelijke partij te participeren.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Provincie Overijssel en 20 gemeenten in Overijssel plus gemeenten Meppel, Noordoostpolder, Urk en Westerveld.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 130 aandelen á € 100. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 5%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Dividend (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2014	65	60	n.v.t.		7,4
2015	65	65	n.v.t.		6,0
2016	65	66	n.v.t.		1,5
2017	65	66,6	n.v.t.		2,4
2018	65	67	1,5	97,8	1,5

Ontwikkelingen	Het beleid voor de komende zal worden voortgezet met als doelstelling: - 5.000 arbeidsplaatsen in 2021 bij Wadinko participaties en - gemiddeld 4% rendement op eigen vermogen. In 2018 verwacht Wadinko in 2 à 3 nieuwe participaties te investeren en mogelijk 1 participatie af te stoten. Verder besteedt zij ruim aandacht aan haar participatie Wimm B.V. waarin zij leiderschap in het regionale bedrijfsleven willen ontwikkelen en regionaal talent willen behouden.
Risico's	Verbonden met de taken van Wadinko zijn er ondernemingsrisico's. De participatiemaatschappij zorgt dat zij invloed uitoefent op de ondernemingen waarin zij participeert via een Raad van Commissarissen of een aandeelhoudersovereenkomst. Het is echter niet te zeggen welke risico's Wadinko precies loopt met betrekking tot de aangegane participaties. De afgelopen jaren is een positief financieel resultaat gedraaid. Dit wil echter niet zeggen dat het bedrijf financieel gezond blijft, vanwege de afhankelijkheid van de financiële posities van de participerende partijen. Vooralsnog is het eigen vermogen (liquide middelen) hoog genoeg om risico's op te vangen.

Noordwestgroep

Verbonden partij	Noordwestgroep N.V.
Activiteiten	Noordwestgroep is een sociaal werkontwikkelingsbedrijf. Het doel is om alle werkzoekenden, met passende hulp en ondersteuning, naar zinvol werk te leiden.
Inhoudelijk belang	Het publiek belang, mensen met een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking aan het arbeidsproces laten deelnemen, is wettelijk gezien een taak van de gemeente en wordt verwezenlijkt via de Noordwestgroep N.V.
Bestuursprogramma	Steenwijkerlanders zijn actief
Deelnemende partijen	Gemeente Steenwijkerland
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit thans 100% van de uitgegeven aandelen, zijnde 1.200 à € 453,78 per aandeel.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Akkerman

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2014	0,5	1,0	2,4		0
2015	0,3	1,0	2,4		0
2016	0,6	*)	*)	*)	-0,3
2017	1,0	*)	*)	*)	*)
2018	0,8	*)	*)	*)	*)

*) niet bekend.

Ontwikkelingen	Bij besluitvorming over de toekomst van de IGSD wordt ook gekeken naar de verregaande samenwerking tussen de IGSD en de Noordwestgroep. Op lange termijn zal de sociale werkvoorziening worden teruggebracht tot 30% van het huidige bestand.
Risico's	Jaarlijkse verlaging van de rijksbijdrage betekent een financieel risico voor de gemeente als Noordwestgroep hier geen nieuwe inkomsten tegenover zet. Bijkomend risico is dat het huidige bestand niet genoeg krimpt. In verband met de te verwachten tekorten bij de Noordwestgroep de komende jaren is besloten om een onderzoek te laten plaatsvinden naar hoe we deze tekorten voor de komende jaren kunnen terugdringen.

Vennootschappen na verkoop Essent

In 2009 werd het productie- en leveringsdeel van Essent verkocht aan RWE. Bij de verkoop is een aantal tijdelijke B.V.'s opgericht om de belangen van de aandeelhouders te behartigen. In verband met contractuele verplichtingen moeten de volgende vennootschappen: CBL Vennootschap B.V., Verkoop Vennootschap B.V., CSV Amsterdam B.V. en Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. nog in stand worden gehouden. Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt zich tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschappen.

Verbonden partij	Vordering op Enexis B.V.
Activiteiten en inhoudelijk belang	Essent heeft eind 2007 een herstructurering doorgevoerd waarbij de economische eigendom van de gas- en elektriciteitsnetten binnen de Essent-groep zijn verkocht en overgedragen aan Enexis. Enexis beschikte over onvoldoende contante middelen om de koopprijs te kunnen betalen. Dit bedrag is omgezet in een lening van de aandeelhouders van Essent. De B.V. is in het leven geroepen om de Aandeelhouderslening aan Enexis doelmatig en efficiënt te kunnen beheren.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Provincies Noord-Brabant, Limburg, Overijssel, Drenthe, Groningen, Flevoland, Friesland en diverse gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 3.888 aandelen, zijnde een aandeel in het totaal aandelenvermogen van 0,1944%. De gemeente heeft nog 1 lening uitstaan: - Lening D, einddatum 2019, rente 7,20% € 680.000
Vertegenwoordiger	Wethouder Brus

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Rente-inkomsten (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2015	95	0,045	860		0
2016	94	0,025	355		0
2017	49	0,035	356		0
2018	49	0,035	356		0

Ontwikkelingen	Lening D mag niet vervroegd worden afgelost. Afhankelijk van het resultaat van een aantal financiële ratio's zou deze tranche eventueel geconverteerd kunnen worden in eigen vermogen.
Risico's	Als aandeelhouder loopt de gemeente zeer beheerst geachte risico's op Enexis voor de niet-tijdige betaling van rente en/of aflossing en, in het ergste geval, faillissement van Enexis. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (ongeveer € 20.000,-).

Stichtingen en verenigingen

Stichting Dataland

Verbonden partij	Stichting administratiekantoor Dataland
Activiteiten	Dataland verzorgt de toegankelijkheid van gemeentelijke vastgoed, geo- en WOZ-informatie voor publieke en private afnemers in Nederland.
Inhoudelijk belang	Deelname is een vorm van samenwerking tussen gemeenten ter behartiging van het openbaar belang en met als resultaat efficiëntie en kennisvoordelen op het gebied van toegankelijkheid van overheidsinformatie. Dankzij de samenwerking met deelnemende gemeenten, vele afnemers en andere betrokkenen bij de overheidsinformatievoorziening is Dataland uitgegroeid tot het landelijke kennis- en dataknooppunt voor vastgoed, geo- en WOZ gerelateerde gemeentelijke gegevens.
Bestuursprogramma	Steenwijkerlanders voelen zich welkom
Deelnemende partijen	Diverse Nederlandse gemeenten
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 22.640 certificaten à € 0,10 per certificaat. Participatie geschiedt door de eenmalige aankoop van certificaten naar rato van het aantal gebouwen in de gemeente. Hiermee krijgt de gemeente zeggenschap over het beleid van Dataland.
Vertegenwoordiger	De gemeente is als participant vertegenwoordigd in de certificaathoudersvergadering.

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1.000) (*)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2014	0,4	0,8	0,6		0,3
2015	0,3	0,9	0		0,2
2016	0,2	0,8	0		-0,1
2017	0,2	0,9	0		0,2
2018	0,0	n.n.b.	n.n.b.		n.n.b.

(*) kosten voor gemeente als afnemer gegevens

Ontwikkelingen	De gemeenten ontvangen jaarlijks een bescheiden bedrag voor het aanleveren van vastgoedinformatie. Het totale bedrag betreft ca. € 75.000,--. Dat is gemiddeld € 260,-- per gemeente per jaar. Vaak is het voor de financiële afdeling onduidelijk waar dit bedrag vandaan komt. Om die reden leidt de overboeking van het bedrag tot administratieve- en boekingskosten die eigenlijk niet in verhouding staan met het te ontvangen bedrag. Wat op het niveau van de individuele gemeente een beperkt bedrag genoemd kan worden, vormt in zijn totaliteit voor Dataland jaarlijks een zeer werkbaar bedrag om een medewerker fulltime voor het GGB in te kunnen zetten. Daarom ontvangt de gemeente geen jaarlijkse uitkering meer, zodat Dataland dit bedrag kan investeren in het GGB. Op deze manier kan het GGB blijven groeien en blijft de slagkracht van het beraad behouden, een gegeven dat in het voordeel werkt van alle Nederlandse gemeenten.
Risico's	Dataland is een stichting zonder winstoogmerk. Het financieel risico is laag en beperkt zich tot het in de certificaten geïnvesteerde bedrag.

Gemeenschappelijke regelingen

GGD IJsselland

Verbonden partij	Gemeenschappelijke gezondheidsdienst (GGD) IJsselland
Activiteiten	De GGD IJsselland bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van de ruim 500.000 inwoners van 11 gemeenten in de regio IJsselland
Inhoudelijk belang	De gemeente heeft de wettelijke taak om de gezondheid van de burgers te bevorderen en te beschermen tegen ziekten en calamiteiten. Daarnaast is de gemeente verplicht een gemeenschappelijke gezondheidsdienst te hebben. Het publiek belang kan het best gediend worden door middel van een publiekrechtelijke deelname op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	Steenwijkerlanders doen het samen
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem. De (basis)bijdrage per gemeente wordt berekend aan de hand van het aantal inwoners.
Vertegenwoordiger	Algemeen bestuur: wethouder Frantzen

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1 mln.)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2014	0,7	1,9	6,3	16%	0,4
2015	0,7	2,8	6,1	16%	0,6
2016	0,7	1,8	5,9	8%	0
2017	0,7	0,7	5,7	13%	0
2018	0,8	1,3	5,7	13%	0

Ontwikkelingen	De vele veranderingen op het gebied van jeugdzorg, WMO, participatie en de beweging in het onderwijs vragen van de GGD IJsselland om mee te bewegen, in te spelen op vernieuwing en aan te passen. Tot en met 2017 lag de uitvoering van JGZ 0-4 jaar bij Zorggroep Oude en Nieuwe Land. Vanaf 2018 zal de GGD de gehele jeugdgezondheidszorg van 0-18 jaar gaan uitvoeren.
Risico's	In de begroting van de GGD worden de volgende risico's vermeld: publieke gezondheid asielzoekers, risico's voormalig regio IJssel-Vecht, forensische geneeskunde, extra inzet van medewerkers bij uitbraak infectieziekte en boventalligheid van personeel vanwege afnemende activiteiten. GGD IJsselland voert een actief financieel risicobeleid. De weerstandscapaciteit wordt geëvalueerd op basis van een financiële risico-inventarisatie. Op basis van de meerjarenraming is het risico voor de gemeente Steenwijkerland klein.

Veiligheidsregio IJsselland

Verbonden partij	Veiligheidsregio IJsselland
Activiteiten	Veiligheidsregio IJsselland werkt met gemeenten en andere partners samen in het voorkomen, bestrijden en beperken van de gevolgen van branden, ongevallen, rampen en crisis in de regio IJsselland.
Inhoudelijk belang	De brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing en het bieden van geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen zijn alle publieke belangen. Deze belangen kunnen het beste behartigd worden door middel van een gemeenschappelijke regeling op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	Steenwijkerlanders voelen zich thuis
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem.
Vertegenwoordiger	Algemeen bestuur: burgemeester Bats

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1 mln.)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2014	2,5	1,3	43,1		3,7
2015	2,7(*)	2,1	46,4		2,0
2016	2,7	2,5	27,8	7,92%	2,0
2017	2,7	2,8	31,0	8,46%	0
2018	2,8	3,4	30,9	8,46%	0

(*) inclusief incidentele teruggaaf.

Ontwikkelingen	In 2018 loopt de Beleidsplanperiode 2015-2018 ten einde. In de aanloop naar 2019 maakt de veiligheidsregio een start met de totstandkoming van een nieuw beleidsplan 2019-2022. Het jaar 2018 staat daarmee in het teken van de voorbereiding van de nieuwe aankomende beleidsperiode. De uitkomsten van de zelfevaluatie en de visitatie in 2017 vormen de basis voor de verdere ontwikkeling van de veiligheidsregio en geven richting aan het gesprek met de gemeenten en andere samenwerkingspartners over de strategische koers en ambities in 2019 en verder. Voor Veiligheidsregio IJsselland blijft er nog een te realiseren taakstelling voor de ontoereikende BTW compensatie van structureel 195.000 euro (vanaf 2024). Dit nadeel is tijdens het proces van de regionalisering al in beeld gebracht.
Risico's	Er is een risicoprofiel opgesteld om de risico's van de organisatie in kaart te brengen. Deze zijn in een rapportage vastgelegd. De tien risico's met de meeste invloed op de hoogte van de benodigde weerstandscapaciteit zijn: grootschalige/langdurige inzet, stijgende rentepercentages, fiscale controles, stijgende pensioenpremies, datalek, transitie meldkamer, besluiten van het Veiligheidsberaad met financiële gevolgen, marktontwikkelingen oefentrajecten, hogere prijs (dan beschikbaar) tankautospijten bij de aanbesteding en complexiteit Europese aanbestedingen. Op basis van alle risico's met bijbehorende inschatting is een analyse gemaakt van de benodigde weerstandsvermogen voor Veiligheidsregio IJsselland. Uit de rapportage van risicomangement blijkt dat, op basis van een zekerheidspercentage van 90% het weerstandsvermogen 1,18 miljoen euro zou moeten bedragen. De benodigde

	weerstandscapaciteit ligt in de lijn van de verwachting op basis van de bedragen die andere veiligheidsregio's hanteren. De Veiligheidsregio heeft op dit moment een weerstandsvermogen van 1 miljoen euro. Dat geeft een betrouwbaarheid van 85%. Dit betekent dat de veiligheidsregio bij een dergelijke weerstandscapaciteit naar verwachting eenmaal in de 6 à 7 jaar niet in staat zal zijn zonder aanvullende financiering een positief eigen vermogen te behouden. Op basis van het huidige risicoprofiel is de beschikbare weerstandscapaciteit als onvoldoende te beschouwen. Het is echter wel raadzaam definitieve uitspraken pas te doen wanneer enige ervaring is opgedaan met de gevolgde werkwijze in het benoemen en inschatten van risico's. De benoemde risico's kunnen langdurige financiële gevolgen hebben. De eventuele financiële gevolgen kunnen voor een beperkte periode worden gedekt. In die periode moet een structurele oplossing worden gevonden. De gemeente kan worden aangesproken op een eventueel exploitatietekort.
--	---

IGSD Steenwijkerland/Westerveld

Verbonden partij	Intergemeentelijke Sociale Dienst (IGSD) Steenwijkerland en Westerveld
Activiteiten	Uitvoering van o.a. de participatiewet, de bijzondere bijstand en het minimabeleid.
Inhoudelijk belang	Het samenwerkingsverband is ingesteld om door middel van vergaande samenwerking op het gebied van de uitvoering van Participatiewet en aanverwante regelingen de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren, de kwetsbaarheid te verminderen en de efficiëntie te verhogen. Een gemeenschappelijke regeling op basis van de Wgr leent zich hier het best voor.
Bestuursprogramma	Steenwijkerlanders zijn actief
Deelnemende partijen	Gemeenten Steenwijkerland en Westerveld
Aandeel en zeggenschap	Steenwijkerland 75% en Westerveld 25%.
Vertegenwoordiger	Wethouder Frantzen lid Algemeen Bestuur (AB), Wethouder Akkerman lid Dagelijks Bestuur (DB)

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1 mln)	Eigen vermogen (31/12; * 1.000)	Vreemd vermogen (31/12; * 1.000)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1.000)
2014	3,3	9,3	2.395		5,5
2015	3,4	2,0	3.409		-7,2
2016	3,7				
2017	2,7				
2018	3,5				

Ontwikkelingen	De gemeenteraad heeft ingestemd met het stappenplan wat ingaat op de toekomstscenario's van de IGSD, het tijdpad en de manier waarop relevante partijen hierbij betrokken worden. Begin 2018 wordt een raadsnotitie verwacht met daarin een voorstel over de toekomst van de IGSD.
Risico's	De gemeenten zijn risicodragers voor de uitvoering van de taken van de IGSD. De IGSD mag geen eigen vermogen of reserves hebben.

Regionale Uitvoeringsdienst

Verbonden partij	Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) IJsselland
Activiteiten	De RUD is een gemeenschappelijke regeling op het gebied van de milieuwetgeving, -regelgeving en – handhaving.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente de wettelijke milieutaken uitvoert op een regionale schaal om zo minder kwetsbaar en meer efficiënt te zijn.
Bestuursprogramma	Steenwijker <i>landers</i> voelen zich thuis
Deelnemende partijen	Provincie Overijssel en de gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente heeft een zetel in het bestuur. Het bestuur bestaat uit de vertegenwoordigers van de colleges en gedeputeerde staten.
Vertegenwoordiger	Wethouder Oosterveen

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1.000)	Eigen vermogen (31/12; * 1 mln.)	Vreemd vermogen (31/12; * 1 mln.)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat (* 1 mln.)
2014	50	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2015	54(*)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2016	88	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2017	92	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2018	816	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

(*) inclusief een bedrag van € 3.608 voor het strategisch opleidingsplan bij de RUD.

Ontwikkelingen	De huidige netwerkorganisatie wordt met ingang van 1 januari 2018 omgezet in een gemeenschappelijke regeling.
Risico's	De RUD kan alleen goed functioneren als er voldoende (gelijkgestemde) ambitie en actieve deelname is, voldoende mandaat voor regionale aansturing en coördinatie, niet alleen gericht op de eigen opgaven maar op de regionale opgaven. Zoals hierboven gesteld wordt de organisatievorm van de RUD aangepast. De omzetting naar een openbaar lichaam vergt een vergelijkbaar traject als dat van de brandweer naar de veiligheidsregio, met aanverwante financiële consequenties.

BVO Jeugd IJsselland

Verbonden partij	Bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO) Jeugdzorg IJsselland
Activiteiten	De uitvoeringsorganisatie fungeert als aankoopcentrale voor gemeenten. Verder beheert de uitvoeringsorganisatie namens de gemeenten de in het kader van de inkoop gesloten overeenkomsten.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente de wettelijke jeugdzorgtaken uitvoert en daarbij regionaal samenwerkt om zo efficiënt mogelijk te zijn. Gekozen is voor een lichte vorm van samenwerking via een bedrijfsvoeringsorganisatie, ofwel de uitvoerende taken en niet de beleidsvormende taken.
Bestuursprogramma	Steenwijkerlanders doen het samen
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem.
Vertegenwoordiger	Wethouder Frantzen

Financieel	Steenwijkerland	Vermogenspositie en bedrijfsresultaat			
Jaar	Bijdrage (*1 mln.)	Eigen vermogen (31/12)	Vreemd vermogen (31/12)	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat
2015	0,93	0			0
2016	0,93	0			0
2017	0,96	0			0
2018	0,97	0			0

Ontwikkelingen	De gemeenschappelijke regeling geldt voorshands tot en met 31 december 2017. In 2017 is onderzocht op welke wijze de samenwerking tussen de 11 gemeenten kan worden verbeterd. Dit zal naar verwachting leiden tot wijzigingen in de regeling, die in het najaar van 2017 aan de gemeenteraad wordt voorgelegd. Met het vaststellen van de regionale visie jeugdhulp is gekozen voor een modulaire opbouw van de diensten van de BVO. Dit houdt in dat gemeenten kunnen kiezen sommige delen van de dienstverlening zelf uit te voeren. Het is de verwachting dat enkele gemeenten, waaronder Steenwijkerland, vanaf 2018 de administratieve afhandeling van de ontvangen facturen zelf gaat uitvoeren. Verwacht wordt dat het proces hierdoor efficiënter verloopt. Verder krijgt de gemeente eerder inzicht in de actuele uitnuttingscijfers. De inkoop van jeugdhulp blijft in 2018 door de BVO worden uitgevoerd. Wel zal deze op een andere leest worden geschoeid. De nieuwe inkoopmethodiek maakt het sturen op resultaten makkelijker, stimuleert de samenwerking tussen aanbieders en biedt meer flexibiliteit om te veranderen van intensiteit of aard van de zorg.
Risico's	De nieuwe inkoopmethodiek vergt veel inzet van de BVO. De kans bestaat dat extra menskracht zal moeten worden ingezet om de contracten op tijd af te ronden. Daarnaast bestaat het risico op fricties in de overgangsperiode. Het is niet de verwachting dat er risico's verbonden zitten aan het gewijzigde proces rondom de factuurafhandeling. Wel wordt dit momenteel nog onderzocht.

Bijlage 8. Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV dienen gemeenten vanaf het begrotingsjaar 2017 de effecten van beleid toe te lichten door een vaste set met beleidsindicatoren op te nemen in de begroting en de jaarrekening. De meeste van deze indicatoren zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl. Bij elk van deze indicatoren is een omschrijving en nadere toelichting vermeld. Voor een vijftal indicatoren is geen landelijke bron beschikbaar en deze kunnen dus niet via een landelijke bron worden ontsloten. Het betreffen de volgende indicatoren.

1. formatie
2. bezetting
3. apparaatskosten
4. externe inhuur
5. overheadkosten

Deze beleidsindicatoren zijn samengesteld uit de eigen gegevens van de gemeente.

De beleidsindicatoren zijn niet geïntegreerd in de bestuursprogramma's van de gemeente Steenwijkerland. In de huidige bestuursprogramma's zijn reeds de nodige (sub)doelstellingen en indicatoren opgenomen. Daarin passen in de meeste gevallen niet de beleidsindicatoren, die thans volgens het BBV worden voorgeschreven. Daarom zijn de beleidsindicatoren ook als bijlage opgenomen. Ons college is van mening dat integratie van de voorgeschreven beleidsindicatoren in de bestuursprogramma's plaats moet vinden bij de samenstelling van de bestuursprogramma's als uitwerking van een volgend collegeprogramma.

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Steenwijkerland	Nederland (gemiddeld)
0. Bestuur en ondersteuning				
0.01 Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2018	7	
0.02 Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2018	7	
0.03 Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2018	630	
0.04 Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2018	2	
0.05 Overhead	% van totale lasten	2018	13	
1. Veiligheid				
1.01 Verwijzingen Halt	per 10.000 inw. 12-17 jr	2016	104	137
1.02 Hardekern jongeren	per 10.000 inw.	2014	1	1
1.03 Winkeldiefstal	aantal per 1.000 inwoners	2016	1	2
1.04 Gewelddsmisdrijven	aantal per 1.000 inwoners	2016	5	5
1.05 Diefstal uit woning	aantal per 1.000 inwoners	2016	2	3
1.06 Vernieling en beschadiging	aantal per 1.000 inwoners	2016	6	6
2. Verkeer en vervoer				
2.01 Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	%	2015	5	8
2.02 Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	%	2015	4	9
3. Economie				
3.01 Functiemenging	%	2016	44	52
3.02 Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	index	2013	123	100
3.03 Vestigingen	per 1.000 inw 15-64jr	2016	134	134

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Steenwijker-land	Neder-land (gemiddeld)
4. Onderwijs				
4.01 Absoluut verzuim	per 1.000 inw. 5-18 jr	2016	0	2
4.02 Relatief verzuim	per 1.000 inw. 5-18 jr	2016	33	27
4.03 Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	%	2014	2	2
5. Sport, cultuur en recreatie				
5.01 % Niet-wekelijkse sporters	%	2012	?	47
6. Sociaal domein				
6.01 Banen	per 1.000 inw 15-64jr	2016	563	744
6.02 Bijstandsuitkeringen	per 1.000 inw 18jr eo	2016	32	41
6.03 Aantal re-integratievoorzieningen	per 1.000 inw 15-65jr	2016	77	26
6.04 Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	per 1.000 inw	2016	53	62
6.05 Netto arbeidsparticipatie	%	2016	65	66
6.06 % kinderen in armoede	%	2015	5	7
6.07 % jeugdwerkloosheid	%	2015	3	2
6.08 Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2016	8	11
6.09 Jongeren met jeugdbescherming	%	2016	1	1
6.10 Jongeren met delict voor rechter	%	2015	1	1
6.11 Jongeren met jeugdreclassering	%	2016	1	1
7. Volksgezondheid en milieu				
7.01 Fijn huishoudelijk restafval	kg per inwoner	2015	69	200
7.02 Hernieuwbare elektriciteit	%	2015	13	12
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing				
8.01 WOZ-waarde woningen	dzd euro	2016	188	209
8.02 Nieuwbouw woningen	aantal per 1.000 woningen	2014	9	6
8.03 Demografische druk	%	2017	79	69
8.04 Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	2017	643	644
8.05 Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	2017	716	723

Noot bij de tabel: Voor de beleidsindicator ‘% niet-wekelijkse sporters’ zijn geen gegevens beschikbaar, omdat de gegevensbron is veranderd. Voortaan is de bron voor deze indicator de Gezondheidsenquête (CBS, RIVM). Dit onderzoek wordt om de vier jaar uitgevoerd. Omdat in 2012 een aantal GGD’s op regioniveau heeft deelgenomen, is deze indicator niet voor alle gemeenten beschikbaar. De volgende update van cijfers staat gepland voor eind 2017/begin 2018.